

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

Art. 1

W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1550, z późn. zm.¹) wprowadza się następujące zmiany:

1. po art. 33 dodaje się art. 33¹ w brzmieniu:

„Art. 33¹. Powództwo o roszczenie konsumenta przeciwko przedsiębiorcy konsument może wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca swojego zamieszkania, choćby przedsiębiorca zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej.”;

2. w art. 47 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Prezes sądu może zarządzić na wniosek przewodniczącego rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawiłość lub precedensowy charakter sprawy.”;

3. uchyla się art. 47²;

4. uchyla się art. 48¹;

5. w art. 49:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd wyłącza sędziego, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.”;

b) uchyla się § 2;

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2023 r. poz. 289, 614, 1429, 1606, 1615, 1667 i 1860.

6. w art. 50 § 3 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2. nie może zostać wydane orzeczenie lub zarządzenie kończące postępowanie;”;

7. art. 51 otrzymuje brzmienie:

„Art. 51. Sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia. Zawiadomienie o podstawie wyłączenia sędziego może złożyć także inny członek składu orzekającego.”;

8. w art. 52 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W przedmiocie wyłączenia orzeka w składzie trzech sędziów sąd, w którym sprawa się toczy, z urzędu, na wniosek strony lub na skutek zawiadomienia a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów - sąd nad nim przełożony.

§ 2. Postanowienie wydaje się po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego, chyba że zawiadomił on o podstawie swego wyłączenia. W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie tygodnia od dnia przedstawienia sędziemu akt sprawy, sąd orzeka w przedmiocie wyłączenia bez wyjaśnienia, chyba że uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne.”;

9. w art. 53¹ § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Sąd pozostawia w aktach sprawy bez dalszych czynności wnioski o wyłączenie sędziego niebędącego członkiem składu orzekającego lub wniosek złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności. To samo dotyczy pism związanych z wniesieniem takich wniosków.

§ 2. Postanowienie o pozostawieniu wniosku, o którym mowa w § 1, w aktach sprawy bez dalszych czynności może wydać także sąd w składzie jednego sędziego. Postanowienie nie podlega doręczeniu stronom; o pozostawieniu wniosku w aktach sprawy przewodniczący zawiadamia stronę wnoszącą. Postanowienie wydaje się oraz zawiadomienia dokonuje się jednokrotnie.”;

10. art. 54 otrzymuje brzmienie:

„Art. 54. Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. W przedmiocie wyłączenia referendarza sądowego oraz ławnika orzeka sąd zgodnie z przepisami niniejszego działu, a w pozostałych przypadkach odpowiedni organ nadrzędny,

któremu przekazuje się wniosek. W przedmiocie wyłączenia referendarza sądowego sąd orzeka w składzie jednego sędziego.”;

11. w art. 69 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Czynności, o których mowa w § 1, 2 i 4, mogą być wykonywane przez referendarza sądowego.”;

12. w art. 87 dodaje się § 7 w brzmieniu:

„§ 7. W sprawach związanych z ochroną praw własności przemysłowej pełnomocnikiem twórcy projektu wynalazczego może być również przedstawiciel organizacji, do której zadań statutowych należą sprawy popierania własności przemysłowej i udzielania pomocy twórcom projektów wynalazczych.”;

13. art. 87¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 87¹ § 1. W przypadkach wskazanych w ustawie obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów, radców prawnych lub rzeczników patentowych.

§ 2. W sprawach z obowiązkowym zastępstwem strona może osobiście zawrzeć ugodę, zrzec się roszczenia albo uznać powództwo, chociażby nie wyłączyła tych czynności z zakresu pełnomocnictwa procesowego. Strona może także osobiście cofnąć pozew lub środek zaskarżenia.

§ 3. Zastępstwo nie obowiązuje w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego oraz gdy stroną, jej organem, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną, jej organem lub jej przedstawicielem ustawowym jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, a w sprawach własności intelektualnej także rzecznik patentowy, jak również, gdy zastępstwo strony jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej.”;

14. po art. 87¹ dodaje się art. 87^{1a} w brzmieniu:

„Art. 87^{1a}. W postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych. Zastępstwo to dotyczy również czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed innym

sądem.”;

15. uchyla się art. 87²;

16. w art. 88 w § 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Pełnomocnictwa takiego można udzielić każdej osobie fizycznej mającej zdolność procesową (pełnomocnik do doręczeń).”;

17. w art. 91:

a) dotychczasową treść oznacza się jako § 1,

b) w § 1:

- pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych, nie wyłączając powództwa wzajemnego, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania i postępowania wywołanego ich wniesieniem oraz wniesieniem interwencji głównej przeciwko mocodawcy, jak również składania oraz przyjmowania oświadczeń woli bezpośrednio związanych z tymi czynnościami;”,

- pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) zawarcia ugody, zrzeczenia się roszczenia albo uznania powództwa;”,

c) dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Pełnomocnictwo procesowe nie może zostać ograniczone poza przypadkiem, o którym mowa w § 1 pkt 4, oraz gdy chodzi o wniesienie skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania oraz zastępowanie strony w postępowaniu wywołanym ich wniesieniem.”;

18. w art. 97 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§. 1 Po wniesieniu pozwu sąd dopuszcza tymczasowo do podejmowania czynności procesowych adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, który składa oświadczenie, że działa w imieniu strony, a nie może na razie przedstawić pełnomocnictwa. Sąd może również dopuścić do podjęcia naglącej czynności procesowej inną osobę niemogącą na razie przedstawić pełnomocnictwa. Zarządzenie to sąd może uzależnić od zabezpieczenia kosztów.”;

19. w art. 108 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Sąd

może jednak rozstrzygnąć jedynie o zasadach poniesienia przez strony kosztów procesu, pozostawiając wyliczenie referendarzowi sądowemu; w tej sytuacji, po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, referendarz sądowy w sądzie pierwszej instancji wydaje postanowienie, w którym dokonuje wyliczenia kosztów obciążających strony. Jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie ma referendarza sądowego, postanowienie w przedmiocie wyliczenia kosztów obciążających strony wydaje sąd pierwszej instancji.”;

20. w art. 117² § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Sąd pozostawia w aktach sprawy bez dalszych czynności ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, które stanowiły uzasadnienie wcześniej oddalonego wniosku. To samo dotyczy pism związanych z wniesieniem takiego wniosku.

„§ 2. Przepis art. 53¹ § 2 stosuje się odpowiednio.”;

21. w art. 118 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę w zakresie wynikającym z art. 91 z wyłączeniem wniesienia skargi o wznowienie postępowania i postępowania wywołanego jej wniesieniem oraz czynności dotyczących egzekucji, chyba że z postanowienia sądu wynika inny zakres obowiązku zastępowania strony.”;

22. art. 123 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postanowienia, o których mowa w niniejszym dziale, doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego, z zastrzeżeniem art. 117² § 2.

§ 2. Postanowienie o ustanowieniu albo odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, a także postanowienie, o którym mowa w art. 117² § 1, może wydać także referendarz sądowy.”;

23. w art. 126 w § 1 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) uzasadnienie wniosku lub oświadczenia, obejmujące powołanie faktów lub dowodów, jeżeli jest to potrzebne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia;”;

24. w art. 127 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia (pismo przygotowawcze) strona powinna zwięźle podać stan sprawy, wskazać, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza, powołać dowody oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną.”;

25. uchyla się art. 128¹;

26. uchyla się art. 130^{1a};

27. w art. 132 § 1 i 1¹ otrzymują brzmienie:

„§ 1. W toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio odpisy pism procesowych z załącznikami. W razie wątpliwości co do dochowania obowiązku, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, sąd może na wniosek lub z urzędu zażądać dowodu nadania pisma za pośrednictwem operatora, o którym mowa w art. 165 § 2 lub dowodu doręczenia. W razie nieprzedstawienia dowodu nadania lub dowodu doręczenia w wyznaczonym terminie, pismo podlega zwrotowi.

§ 1¹. Przepis § 1 nie dotyczy interwencji, zmiany powództwa, zarzutu potrącenia, pozwu wzajemnego, apelacji, skargi kasacyjnej, zażalenia, sprzeciwu od wyroku zaocznego, sprzeciwu od nakazu zapłaty, zarzutów od nakazu zapłaty, wniosku o zabezpieczenie powództwa, skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia i skargi na orzeczenia referendarza sądowego, które należy złożyć w sądzie z odpisami dla strony przeciwnej.”;

28. w art. 139¹ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli pozwany będący osobą fizyczną, pomimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1 zdanie drugie, nie odebrał wysłanego pod wskazany adres pozwu, innego pisma procesowego lub orzeczenia wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, a w sprawie nie doręczono mu wcześniej żadnego pisma w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających ani nie ma zastosowania art. 139 § 2 lub inny przepis szczególny przewidujący skutek doręczenia, przewodniczący zawiadamia o tym powoda, przesyłając mu odpis pisma dla pozwanego i zobowiązując do doręczenia tego odpisu pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika.”;

29. art. 148¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 148¹. § 1. Sąd może rozpoznać sprawę w całości lub w części na posiedzeniu niejawnym, jeżeli:

- 1) pozwany uznał powództwo;
- 2) fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są bezsporne;
- 3) fakty, które sąd bierze pod uwagę, nie pozwalają na uwzględnienie żądania;

§. 2. W przypadkach określonych w § 1 pkt 2 i 3 przewodniczący, kierując sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym, informuje o tym strony i wyznacza co najmniej dwutygodniowy termin do złożenia pism przygotowawczych, oznaczając w miarę potrzeby porządek ich złożenia.”;

30. w art. 149 w § 2 zdanie trzecie otrzymuje brzmienie:

„Wezwanie powinno być doręczone co najmniej na dwa tygodnie przed posiedzeniem.”;

31. w art. 151 uchyla się § 7;

32. w art. 163 w § 1 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Jeżeli kodeks przewiduje grzywnę bez określenia jej wysokości, grzywnę wymierza się w kwocie do dziesięciu tysięcy złotych.”;

33. w art. 182 w § 1 pkt 1 i 2 otrzymują brzmienie:

- „1) zawieszone z przyczyn wskazanych w art. 177 § 1 pkt 5 i 6, jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu roku od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania;
- 2) zawieszone na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy, jeżeli wniosek o podjęcie postępowania nie został zgłoszony w ciągu roku od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania.”;

34. w art. 185 w § 3 zdanie trzecie otrzymuje brzmienie:

„Przepis art. 223 § 1 zdanie trzecie stosuje się odpowiednio.”;

35. uchyla się art. 186¹;

36. w art. 193:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Zmiana powództwa jest dopuszczalna, chyba że wpływa na właściwość sądu. Sąd może jednak uznać zmianę powództwa za niedopuszczalną, jeżeli powód występuje z nowym roszczeniem zamiast lub obok pierwotnego, a nowe roszczenie nie pozostaje w związku z dotychczasowym, bądź jeżeli ze względu na jej zakres lub czas dokonania spowodowałaby nadmierną zwłokę w postępowaniu lub utrudniłaby nadmiernie pozwanemu podjęcie obrony. Nie dotyczy to zmiany polegającej na żądaniu w razie zmiany okoliczności zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się – rozszerzeniu żądania pozwu o świadczenia za dalsze okresy. Uznając zmianę powództwa za niedopuszczalną, sąd wydaje postanowienie.

§ 2. Jeżeli powód występuje z nowym roszczeniem obok pierwotnego, a zmiana ta wpływa na właściwość sądu bądź sąd uznał ją za niedopuszczalną, sąd rozpoznaje nowe roszczenie jako sprawę oddzielną, jeżeli jest dla niej rzeczowo i miejscowo właściwy, w przeciwnym zaś razie przekazuje tę sprawę sądowi właściwemu. Gdy zmiana taka następuje w sądzie rejonowym, sąd może także przekazać zmienione powództwo właściwemu rzeczowo i miejscowo sądowi okręgowemu.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli powód występuje z nowym roszczeniem zamiast pierwotnego, a sąd nie uznał zmiany powództwa za niedopuszczalną albo jeżeli powód występuje z nowym roszczeniem obok pierwotnego, skutki przewidziane w artykule poprzedzającym rozpoczynają się z chwilą, w której roszczenie to powód zgłosił na rozprawie w obecności pozwanego, w innych zaś wypadkach - z chwilą doręczenia pozwanemu pisma zawierającego zmianę i odpowiadającego wymaganiom pozwu.”;

37. w art. 194 uchyla się § 1 i 2;

38. uchyla się art. 196;

39. w art. 198 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Skutki prawne, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa, w stosunku do osób zawiadomionych na podstawie art. 195, następują z chwilą przystąpienia tych osób do sprawy w charakterze powodów.

§ 3. Osoby wezwane do wzięcia udziału w sprawie w charakterze pozwanego, mogą przy

pierwszej czynności procesowej żądać powtórzenia dotychczasowego postępowania w całości lub w części, stosownie do okoliczności sprawy.”;

40. w art. 203¹:

a) uchyla się § 1 i 2,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3 . Zarzut potrącenia może zostać podniesiony tylko w piśmie procesowym. Do pisma tego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące pozwu.”;

41. w art. 205¹:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż miesiąc. W wezwaniu przewodniczący może oznaczyć okoliczności lub zagadnienia wstępne, które w szczególności powinny zostać wyjaśnione.”,

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Do odpowiedzi na pozew stosuje się odpowiednio art. 187 § 1 pkt 1, 2 i 3 oraz § 2. W odpowiedzi na pozew pozwany powinien wskazać, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza.”;

42. uchyla się art. 205² § 3;

43. po art. 205² dodaje się art. 205^{2a} w brzmieniu:

„Art. 205^{2a}. Po upływie terminu do złożenia odpowiedzi na pozew albo bezskutecznym upływie terminu do jej złożenia, przewodniczący wyznacza posiedzenie przygotowawcze albo kieruje sprawę na posiedzenie niejawne w celu wydania wyroku zaocznego. Jeżeli wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący nadaje sprawie inny właściwy bieg, w szczególności może zarządzić wymianę dalszych pism przygotowawczych na podstawie art. 205³ § 1 bądź skierować sprawę do rozpoznania, także na rozprawie.”;

44. w art. 205³:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony dalszych pism

przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione.”,

b) w § 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że wyznaczono posiedzenie przygotowawcze lub strona uprawdopodobni, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba ich powołania wynika później.”,

c) uchyla się § 3,

d) § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu.”;

45. w art. 205⁴:

a) § 1 i 1¹ otrzymują brzmienie:

„§ 1. Posiedzenie przygotowawcze służy przygotowaniu rozprawy, a jeżeli jest to możliwe, rozwiązaniu sporu bez potrzeby przeprowadzenia rozprawy. Jeżeli na posiedzeniu przygotowawczym nie udało się rozwiązać sporu, przewodniczący zarządza sporządzenie planu rozprawy. Przewodniczący może odstąpić od sporządzenia planu rozprawy, jeżeli na podstawie przebiegu posiedzenia przygotowawczego uzna to za oczywiście niecelowe. Zarządzenie o odstąpieniu od sporządzenia planu rozprawy pozostawia się w aktach sprawy, wskazując motywy tego odstąpienia.

§ 1¹. Na posiedzenie przygotowawcze wzywa się strony, a w razie potrzeby także inne osoby. Osoby wezwane są obowiązane do wzięcia udziału w posiedzeniu.”,

b) uchyla się § 3;

46. w art. 205^{4a}:

a) w § 1 pkt 2) otrzymuje brzmienie:

„2) obowiązku przedstawienia wszystkich twierdzeń i dowodów najpóźniej na tym posiedzeniu;”,

b) uchyla się § 3;

47. art. 205⁵ otrzymuje brzmienie:

„Art. 205⁵. § 1. Posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym. Przewodniczący może prowadzić posiedzenie przygotowawcze w taki sposób, jaki uzna za właściwy. Jeżeli przewodniczący zarządzi przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość, przepisy art. 151 § 2-6 i 8 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Jeżeli strona nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze albo mimo stawienia się nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jej udziału. Przepis art. 103 § 3 stosuje się odpowiednio.”;

48. w art. 205⁸:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Z przebiegu posiedzenia przygotowawczego sporządza się pisemny protokół, obejmujący wskazanie osób biorących udział w posiedzeniu, wymienienie wydanych postanowień i zarządzeń, a także wskazanie innych okoliczności istotnych dla przebiegu posiedzenia i postępowania w sprawie. W protokole nie zamieszcza się oświadczeń stron złożonych w ramach prób ugodowego rozwiązania sporu; przepis art. 183⁴ § 3 stosuje się odpowiednio. Utrwalanie przebiegu posiedzenia przygotowawczego przez strony przy pomocy urządzeń rejestrujących w części obejmującej próbę ugodowego rozwiązania sporu jest niedopuszczalne.”,

b) w § 2 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Przepis art. 223 § 1 zdanie trzecie stosuje się odpowiednio.”;

49. w art. 205⁹:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia wniosków dowodowych stron, chyba, że na tym etapie postępowania rozstrzygnięcie ich jest przedwczesne lub niecelowe.”,

b) w § 2 po pkt 3 dodaje się pkt 3¹ w brzmieniu:

„3¹) porządek przeprowadzanych na rozprawie dowodów;”;

50. w art. 205¹⁰:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Uzgodniony przez strony projekt planu rozprawy sąd zatwierdza postanowieniem.

Strony wyrażają zgodę na plan rozprawy przez złożenie podpisu, a gdy przewodniczący zarządził przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość – składając oświadczenie do protokołu posiedzenia.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli strony nie uzgodniły projektu planu rozprawy lub sąd odmówił jego zatwierdzenia, plan rozprawy sporządza sąd wydając postanowienie. Treść planu rozprawy może zostać zamieszczona w odrębnym dokumencie podpisanym przez przewodniczącego, stanowiącym załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego.”;

51. po art. 205¹² dodaje się art. 205¹³ w brzmieniu:

„Art. 205¹³ § 1. W zakresie czynności przewodniczącego zarządzenia może wydawać również asystent sędziego, z wyjątkiem zarządzenia o zwrocie pisma procesowego, w tym pozwu. W każdym przypadku przewodniczący może zarządzeniem uchylić lub zmienić zarządzenie asystenta.

§ 2. Do zarządzenia asystenta sędziego o wezwaniu do uiszczenia opłaty strona może wnieść zastrzeżenie w terminie tygodnia od dnia doręczenia jej zarządzenia. Stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej zarządzenie doręcza się z pouczeniem o terminie i sposobie wniesienia zastrzeżenia. Zastrzeżenie nie wymaga uzasadnienia, powinno jednak zawierać wskazanie zaskarżonego zarządzenia.

§ 3. W razie wniesienia zastrzeżenia zarządzenie asystenta sędziego o wezwaniu do uiszczenia opłaty traci moc, chyba że zastrzeżenie nie spełniało warunków formalnych lub zostało wniesione po upływie terminu; w takim przypadku przewodniczący z urzędu bada prawidłowość zarządzenia asystenta sędziego.”;

52. w art. 210 w § 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Strona jest przy tym obowiązana wskazać fakty, którym zaprzecza.”;

53. w art. 223 w § 1 zdanie trzecie otrzymuje brzmienie:

„Jeżeli do zawarcia ugody dochodzi w ramach posiedzenia zdalnego, a także jeżeli podpisanie ugody jest z innych przyczyn niemożliwe, sąd stwierdza niemożność podpisania ugody w protokole, o którym mowa w art. 158 § 1, wskazując przyczynę braku podpisu.”;

54. w art. 224 w § 3 zdanie pierwsze i drugie otrzymują brzmienie:

„Sąd może zamknąć rozprawę na posiedzeniu niejawnym. O zamiarze zamknięcia rozprawy na posiedzeniu niejawnym przewodniczący uprzedza strony i wyznacza co najmniej dwutygodniowy termin do złożenia pism przygotowawczych, oznaczając w miarę potrzeby porządek ich złożenia.”;

55. w art. 235 uchyla się § 3;

56. art. 235¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 235¹. We wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz wskazać fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem. We wniosku strona można także domagać się przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego.”;

57. art. 263¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 263¹. Sąd odstąpi od przesłuchania świadka w ramach posiedzenia zdalnego, jeżeli ze względu na zachowanie świadka lub inne okoliczności poweźmie wątpliwość co do swobody bądź samodzielności zeznań świadka. W takim przypadku sąd wzywa świadka do stawienia na sali sądowej.”;

58. art. 271¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 271¹ § 1. Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi uwzględniając przedmiot sprawy, przedmiot zeznań i osobę świadka. W takim przypadku sąd doręcza świadkowi listę pytań z pouczeniem, że może zostać wezwany na rozprawę. Świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie jego tekstu i jest obowiązany złożyć tekst zeznania z przyrzeczeniem w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepis art. 165 § 2, a także przepisy dotyczące przesłuchania świadka stosuje się odpowiednio. Odpis zeznań sąd doręcza stronom.

§ 2. Sąd wzywa na rozprawę i przesłuchuje świadka, który złożył zeznanie na piśmie, jeżeli uzna to za potrzebne do wyjaśnienia okoliczności stanowiących przedmiot zeznań.”;

59. art. 289 otrzymuje brzmienie:

„Art. 289. Do wezwania i przesłuchania biegłych stosuje się ponadto odpowiednio przepisy o świadkach, z wyjątkiem przepisów o przymusowym sprowadzeniu.”;

60. w art. 304 zdanie trzecie otrzymuje brzmienie:

„Poza tym do przesłuchania stron i składania przyrzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące świadków, z wyjątkiem przepisów o środkach przymusowych.”;

61. po art. 318 dodaje się art. 318¹ w brzmieniu:

„Art. 318¹. § 1. Jeżeli pozwany podniósł zarzut potrącenia, którego zasadność budzi wątpliwości, a w wypadku jego pominięcia żądanie pozwu nadaje się do rozstrzygnięcia, sąd może wydać wyrok z zastrzeżeniem rozstrzygnięcia zarzutu potrącenia.

§ 2. Wydając wyrok z zastrzeżeniem sąd może zarządzić co do zarzutu potrącenia bądź dalszą rozprawę, bądź jej odroczenie. W razie zarządzenia dalszej rozprawy rozstrzygnięcie zarzutu potrącenia i co do kosztów może nastąpić dopiero po uprawomocnieniu się wyroku z zastrzeżeniem.

§ 3. Do wyroku z zastrzeżeniem przepisy art. 388 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Uwzględniając zarzut potrącenia sąd uchyla wyrok z zastrzeżeniem i oddala powództwo w całości lub w części; w przeciwnym razie sąd uchyla zastrzeżenie i utrzymuje wyrok w mocy.

§ 5. Uchylając wyrok z zastrzeżeniem i oddalając powództwo w całości lub w części, sąd na wniosek pozwanego orzeka o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia. Nie wyłącza to możliwości dochodzenia w osobnym procesie naprawienia szkody poniesionej wskutek wykonania wyroku.”;

62. w art. 326 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Postanowieniem wydanym niezwłocznie po zamknięciu rozprawy sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku na okres nieprzekraczający miesiąca.”;

63. w art. 329 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w terminie miesiąca od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami - od dnia usunięcia tych braków.”;

64. uchyla się art. 350¹;

65. w art. 357:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, postanowienie należy doręczyć z uzasadnieniem; doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej należy ją pouczyć o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia.”,

b) uchyla się § 2¹-2⁴,

c) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Uzasadnienie postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym należy sporządzić w ciągu dwóch tygodni od dnia wydania postanowienia. Jeżeli postanowienie wydano na posiedzeniu jawnym, termin ten liczy się od dnia, wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami – od dnia usunięcia tych braków.”,

d) uchyla się § 5 i 6;

66. w art. 366 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Jeżeli sąd rozpoznał zarzut potrącenia, wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej także co do rozstrzygnięcia w przedmiocie wierzytelności wzajemnej stanowiącej podstawę zarzutu potrącenia, jednak tylko do wysokości wierzytelności dochodzonej przez powoda.”;

67. w art. 367¹:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów. Postanowienie o umorzeniu postępowania w razie cofnięcia pozwu lub apelacji może wydać na posiedzeniu niejawnym sąd w składzie jednego sędziego. Sąd w składzie jednego sędziego na posiedzeniu niejawnym może wydać również postanowienie niekończące postępowania w sprawie, z wyjątkiem postanowienia w przedmiocie wyłączenia sędziego i postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia. Sąd w składzie trzech sędziów może uchylić lub zmienić postanowienie niekończące postępowania w sprawie wydane w składzie jednego

sędziego, chyba że postanowienie podlega zaskarżeniu.”,

b) uchyla się § 2 i 3;

68. w art. 369:

a) § 1 otrzymuje brzmienie

„§ 1. Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie miesięcznym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem.”,

b) uchyla się § 1¹,

c) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Termin, o którym mowa w § 1, uważa się za zachowany także wtedy, gdy przed jego upływem strona wniosła apelację do sądu drugiej instancji. W takim przypadku sąd ten niezwłocznie przesyła apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok.”;

69. po art. 369 dodaje się art. 369¹ w brzmieniu:

„Art. 369¹. § 1. Sąd pierwszej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację wniesioną po upływie terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie uzupełniła w wyznaczonym terminie.

§ 2. Czynności związane z nadaniem biegu apelacji może wykonywać referendarz sądowy.”;

70. art. 371 otrzymuje brzmienie:

„Art. 371. Po doręczeniu apelacji stronie przeciwnej sąd pierwszej instancji przedstawia niezwłocznie akta sprawy sądowi drugiej instancji. Zarządzając doręczenie apelacji przewodniczący poucza o treści art. 374.”;

71. po art. 371 dodaje się art. 371¹ w brzmieniu:

„Art. 371¹. Strona przeciwna może w ciągu miesiąca od dnia doręczenia apelacji wnieść odpowiedź na apelację wprost do sądu drugiej instancji. Przewodniczący zwraca odpowiedź na apelację złożoną z uchybieniem terminu, jak również dalsze pisma przygotowawcze, jeżeli zostały złożone bez zarządzenia albo z uchybieniem terminu.”;

72. art. 373 otrzymuje brzmienie:

„Art. 373. § 1. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację, jeżeli podlegała ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których

usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja podlega odrzuceniu.

§ 2. Przepis art. 369¹ § 2 stosuje się odpowiednio.”;

73. uchyla się art. 373¹;

74. art. 374 otrzymuje brzmienie:

„Art. 374. § 1. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli wyznaczenie rozprawy nie jest konieczne do przeprowadzenia dowodu. Kierując sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym, przewodniczący informuje o tym strony i wyznacza co najmniej dwutygodniowy termin do złożenia pism przygotowawczych, oznaczając w miarę potrzeby porządek ich złożenia.

§ 2. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli wyrok sądu pierwszej instancji zapadł bez przeprowadzenia rozprawy, a strona złożyła w apelacji lub w odpowiedzi na apelację wniosek o rozpoznanie sprawy na rozprawie.

§ 3. Przepisu § 1 zdanie drugie i § 2 nie stosuje się, jeżeli cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność postępowania.”;

75. art. 375 otrzymuje brzmienie:

„Art. 375. Poza przypadkami określonymi w art. 373, art. 374 § 1 i 3 oraz art. 391¹ przewodniczący wyznacza rozprawę.”;

76. w art. 381 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Tak samo sąd postąpi z nowymi faktami i dowodami, które strona mogła powołać w apelacji lub w odpowiedzi na apelację.”;

77. w art. 383 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Zarzut potrącenia jest niedopuszczalny, chyba że:

1) wierzytelność przedstawiona do potrącenia jest niesporna, stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu lub ugodą zawartą przed sądem, orzeczeniem sądu polubownego lub ugodą przed nim zawartą mającymi moc prawną na równi z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem albo zatwierdzoną przez sąd ugodą zawartą przed mediatorem lub

2) sąd zezwoli na jego podniesienie, uznając, że rozstrzygnięcie zarzutu potrącenia

nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.”;

78. w art. 386 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie.”;

79. w art. 390 po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Sąd Najwyższy rozstrzyga zagadnienie prawne na posiedzeniu jawnym, jeżeli przemawiają za tym ważne względy. Jeżeli wyznaczono posiedzenie jawne Sąd Najwyższy ogłasza orzeczenie na tym posiedzeniu bądź na posiedzeniu jawnym wyznaczonym w celu ogłoszenia orzeczenia, które odbywa się nie później niż w ciągu dwóch miesięcy. O ogłoszeniu orzeczenia na wyznaczonym w tym celu posiedzeniu przewodniczący informuje strony zamykając posiedzenie wyznaczone w celu rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego. Ogłoszenia orzeczenia może dokonać sam przewodniczący albo sędzia sprawozdawca.”;

80. w art. 391 § 1 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Przepisy art. 194 § 3, art. 195 i art. 198 nie mają zastosowania.”;

81. w art. 391¹ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W przypadku wniesienia apelacji od wyroku wydanego na podstawie art. 191¹ można pominąć czynności, które ustawa nakazuje podjąć na skutek wniesienia apelacji. Sąd drugiej instancji może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego bez jej doręczenia i zaniechać rozpoznania związanych z nią wniosków.”;

82. w art. 394:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest:

- 1) zwrot pozwu;
- 2) odmowa odrzucenia pozwu;

- 3) przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie;
- 4) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- 5) oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;
- 6) zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszonego postępowania;
- 7) rygor natychmiastowej wykonalności;
- 8) wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;
- 9) odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;
- 10) stwierdzenie prawomocności orzeczenia;
- 11) sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa;
- 12) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi - jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy;
- 13) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
- 14) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;
- 15) zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora, kuratora ustanowionego dla strony w danej sprawie i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu;
- 16) zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;
- 17) odrzucenie zażalenia;
- 18) odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego.

§ 2. Termin do wniesienia zażalenia wynosi dwa tygodnie od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.”,

b) uchyla się § 4;

83. w art. 394¹:

a) dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na

postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Do postępowania przed Sądem Najwyższym toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio art. 394 § 2 i 3, art. 394³ i art. 395, z tym że odpowiedź na zażalenie wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone postanowienie, jak również art. 397 § 1 i 2, art. 398⁶ § 3, art. 398¹⁴, art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze, art. 398¹⁶, art. 398¹⁷ i art. 398²¹.”;

84. uchyla się art. 394^{1a} i 394^{1b};

85. w art. 394²:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na postanowienie sądu drugiej instancji, którego przedmiotem jest:

- 1) odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
- 2) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- 3) zwrot kosztów procesu;
- 4) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu;
- 5) wynagrodzenie biegłego, mediatora, kuratora ustanowionego dla strony w danej sprawie i należności świadka;
- 6) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę;
- 7) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka;
- 8) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia

- przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.”,

b) uchyla się § 1¹ - 1³,

c) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1, przepis art. 395 stosuje się odpowiednio.”;

86. art. 394³ otrzymuje brzmienie:

„Art. 394³. Jeżeli złożenie zażalenia służy wyłącznie przewlekaniu postępowania, sąd może

pozostawić zażalenie w aktach sprawy bez dalszych czynności. Dotyczy to w szczególności zażalenia na postanowienie, od którego zażalenie wniesione przez tę samą stronę uprzednio oddalono lub odrzucono i zażaleń na postanowienia wydane w wyniku wniesienia zażalenia przez tę samą stronę. To samo dotyczy pism związanych z wniesieniem takich zażaleń. Przepis art. 53¹ § 2 stosuje się odpowiednio.”;

87. w art. 395:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej, a w przypadku, w którym zaskarżone postanowienie podlega doręczeniu tylko jednej ze stron oraz w przypadkach wskazanych w art. 394 § 1 pkt 14 - po złożeniu zażalenia, sąd pierwszej instancji niezwłocznie przedstawia akta sprawy wraz z zażaleniem sądowi drugiej instancji. Strona przeciwna może w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zażalenia wnieść odpowiedź na zażalenie wprost do sądu drugiej instancji.”,

b) uchyla się § 1¹;

88. w art. 397:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie w składzie trzech sędziów. Postanowienie o odrzuceniu zażalenia i umorzeniu postępowania w razie cofnięcia zażalenia sąd może wydać także w składzie jednego sędziego.”,

b) uchyla się § 1¹,

c) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono zaskarżone postanowienie, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem.”;

89. w art. 398² § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Sąd pozostawia w aktach sprawy bez dalszych czynności skargę kasacyjną wniesioną w sprawie, w której powództwo oddalono na podstawie art. 191¹. To samo dotyczy pism związanych z jej wniesieniem. Przepis art. 53¹ § 2 stosuje się odpowiednio.”;

90. w art. 398⁴ w § 3 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Ponadto skarga kasacyjna powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a w sprawach o prawa majątkowe zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia, która nie może być wyższa od wartości oznaczonej przez skarżącego w apelacji, chyba że sąd uwzględnił apelację drugiej strony, a także z zastrzeżeniem art. 383 zdanie drugie.”;

91. w art. 398⁷ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Strona przeciwna może wnieść do sądu drugiej instancji odpowiedź na skargę kasacyjną w terminie miesięcznym od doręczenia jej skargi. W razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka odpowiedź na skargę mogą wnieść obydwie strony.”;

92. w art. 398¹¹ dodaje się § 5 w brzmieniu:

„§ 5. Sąd Najwyższy ogłasza orzeczenie na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę bądź na posiedzeniu jawnym wyznaczonym w celu ogłoszenia orzeczenia, które odbywa się nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od zamknięcia rozprawy. O ogłoszeniu orzeczenia na wyznaczonym w tym celu posiedzeniu przewodniczący informuje strony równocześnie z zamknięciem rozprawy. Ogłoszenia orzeczenia może dokonać sam przewodniczący albo sędzia sprawozdawca.”;

93. art. 398¹² otrzymuje brzmienie:

„Art. 398¹². Z wyjątkiem wypadków określonych w art. 173-175¹, postępowanie kasacyjne może ulec zawieszeniu na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ lub na zgodny wniosek stron.”;

94. art. 398²¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 398²¹. Jeżeli nie ma szczególnych przepisów o postępowaniu przed Sądem Najwyższym, do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o apelacji, z tym że termin na sporządzenie uzasadnienia orzeczenia przez Sąd Najwyższy wynosi miesiąc.”;

95. w art. 398²²:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie. Jeżeli orzeczenie wydał referendarz sądowy w

sądzie drugiej instancji, skarga służy także w przypadkach, w których na postanowienie sądu pierwszej instancji służyłoby zażalenie.

§ 2. Skargę wnosi się do sądu, w którym referendarz sądowy wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwóch tygodni od dnia jego doręczenia z uzasadnieniem.”,

b) § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Po utracie mocy orzeczenia referendarza sądowego sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji w składzie dla niej właściwym. Jeżeli orzeczenie wydał referendarz sądowy w sądzie apelacyjnym, zażalenie na postanowienie sądu rozpoznaje sąd apelacyjny w innym składzie.”;

96. w art. 398²³:

a) uchyla się § 1¹,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd orzeka w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.”;

97. uchyla się art. 410¹;

98. w art. 424⁶ § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd odrzuca skargę spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.”;

99. dodaje się art. 438¹ w brzmieniu:

„Art. 438¹. Przepisu art. 154 § 1 zdanie drugie nie stosuje się. Przewodniczący odstępuje od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego, jeżeli poweźmie wątpliwość, czy w posiedzeniu odbywającym się przy drzwiach zamkniętych nie uczestniczą osoby nieuprawnione lub strona sprzeciwia się rozpoznaniu sprawy w ramach posiedzenia zdalnego.”;

100. uchyla się art. 446¹;

101. w art. 451:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przepisy art. 444, art. 445 i art. 445¹ stosuje się odpowiednio w sprawach o unieważnienie małżeństwa.”,

b) uchyla się § 2;

102. w art. 458⁵:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Powód jest obowiązany powołać wszystkie twierdzenia i dowody w pozwie, a pozwany - w odpowiedzi na pozew, a jeżeli wydano nakaz zapłaty – w zarzutach lub sprzeciwie od nakazu zapłaty.

§ 2. Doręczając pouczenia, o których mowa w art. 458⁴ § 1, przewodniczący wzywa powoda, by w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie, powołał wszystkie twierdzenia i dowody.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Twierdzenia i dowody powołane z naruszeniem § 1-3 podlegają pominięciu, chyba że wyznaczono posiedzenie przygotowawcze albo strona uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe lub potrzeba ich powołania wynikła później. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie miesiąca od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikła potrzeba ich powołania, a w razie wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego - do chwili zatwierdzenia projektu planu albo sporządzenia planu rozprawy.”;

103. w art. 458⁸ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przepisów art. 177 § 1 pkt 5, art. 194 § 3, art. 195, art. 198 oraz art. 205 nie stosuje się.”.

104. w części pierwszej w księdze pierwszej w tytule VII uchyla się dział IIb;

105. art. 477 otrzymuje brzmienie:

„Art. 477. § 1. W postępowaniu wszczętym z powództwa pracownika wezwania do udziału w sprawie, o którym mowa w art. 194 § 3, sąd może dokonać również z urzędu. Przewodniczący poucza pracownika o roszczeniach wynikających z przytoczonych przez niego faktów.

§ 2. Jeżeli okaże się, że powództwo wytoczone przez pracownika nie zostało wniesione przeciwko osobie, która powinna być w sprawie stroną pozwaną, sąd na wniosek powoda

lub pozwanego albo z urzędu wezwie tę osobę do wzięcia udziału w sprawie. Osoba wezwana do udziału w sprawie na wniosek pozwanego może domagać się zwrotu kosztów wyłącznie od pozwanego, jeżeli okaże się, że wniosek był bezzasadny.

§ 3. Osoba wezwana do wzięcia udziału w sprawie w charakterze pozwanego może za zgodą obu stron wstąpić w miejsce pozwanego, który wówczas będzie zwolniony od udziału w sprawie. W razie wyrażenia zgody na zmianę strony pozwanej, pozwany może w terminie dwutygodniowym złożyć sądowi wniosek o przyznanie kosztów od strony powodowej, niezależnie od późniejszego wyniku sprawy.

§ 4. Do skutków wezwania do wzięcia udziału w sprawie w charakterze pozwanego stosuje się art. 198 § 1 i 3.”;

106. w art. 479³⁰ dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Na postanowienie sądu w przedmiocie wstrzymania wykonania decyzji przysługuje zażalenie.”;

107. w art. 479^{30c} § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli zawarto ugodę w sprawie odwołania do sądu ochrony konkurencji i konsumentów strona przekazuje ją do sądu ochrony konkurencji i konsumentów, który przeprowadza postępowanie w przedmiocie jej zatwierdzenia. Na postanowienie sądu w przedmiocie zatwierdzenia ugody przysługuje zażalenie.”;

108. art. 479^{30f} otrzymuje brzmienie:

„Art. 479^{30f}. W postępowaniu apelacyjnym przepisy art. 479³⁰ § 2, art. 479^{30a}, art. 479^{30b}, art. 479^{30c} z wyłączeniem § 1 zdanie drugie, art. 479^{30d} i art. 479^{30e} stosuje się odpowiednio.”;

109. uchyla się art. 479^{34a};

110. w art. 479⁴⁷ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Odwołanie od decyzji Prezesa Urzędu wnosi się za jego pośrednictwem do sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji.”;

111. w art. 479⁵² dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.”;

112. uchyla się art. 479^{55a};

113. w art. 479⁵⁸ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Odwołanie od decyzji Prezesa Urzędu wnosi się za jego pośrednictwem do sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji.”;

114. w art. 479⁶³ dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.”;

115. uchyla się art. 479^{66b};

116. w art. 479⁶⁹ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Odwołanie od decyzji Prezesa Urzędu wnosi się za jego pośrednictwem do sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji.”;

117. w art. 479⁷⁴ dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.”;

118. uchyla się art. 479^{77b};

119. w art. 479⁸⁰ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Odwołanie od decyzji organu regulacyjnego wnosi się za jego pośrednictwem do sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji.”;

120. w art. 479⁸⁵ dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.”;

121. uchyla się art. 479^{87a};

122. w art. 479⁹⁰ uchyla się § 3;

123. po art. 479⁹⁰ dodaje się art. 479^{90a} w brzmieniu:

„Art. 479^{90a} § 1. W sprawach rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu

obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów, radców prawnych lub rzeczników patentowych.

§ 2. Sąd może w każdym stanie sprawy zwolnić stronę, na wniosek lub z urzędu, z obowiązkowego zastępstwa przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, jeżeli okoliczności, w tym stopień złożoności sprawy, nie uzasadniają obowiązkowego zastępstwa.”;

124. w art. 479¹⁰⁰ § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia środka dowodowego przysługuje zażalenie.”;

125. w art. 479¹¹⁰ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na postanowienie w przedmiocie wyjawienia lub wydania środka dowodowego służy zażalenie.”;

126. w art. 479¹¹⁹ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na postanowienie w przedmiocie udzielenia informacji służy zażalenie.”;

127. w art. 480² § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Termin, o którym mowa w § 1, wynosi:

- 1) miesiąc od dnia doręczenia nakazu zapłaty, jeżeli doręczenie pozwanemu ma mieć miejsce w kraju bądź w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej;
- 2) trzy miesiące od dnia doręczenia nakazu zapłaty, jeżeli doręczenie pozwanemu ma mieć miejsce w państwie niebędącym członkiem Unii Europejskiej.”;

128. w art. 493 § 3:

a) pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) nie stosuje się przepisów art. 194 § 3, art. 195, art. 198 i art. 318¹,”;

b) dodaje się pkt 1¹ w brzmieniu:

„1¹ zarzut potrącenia jest niedopuszczalny, chyba że wierzytelność przedstawiona do potrącenia jest niesporna, stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu lub ugodą zawartą przed sądem, orzeczeniem sądu polubownego lub ugodą przed nim zawartą mającymi moc prawną na równi z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem albo zatwierdzoną przez sąd ugodą zawartą przed mediatorem.”;

129. w art. 505¹ w § 2 dodaje się pkt 2¹ w brzmieniu:

„2¹) o alimenty;”;

130. art. 505^{1a} otrzymuje brzmienie:

„Art. 505^{1a}. Sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne.”;

131. po art. 505^{1a} dodaje się art. 505^{1b} w brzmieniu:

„Art. 505^{1b}. Przewodniczący wzywa pozwanego do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie.”;

132. w art. 505⁴ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Zmiana powództwa jest niedopuszczalna. Przepisów art. 75-85 oraz art. 194 § 3, 195 i art. 198 nie stosuje się.”;

133. w art. 505⁹ dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. Sąd może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne.”;

134. w art. 505¹² dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Przepisu art. 394¹ § 1¹ nie stosuje się.”;

135. w art. 505^{13a} dotychczasową treść oznacza się jako § 2 i poprzedza się § 1 w brzmieniu:

„§ 1. Sąd rozpoznaje zażalenie w składzie jednego sędziego.”;

136. w art. 505¹⁶:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Czynności w sprawie może wykonywać referendarz sądowy.”;

b) uchyla się § 3;

137. w art. 505²⁷ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przepisy art. 505⁹, art. 505¹² § 1-1¹, 3 i 4, art. 505¹³ i art. 505^{13a} § 1 stosuje się.”;

138. w art. 505²⁹:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się przepisów o postępowaniach odrębnych innych niż wymienione w art. 505²⁸ § 1 oraz przepisów art. 139 § 5 i art. 139¹.”,

b) uchyla się § 2 i 3;

139. w art. 508 uchyla się § 4;

140. uchyla się art. 515;

141. w art. 518¹:

a) § 3² otrzymuje brzmienie:

„§ 3². O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, orzeczenie co do istoty sprawy wydawane przez referendarza sądowego doręcza się wraz z uzasadnieniem.”,

b) w § 4 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Skargę wnosi się do sądu w terminie dwutygodniowym.”;

142. uchyla się art. 518²;

143. w art. 519¹ uchyla się § 2¹ i 2²;

144. w art. 544 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych, które rozpoznają je w składzie trzech sędziów.”;

145. w art. 560 uchyla się § 3;

146. w art. 560^{3a} § 7 otrzymuje brzmienie:

„§ 7. Na postanowienie przysługuje zażalenie.”;

147. po art. 569¹ dodaje się art. 569² i art. 569³ w brzmieniu:

„Art. 569². § 1. Sądem drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy

rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. oraz rozpoznawanych łącznie z nimi spraw określonych w art. 569¹ § 1¹ jest Sąd Apelacyjny w Warszawie.

§ 2. Sąd Apelacyjny w Warszawie orzeka w sprawach określonych w § 1 w terminie sześciu tygodni od dnia przedstawienia przez sąd pierwszej instancji akt sprawy wraz z apelacją.

Art. 569³. W sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. oraz rozpoznawanych łącznie z nimi spraw określonych w art. 569¹ § 1¹ termin na wniesienie apelacji i odpowiedzi na apelację wynosi tydzień. Zażalenie i odpowiedź na zażalenie wnosi się w terminie trzech dni.”;

148. art. 578² otrzymuje brzmienie:

„Art. 578². W postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. obowiązuje zastępstwo uczestników postępowania przez adwokatów lub radców prawnych, z zastrzeżeniem, że wniosek o wszczęcie postępowania zainteresowany może złożyć osobiście.”;

149. w art. 598²:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W czasie trwania postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką toczącego się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. przed sądem, o którym mowa w art. 569¹ § 1 lub 3 i art. 569², nie można rozstrzygać w przedmiocie władzy rodzicielskiej lub opieki nad tą osobą. Postępowanie w tych sprawach sąd zawiesza z urzędu z chwilą otrzymania informacji przesłanej przez polski organ centralny, o którym mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, lub sąd, o którym mowa w art. 569¹ § 1 lub 3, o wniesieniu wniosku w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Przepisu § 1 nie stosuje się w przypadku, o którym mowa w art. 569¹ § 1¹ i art. 569² w związku z art. 569¹, ani w przypadku toczącego się przed sądem innego państwa postępowania w sprawie o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub

pozostającej pod opieką prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.”;

150. uchyla się art. 598^{5a};

151. w art. 730¹ uchyla się § 1¹ i 2¹;

152. w art. 735 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W sprawie, którą rozpoznaje sąd w składzie trzyosobowym, w przypadku niecierpiącym zwłoki postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może być wydane przez sąd w składzie jednego sędziego.”;

153. uchyla się art. 735¹;

154. w art. 736 uchyla się § 5;

155. w art. 740 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia, podlegające wykonaniu przez organ egzekucyjny, sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia.

§ 2. W wypadkach, o których mowa w § 1, sąd nie doręcza obowiązanemu również zażalenia uprawnionego ani postanowienia sądu drugiej instancji rozstrzygającego o tym zażaleniu.”;

156. w art. 741 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie.

§ 2. Na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu. Zażalenie nie przysługuje jednak na postanowienie sądu drugiej instancji wydane w wyniku rozpoznania zażalenia, chyba że sąd drugiej instancji, orzekając na posiedzeniu niejawnym, zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że uwzględnił wniosek o zabezpieczenie, a zabezpieczenie to podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny albo polega na obciążeniu nieruchomości hipoteką przymusową.”;

157. po art. 753¹ dodaje się art. 753^{1a} w brzmieniu:

„Art. 753^{1a}. W sprawach o należności z tytułu transakcji handlowej w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, jeśli wartość transakcji nie przekracza siedemdziesięciu pięciu tysięcy złotych, dochodzona należność nie została uregulowana i od dnia upływu terminu jej płatności upłynęły co najmniej trzy miesiące, podstawą zabezpieczenia jest jedynie uprawdopodobnienie roszczenia.”;

158. w art. 755 uchyla się § 2³;

159. uchyla się art. 755¹;

160. w art. 755⁵ uchyla się § 4;

161. w art. 756² § 1 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Określając wysokość sumy pieniężnej, sąd uwzględni konieczność zapewnienia wykonania obowiązku przez obowiązanego, nie obciążając go ponad potrzebę.”;

162. w art. 759:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Sąd wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia, wskazując w miarę potrzeby zasadnicze powody rozstrzygnięcia, chyba że sporządza uzasadnienie z urzędu. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika.”,

b) uchyla się § 3;

163. w art. 762 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Za nieuzasadnioną odmowę udzielenia organowi egzekucyjnemu wyjaśnień lub informacji przewidzianych w art. 761 albo za udzielanie informacji lub wyjaśnień świadomie fałszywych osoba odpowiedzialna może być na wniosek wierzyciela lub z urzędu ukarana przez organ egzekucyjny grzywną. Grzywną taką może być również ukarany dłużnik, który zaniedba obowiązku powiadomienia o zmianie miejsca swojego

pobytu.”;

164. art. 764 otrzymuje brzmienie:

„Art. 764. Komornik może upomnieć, a po bezskutecznym upomnieniu wydalić osobę, która zachowuje się niewłaściwie lub przeszkadza jego czynnościom. W przypadku niezastosowania się do wezwania do wydalenia z miejsca czynności komornik może ukarać taką osobę grzywną w wysokości do pięciu tysięcy złotych.”;

165. w art. 766¹ uchyla się § 1;

166. w art. 767 uchyla się § 6;

167. w art. 767^{3a} § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane na podstawie art. 395 § 2, ponowne wydanie postanowienia na tej podstawie przez referendarza sądowego nie jest dopuszczalne.

§ 3. Sąd orzeka w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.”;

168. w art. 767⁴ uchyla się § 1¹⁻¹⁴;

169. w art. 782¹:

a) w § 1 uchyla się pkt 2,

b) uchyla się § 2;

170. w art. 797:

a) w § 1 uchyla się zdanie trzecie,

b) uchyla się § 1¹;

171. uchyla się art. 800¹;

172. w art. 804 uchyla się § 2;

173. w art. 804² uchyla się § 2 i 3;

174. w art. 825 uchyla się pkt 1¹;

175. w art. 840 w § 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy lub zarzutach, których zgłoszenie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne;”;

176. w art. 845:

a) w § 2 uchyla się zdanie drugie,

b) uchyla się § 2²;

177. art. 879² otrzymuje brzmienie:

„Art. 879² § 1. Komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, chyba że przed uprawomocnieniem się zajęcia wierzyciel zażąda sprzedaży w drodze licytacji publicznej. Jeżeli ruchomość została zajęta na zaspokojenie kilku wierzytelności dochodzonych przez różnych wierzycieli, sprzedaży w drodze licytacji publicznej dokonuje się, jeżeli zażądał tego którykolwiek z wierzycieli.

§ 2. Jeżeli sprzedaż następuje w drodze licytacji elektronicznej, komornik oddaje zajęte ruchomości, co do których zajęcie uprawomocniło się, pod dozór innej osoby niż dłużnik, chyba że dłużnik daje rękojmię należytego sprawowania dozoru albo dozór taki został już ustanowiony, albo ruchomość została złożona do depozytu sądowego lub oddana na przechowanie właściwej instytucji. Przepisu art. 855 § 1² nie stosuje się. W przypadku odebrania dozoru, początek licytacji nie może przypadać wcześniej niż po upływie dwóch tygodni od dnia odebrania dozoru.”;

178. uchyla się art. 879³;

179. w art. 879⁵:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Rękojmię należy złożyć na rachunek bankowy komornika najpóźniej na 2 dni robocze

przed rozpoczęciem przetargu. Za datę złożenia rękojmi przyjmuje się dzień uznania rachunku bankowego komornika. Przepisu art. 867¹ § 4 nie stosuje się. Rękojnia może być złożona przez tymczasowe zablokowanie określonej kwoty na rachunku karty płatniczej, jeżeli umożliwia to system teleinformatyczny. W takim przypadku za datę złożenia rękojmi przyjmuje się dzień zablokowania rachunku.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Licytant, który licytuje we własnym imieniu i ma obowiązek złożenia rękojmi zobowiązany jest przystąpić do przetargu najpóźniej na 2 dni robocze przed rozpoczęciem przetargu. Licytant, który licytuje we własnym imieniu i nie ma obowiązku złożenia rękojmi, może przystąpić do przetargu aż do momentu jego zakończenia.”;

180. w art. 879⁶:

a) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Jeżeli w trakcie trwania przetargu dokonanie postąpienia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego licytację elektroniczną okaże się niemożliwe z powodu zakłócenia działania systemu teleinformatycznego, które nie zostanie usunięte przed upływem 24 godzin do zakończenia przetargu, termin zakończenia przetargu ulega odroczeniu o jeden dzień roboczy.”,

b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Komornik wyznacza licytację elektroniczną w taki sposób, aby zarówno termin rozpoczęcia, jak i zakończenia przetargu przypadał pomiędzy godziną 9.00 a 14.00 w dni robocze. Czas trwania przetargu wynosi 7 dni. Jeżeli jednak do przetargu przystąpił tylko jeden licytant, przetarg ulega zakończeniu po upływie 5 minut od chwili, w której zaofiarowano cenę nabycia.”,

c) po § 2 dodaje się § 2^a w brzmieniu:

„§ 2^a. W przypadku ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 czas trwania przetargu można skrócić do co najmniej dwóch dni, z zachowaniem warunków, o których mowa w § 2.”;

181. w art. 886 w § 1 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Pracodawcy, który nie wykonał obowiązków określonych w art. 881 § 3 i 4, nie złożył w przepisany termin oświadczenia przewidzianego w art. 882 albo zaniedbał przesłania dokumentów zajęcia wynagrodzenia nowemu pracodawcy dłużnika, stosownie do art. 884 § 2 i 3, komornik wymierza grzywnę w wysokości do piętnastu tysięcy złotych.”;

182. w art. 943 w § 1 uchyla się pkt 1;

183. w art. 986²:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Komornik dokonuje sprzedaży nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej, chyba że przed uprawomocnieniem się opisu i oszacowania wierzyciel zażąda sprzedaży w drodze licytacji publicznej. Jeżeli nieruchomość została zajęta na zaspokojenie kilku wierzytelności dochodzonych przez różnych wierzycieli, sprzedaż przez licytację publiczną dokonuje się, jeżeli zażądał tego którykolwiek z wierzycieli.”,

b) uchyla się § 2;

184. w art. 986³ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Komornik zawiadamia dłużnika, że sprzedaż nieruchomości nastąpi w drodze licytacji elektronicznej. W zawiadomieniu wskazuje się nieruchomość lub część nieruchomości, która podlega takiej sprzedaży, oraz poucza dłużnika o treści art. 975.”;

185. w art. 986⁵ § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Rękojmię należy złożyć na rachunek bankowy najpóźniej na 2 dni robocze przed rozpoczęciem przetargu. Za datę złożenia rękojmi przyjmuje się dzień uznania rachunku bankowego komornika. Przepisu art. 964 nie stosuje się. Rękojmia może być złożona przez tymczasowe zablokowanie określonej kwoty na rachunku karty płatniczej, jeżeli umożliwia to system teleinformatyczny. W takim przypadku za datę złożenia rękojmi przyjmuje się dzień zablokowania rachunku.

§ 2. Licytant obowiązany jest przystąpić do przetargu najpóźniej na 2 dni robocze przed rozpoczęciem przetargu. Przed przystąpieniem do przetargu licytant zobowiązany jest do podania w systemie teleinformatycznym danych niezbędnych do wydania postanowienia o przybiciu: numeru PESEL, numeru dokumentu stwierdzającego tożsamość i oświadczenia, czy pozostaje w związku małżeńskim, a jeżeli tak, czy nieruchomość zamierza nabyć do majątku wspólnego czy osobistego, oraz do wskazania, czy licytuje we własnym imieniu czy jako pełnomocnik innej osoby, a także innych danych, jeżeli potrzeba ich podania wynika z przepisów odrębnych ustaw.”;

186. w art. 986⁷:

a) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Jeżeli w trakcie trwania przetargu dokonanie postąpienia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego licytację elektroniczną okaże się niemożliwe z powodu zakłócenia działania systemu teleinformatycznego, które nie zostanie usunięte przed upływem 24 godzin do zakończenia przetargu, termin zakończenia przetargu ulega odroczeniu o jeden dzień roboczy.”,

b) w § 2 dodaje się zdanie trzecie w brzmieniu:

„Jeżeli jednak do przetargu przystąpił tylko jeden licytant, przetarg ulega zakończeniu po upływie 5 minut od chwili, w której zaofiarowano cenę nabycia.”;

187. art. 1049 otrzymuje brzmienie:

„Art. 1049. § 1. Jeżeli w samym tytule egzekucyjnym nie postanowiono, że w razie niewykonania przez dłużnika w wyznaczonym terminie czynności, którą może wykonać także inna osoba, wierzyciel będzie umocowany do wykonania tej czynności na koszt dłużnika - sąd, w którego okręgu czynność ma być wykonana, na wniosek wierzyciela wezwie dłużnika do jej wykonania w wyznaczonym terminie, a po bezskutecznym upływie terminu udzieli wierzycielowi umocowania do wykonania czynności na koszt dłużnika, wyznaczając termin do jej wykonania. Na żądanie wierzyciela sąd przyzna mu sumę potrzebną do wykonania czynności.

§ 1¹. Jeżeli wierzyciel nie zażądał przyznania mu sumy potrzebnej do wykonania czynności, sąd – po zgłoszeniu przez wierzyciela wykonania czynności na koszt dłużnika – przyzna mu od dłużnika zwrot wykazanych i celowych kosztów.

§ 1². Wierzyciel, któremu sąd przyznał sumę potrzebną do wykonania czynności, powinien wykazać poniesione i celowe koszty, zgłaszając sądowi wykonanie czynności na koszt dłużnika. Jeżeli suma przyznana wierzycielowi była wyższa, sąd na wniosek dłużnika przyzna dłużnikowi zwrot nadwyżki.

§ 1³. Jeżeli wierzyciel nie zgłosił wykonania czynności na koszt dłużnika w ciągu miesiąca od upływu wyznaczonego terminu, sąd umarza postępowanie. Na wniosek dłużnika sąd przyzna dłużnikowi od wierzyciela zwrot sumy przyznanej wierzycielowi na wykonanie czynności.

§ 1⁴. Niezależnie od § 1-1³ wierzyciel, który został umocowany do wykonania czynności na koszt dłużnika, może dochodzić zwrotu kosztów wykonania czynności na zasadach ogólnych.

§ 1⁵. Na postanowienie sądu w przedmiocie przyznania sumy potrzebnej do wykonania

czynności, zwrotu kosztów wykonania czynności, zwrotu sumy przyznanej na wykonanie czynności albo zwrotu nadwyżki przysługuje zażalenie.

§ 1⁶. Prawomocne postanowienie sądu w przedmiocie przyznania sumy potrzebnej do wykonania czynności, zwrotu kosztów wykonania czynności, zwrotu sumy przyznanej wierzycielowi na wykonanie czynności, a także zwrotu nadwyżki, jest tytułem wykonawczym bez potrzeby zaopatrywania go w klauzulę wykonalności.

§ 2. Przepisów niniejszego artykułu nie stosuje się do czynności polegających na świadczeniu rzeczy oznaczonych co do tożsamości.”;

188. w art. 1050 uchyla się § 4;

189. w art. 1052 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„W jednym postanowieniu sąd może wymierzyć grzywnę nie wyższą niż dwadzieścia pięć tysięcy złotych, chyba że dwukrotne wymierzenie grzywny okazało się nieskuteczne.”;

190. w art. 1148 w § 3 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Przepisu art. 394¹ § 1¹ nie stosuje się.”;

191. w art. 1151¹ w § 3 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Przepisów art. 394¹ § 1¹ i art. 795 § 2 nie stosuje się.”;

192. w art. 1153²⁴ dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„Przepisu art. 394¹ § 1¹ nie stosuje się.”.

Przepisy zmieniające (wyciąg)

Art. [...]. W ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2024 r., poz. 1061) uchyla się art. 480 § 4.

Art. [...]. W art. 52 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. z 2018 r., poz. 1914) dodaje się ust. 8 w brzmieniu:

„8. Od orzeczenia sądu drugiej instancji nie przysługuje skarga kasacyjna.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1001) w art. 83 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na odmowę dokonania czynności notarialnej osoba zainteresowana może wnieść, w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia uzasadnienia odmowy, a gdy nie zażądała w przepisany termin doręczenia uzasadnienia odmowy - od dnia, w którym dowiedziała się o odmowie, zażalenie do sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę kancelarii notariusza odmawiającego dokonania czynności notarialnej. Zażalenie wnosi się za pośrednictwem tego notariusza.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2024 r. poz. 266, 834 i 859) w art. 30 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Od decyzji Prezesa URE służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2024 r. poz. 757) w art. 27f ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Od decyzji, o której mowa w art. 27e ust. 1, służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 794 i 1222) wprowadza się następujące zmiany:

1. w art. 33 uchyla się ust. 1a;

2. w art. 222 uchyla się ust. 1a;

3. w art. 393 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Na postanowienie w przedmiocie uznania orzeczenia o wszczęciu zagranicznego postępowania upadłościowego przysługuje zażalenie wnioskodawcy oraz wierzycielom, o których mowa w art. 386 ust. 2 pkt 3.”;

4. w art. 401 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Po sporządzeniu spisu inwentarza i oszacowania zarządca zagraniczny lub dłużnik, któremu pozostawiono zarząd własny majątkiem, składa sądowi uznającemu plan likwidacji majątku położonego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz ogólną informację o przewidywanym sposobie zaspokojenia wierzycieli, w tym również mających miejsce zamieszkania, miejsce zwykłego pobytu albo siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej. Na tej podstawie sąd uznający postanowieniem wyda zezwolenie na likwidację majątku upadłego znajdującego się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Postanowienie to sąd uznający wydaje nie wcześniej niż po upływie terminu, w którym można żądać wyłączenia z masy upadłości. Na postanowienie o odmowie wydania zezwolenia przysługuje zażalenie.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 697 i 731) w art. 13b ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Od decyzji wydanych przez Prezesa UTK rozstrzygających co do istoty w sprawach, o których mowa w art. 29e ust. 3, art. 30d ust. 3, art. 33 ust. 15 oraz art. 66 ust. 1, 2, 2aa i 3, przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.

Art. [...]. W ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. z 2023 r. poz. 1725):

1. w art. 8 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego.”;

2. art. 13 otrzymuje brzmienie:

„Art. 13. 1. Odpis orzeczenia uwzględniającego skargę dotyczącą przewlekłości postępowania sądowego wraz z uzasadnieniem sąd doręcza prezesowi właściwego sądu. Prezes sądu, któremu doręczono orzeczenie, jest obowiązany do podjęcia czynności nadzoru przewidzianych w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 334).

2. Odpis orzeczenia uwzględniającego skargę dotyczącą przewlekłości postępowania

prorowadzonego przez komornika wraz z uzasadnieniem sąd doręcza Ministrowi Sprawiedliwości.

3. Odpis orzeczenia uwzględniającego skargę dotyczącą przewlekłości postępowania przygotowawczego wraz z uzasadnieniem sąd doręcza prokuratorowi przełożonemu nad prokuratorem prowadzącym lub nadzorującym postępowanie przygotowawcze. Prokurator, któremu doręczono odpis orzeczenia, jest obowiązany do podjęcia czynności nadzoru przewidzianych w przepisach ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. - Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 390).”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1144, z późn. zm. [1]) wprowadza się następujące zmiany:

1. w art. 3 w ust. 2 dodaje się pkt 1b) w brzmieniu:

„1b) pismo zawierające zarzut potrącenia, chyba że wierzytelność przedstawiona do potrącenia jest stwierdzona dołączonym do pisma prawomocnym orzeczeniem sądu lub ugodą zawartą przed sądem, orzeczeniem sądu polubownego lub ugodą przed nim zawartą mającymi moc prawną na równi z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem albo zatwierdzoną przez sąd ugodą zawartą przed mediatorem;”;

2. w art. 19 dodaje się ust. 1¹ w brzmieniu:

„1¹. Połowę opłaty pobiera się także od pisma zawierającego zarzut potrącenia. Opłatę ustala się według wysokości wierzytelności wzajemnej stanowiącej podstawę zarzutu potrącenia.”;

3. w art. 107 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych oparty na tych samych okolicznościach sąd pozostawia w aktach sprawy bez dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. Postanowienie o pozostawieniu wniosku w aktach sprawy bez dalszych czynności może wydać także sąd w składzie jednego sędziego. Postanowienie nie podlega doręczeniu stronom; o pozostawieniu wniosku w aktach sprawy przewodniczący zawiadamia stronę wnoszącą. Postanowienie wydaje się oraz zawiadomienia dokonuje się jednokrotnie.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 311) w art. 25 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Od decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 24 ust. 4, wytwórcy służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia jej doręczenia.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 1212):

1. w art. 3 w ust. 2 skreśla się wyraz „zawodowych”;

2. w art. 8 ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Na postanowienie w przedmiocie kaucji przysługuje zażalenie. Zażalenie przysługuje także, jeżeli postanowienie, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, wydał sąd drugiej instancji, z wyjątkiem postanowienia wydanego w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Na postanowienie sądu drugiej instancji przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu.”;

3. w art. 16e ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Na postanowienie sądu w przedmiocie wniosku o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego lub uchylenie lub zmianę prawomocnego postanowienia nakazującego wyjawienie lub wydanie środka dowodowego, przysługuje zażalenie stronom, a także osobie trzeciej i organowi ochrony konsumentów, w tym organowi ochrony konsumentów innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, obowiązany do wyjawienia lub wydania środka dowodowego.”;

4. w art. 16g ust. 3, 5 i 8 otrzymują brzmienie:

„3. Na postanowienie o nałożeniu grzywny, o którym mowa w ust. 2, przysługuje zażalenie.”

„5. Na postanowienie o nałożeniu grzywny, o którym mowa w ust. 4, przysługuje zażalenie.”

„8. Na postanowienie o nałożeniu grzywny, o którym mowa w ust. 7, przysługuje zażalenie.”;

5. w art. 16h ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Na postanowienie o nałożeniu grzywny, o którym mowa w ust. 2, przysługuje zażalenie.;

6. w art. 23b ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Na postanowienie o nałożeniu grzywny, o którym mowa w ust. 1, przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji.”;

7. w art. 23c ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Na postanowienie o nałożeniu grzywny, o którym mowa w ust. 1, przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 1640, poz. 467, poz. 1222) w art. 129 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Od decyzji Prezesa UKE o wymierzeniu kary pieniężnej przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2024 r. poz. 1361):

1. w art. 16 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Od decyzji, o których mowa w art. 14 ust. 1 i 1a, wytwórcy służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”;

2. w art. 72a ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Od decyzji, o której mowa w ust. 3, służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”;

3. w art. 88 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Od decyzji, o której mowa w ust. 2, służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”;

4. w art. 169 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Od decyzji, o której mowa w ust. 1 pkt 1, służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia

doręczenia decyzji.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1428) w art. 200 uchyla się ust. 1a.

Art. [...]. W ustawie z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1047) w art. 3 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Od decyzji Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, zwanego dalej "Prezesem URE", służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 317) w art. 8q ust. 13 otrzymuje brzmienie:

„13. Od decyzji Prezesa URE wydanej na podstawie ust. 2 stronie służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie trzydziestodniowym od dnia jej doręczenia. Odwołanie wnosi się za pośrednictwem Prezesa URE.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2131) w art. 81 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Od decyzji Prezesa URE wydanych na podstawie niniejszej ustawy, stronie służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia jej doręczenia.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1289) w art. 46 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Prezes URE wymierza kary, o których mowa w art. 45 ust. 1 pkt 1-3, 7 i 8, w drodze decyzji, od której przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji. Karę pieniężną uiszcza się w terminie 14 dni od dnia, w którym decyzja o jej nałożeniu stała się prawomocna, na rachunek Urzędu Regulacji Energetyki.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (tekst jedn. Dz.U.2024, poz. 1458) w art. 10:

1. ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Komornik wybrany przez wierzyciela odmawia przyjęcia sprawy, jeżeli spełniony został przynajmniej jeden z poniższych warunków:

 - 1) w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji zaległość przekracza 6 miesięcy, chyba że łączna liczba wszystkich spraw, jakie wpłynęły do kancelarii w roku poprzednim, nie przekroczyła 1000;
 - 2) wpływ wszystkich spraw w danym roku przekroczył 2500, a skuteczność w zakresie prowadzonych przez niego egzekucji w roku poprzednim nie przekroczyła 35%;
 - 3) wpływ wszystkich spraw w danym roku przekroczył 5000.”;
2. ust. 6 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) w których komornik odmówił przyjęcia sprawy;”;
3. ust. 10 otrzymuje brzmienie:

„10. Jeżeli po wszczęciu postępowania komornik stwierdzi, że w momencie złożenia wniosku przez wierzyciela dłużnik zamieszkiwał poza jego rewirem, a zachodziły warunki odmowy przyjęcia sprawy wymienione w ust. 4, komornik wyda postanowienie o przekazaniu sprawy komornikowi właściwości ogólnej dłużnika. W przypadku gdy w rewirze właściwości ogólnej dłużnika działa kilku komorników, przed wydaniem postanowienia komornik wezwie wierzyciela do wskazania w terminie 7 dni komornika właściwego, któremu sprawa ma zostać przekazana. Jeżeli wierzyciel w określonym terminie nie wskaże komornika właściwego, komornik przekaże sprawę komornikowi właściwemu wybranemu według własnego uznania.”;
4. ust. 12 otrzymuje brzmienie:

„12. Komornik odmawia przyjęcia sprawy mocą postanowienia, które doręcza się wierzycielowi wraz z tytułem wykonawczym i wnioskiem egzekucyjnym. Na postanowienie o odmowie przyjęcia sprawy skarga nie przysługuje.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 14 grudnia 2018 r. o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji (Dz. U. z 2024 r. poz. 639) w art. 3 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Odwołanie wnosi się w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”.

Art. [...]. W ustawie z dnia 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw

gazowych w 2023 r. oraz w 2024 r. w związku z sytuacją na rynku gazu (Dz. U. z 2024 r. poz. 303, 834 i 859) w art. 31 ust. 11 otrzymuje brzmienie:

„11. Od decyzji administracyjnej, o której mowa w ust. 7, służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji.”.

^[1] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2023 r. poz. 289, 614, 1523 i 1860.

Uzasadnienie

I. Uwagi wstępne

II. Przepisy ogólne o procesie

- 1. Wyłączenie sędziego**
- 2. Pełnomocnictwo procesowe i przymus adwokacko-radcowski**
 - a) przymus adwokacko-radcowski**
 - b) pełnomocnictwo procesowe**
- 3. Pisma procesowe i doręczenia bezpośrednie**
- 4. Jawność posiedzeń sądu pierwszej instancji**
- 5. Umożnienie zawieszonego postępowania**
- 6. Uгода na posiedzeniu zdalnym**
- 7. Przedmiotowa zmiana powództwa**
- 8. Podmiotowa zmiana powództwa**
- 9. Zarzut potrącenia**
- 10. Organizacja postępowania i koncentracja materiału procesowego**
- 11. Dowód z zeznań świadka**
- 12. Termin do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia i uzasadnianie postanowień wydawanych na posiedzeniu niejawnym**
 - a) termin do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia**
 - b) uzasadnianie postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym**
- 13. Środki zaskarżenia**
 - a) kolegiałność orzekania w sądzie drugiej instancji**
 - b) terminy do wnoszenia środków odwoławczych**
 - c) postępowanie międzyinstancyjne**
 - d) rozpoznanie apelacji na posiedzeniu niejawnym**
 - e) moment powołania nowych faktów i dowodów w postępowaniu apelacyjnym**
 - f) skutek dewolutywny zażalenia**
 - g) zażalenie na postanowienia sądu drugiej instancji**
 - h) postępowanie kasacyjne**
 - i) skarga na orzeczenie referendarza sądowego**
 - j) inne zmiany w przepisach o środkach zaskarżenia**
- 14. Inne zmiany**

III. Postępowania odrębne

- 1. Uchylenie postępowania odrębnego w sprawach z udziałem konsumentów**
- 2. Zmiany w postępowaniu w sprawach gospodarczych**
- 3. Zmiany w postępowaniu uproszczonym**
- 4. Inne zmiany w postępowaniach odrębnych**

IV. Postępowanie nieprocesowe

- 1. Skład sądu w sprawach o ubezwłasnowolnienie**
- 2. Postępowania toczące się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.**

V. Postępowanie zabezpieczające

- 1. Zmiany przepisów o doręczeniach w postępowaniu zabezpieczającym**

2. Zmiany przepisów o zażaleniu w postępowaniu zabezpieczającym
3. Zmiany przepisów o zabezpieczeniu roszczeń w sprawach własności intelektualnej
4. Zmiany przepisów o zabezpieczeniu roszczeń w sprawach o zapłatę z tytułu transakcji handlowej
5. Inne zmiany w postępowaniu zabezpieczającym
 - a) skład sądu
 - b) zasada minimalnej uciążliwości zabezpieczenia (art. 756²)

VI. Postępowanie egzekucyjne

1. Zmiany przepisów o nadzorze judykacyjnym sądu nad komornikiem
2. Przedawnienie roszczeń w postępowaniu klauzulowym i egzekucyjnym
3. Odmowa wszczęcia egzekucji
4. Zażalenie i skarga na orzeczenie referendarza sądowego
5. Podwyższenie maksymalnej wysokości grzywien w postępowaniu egzekucyjnym
6. Zmiany w przepisach o egzekucji z ruchomości i nieruchomości
 - a) zniesienie nadmiernych ograniczeń na etapie zajęcia ruchomości
 - b) zniesienie obowiązku dołączania dokumentów do wniosku o opis i oszacowanie nieruchomości
 - c) zmiany przepisów o elektronicznej licytacji ruchomości i nieruchomości
7. Zmiany przepisów o egzekucji czynności zastępowalnych i niezastępowalnych
8. Inne zmiany w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym
 - a) sporządzanie i doręczanie uzasadnień orzeczeń
 - b) usunięcie odesłania do uchylanego art. 130^{1a} § 1
 - c) zmiana w zakresie podstaw powództwa opozycyjnego

VII. Międzynarodowe postępowanie cywilne

I. Uwagi wstępne

Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469, dalej – „ustawa nowelizująca z 2019”) wprowadzono do Kodeksu postępowania cywilnego głębokie zmiany, mające z założenia zmierzać przede wszystkim do przyspieszenia i usprawnienia postępowania sądowego. Nowelizacja ta objęła szerokie spektrum zagadnień dotyczących przepisów ogólnych o procesie, w tym środków zaskarżenia, postępowań odrębnych, a także postępowania egzekucyjnego. Zmiany te były kontynuowane w ramach ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614, dalej – „ustawa nowelizująca z 2023 r.”), która miała jednocześnie częściowo usuwać ujawnione w międzyczasie mankamenty ustawy nowelizującej z 2019 r., a także kolejnej ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz. U. poz. 1860). Nowelizacje te, mimo niektórych pozytywnych elementów, spotkały się z daleko idącą krytyką ze strony doktryny postępowania cywilnego, a także praktyki. W krytyce tej wskazywano zarówno na systemową wadliwość niektórych rozwiązań prawnych, jak również daleko idące obniżenie gwarancji procesowych przysługujących stronom, a w ślad za tym standardu rzetelnego procesu sądowego. Wytykano także innego rodzaju niedostatki związane z nieprecyzyjną warstwą językową ustawy i stosowaną techniką legislacyjną, czego konsekwencją stały się liczne trudności interpretacyjne wymagające wzmożonego wysiłku orzecznictwa, zwłaszcza Sądu Najwyższego, a niekiedy wręcz praktyczna niemożność stosowania niektórych przepisów.

Celem projektowanej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego jest, po pierwsze, usunięcie lub modyfikacja tych spośród wprowadzonych w ostatnich latach rozwiązań, które ze względu na swoją wadliwość bądź towarzyszące im trudności interpretacyjne stanowiły przeszkodę w sprawnym biegu postępowania cywilnego, a także takich, których wprowadzenie stanowiło w istocie zabieg pozorny, nieskutkujących żadną pozytywną zmianą normatywną, a zarazem godzących w strukturę Kodeksu i utrudniających jego stosowanie. Po drugie, projekt zmierza do podwyższenia standardu rzetelności i przewidywalności postępowania sądowego względem standardu obecnego, bazującego częściowo na z założenia epizodycznych rozwiązaniach wprowadzonych w związku z pandemią Covid-19, co jest rozwiązaniem wadliwym. W tych dwóch częściach nowelizacja ma zatem charakter naprawczy. Wreszcie, po trzecie, proponowana nowelizacja modyfikuje w niektórych punktach kształt tradycyjnych instytucji procesowych, w zakresie, w jakim wymaga tego dostosowanie Kodeksu postępowania cywilnego do wymagań stawianych współczesnemu postępowaniu sądowemu w sprawach cywilnych. Istotnym punktem

odniesienia przy dokonywaniu ostatniej grupy zmian, oprócz dorobku nauki i wskazówek płynących z orzecznictwa, są Europejskie Modelowe Reguły Postępowania Cywilnego, przyjęte przez Europejski Instytut Prawa i Unidroit (*Model European Rules of Civil Procedure*, dalej – „ERCP”). Z tego punktu widzenia projektowaną nowelizację należy traktować jako kolejne stadium uwspółcześniania obowiązującej kodyfikacji, choć nacisk położono w niej na likwidację bądź modyfikację regulacji nieprawidłowych i obcych polskiej tradycji prawa procesowego.

Projektowana nowelizacja, ze względu na konieczność pilnego wprowadzenia w życie znacznej części projektowanych zmian, w tym zwłaszcza wyeliminowania lub korekty wadliwych regulacji, niekorzystnie oddziałujących na tok postępowań cywilnych, z założenia nie odnosi się do wszystkich zagadnień, w odniesieniu do których Kodeks postępowania cywilnego wymaga zmian. Poza jej zakresem pozostała w szczególności konieczna i postulowana w piśmiennictwie zmiana związana z chybionym powrotem do postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych, dokonany ustawą nowelizującą z 2019 r. Ze względu na konieczność skorelowania tej zmiany z przyjęciem kompleksowych, nowych regulacji w zakresie organizacji postępowania i koncentracji materiału procesowego przed sądem pierwszej i drugiej instancji, zmianę tę należało pozostawić do kolejnego stadium zmian Kodeksu postępowania cywilnego, nad którym toczą się już prace. Założeniem kolejnego etapu zmian, mającego objąć również postępowanie apelacyjne oraz postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, jest wykorzystanie wypracowanych w nim rozwiązań w możliwie szerokim zakresie w rozpoczętych równolegle pracach nad nowym Kodeksem postępowania cywilnego, którego opracowanie powinno stanowić zwieńczenie procesu zmian dostosowujących postępowanie sądowe w sprawach cywilnych do wymagań współczesności. Niniejsze przedłożenie należy zatem postrzegać jako pierwszy etap zasadniczych zmian Kodeksu postępowania cywilnego, których podjęcie docelowo powinno zostać zamknięte opracowaniem nowej kodyfikacji cywilnoprocesowej, której potrzeba przygotowania jest niekwestionowana w nauce i praktyce.

II. Przepisy ogólne o procesie

1. Wyłączenie sędziego

Wyłączenie sędziego jest jedną z podstawowych gwarancji procesowych, pozwalających na zapewnienie rozpoznania sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Mimo znacznego dorobku orzecznictwa i piśmiennictwa, dotychczasowe regulacje w tej materii nie pozwoliły jednak w ostatnim czasie w pełnym zakresie zagwarantować koniecznych standardów rzetelności postępowania sądowego. Projektowane zmiany zmierzają do zapewnienia, aby przepisy Kodeksu postępowania cywilnego umożliwiały pełną realizację wymagania, aby sprawy cywilne były rozpoznawane przez niezależny i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 19 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, i to także wówczas, gdy strona nie występuje z wnioskiem o wyłączenie sędziego. Celem proponowanych zmian jest ponadto doprecyzowanie obowiązujących regulacji i wyeliminowanie ujawnionych wątpliwości interpretacyjnych.

W **art. 51** wskazuje się, że sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia. W przepisie tym nie przewidziano natomiast wyraźnie, że zawiadomienie takie może złożyć także inny członek składu orzekającego, mimo że nie powinno ulegać wątpliwości, iż powinnością sędziego powinno być zawiadomienie, że wobec innego sędziego zachodzą wiadome mu podstawy wyłączenia, co powinno prowadzić do rozstrzygnięcia tej kwestii przez sąd we właściwym ku temu składzie. Odpowiada to stanowisku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, według którego sąd jest obowiązany z urzędu weryfikować, czy ze względu na swój skład spełnia m.in. wymagania bezstronności i niezawisłości (zob. wyroki TSUE z dnia 26 marca 2020 r., C-542/18 RX –II i C-543/18 RX –II (sprawy połączone), *Erik Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji Europejskiej* i z dnia 1 lipca 2008 r., C-341/06 P i C-342/06 P, *Chronopost SA i in. przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich i Republice Francuskiej*). Proponuje się w związku z tym rozbudowanie art. 51 i dodanie w nim zdania drugiego, zgodnie z którym zawiadomienie o podstawie wyłączenia sędziego może złożyć także inny członek składu orzekającego, którym może być sędzia bądź ławnik. W projektowanym stanie prawnym wyłączenie sędziego będzie zatem mogło nastąpić na wniosek strony lub na skutek zawiadomienia sędziego, którego dotyczy przyczyna wyłączenia, względnie zawiadomienia składanego przez innego członka składu orzekającego, czemu odpowiada zmienione brzmienie **art. 49 § 1** i **art. 52 § 1**. W zmienionym art. 52 § 1 przewiduje się ponadto powrót do reguły, według której właściwym składem sądu do rozstrzygania w przedmiocie wyłączenia sędziego jest skład trzech sędziów. Za takim składem przemawia bez wątpienia wzgląd na powagę rozstrzygnięcia co do wyłączenia sędziego i potencjalnie negatywne dla stron skutki niewłaściwej oceny w tym

przedmiocie. Postanowienie o pozostawieniu wniosku w aktach sprawy z przyczyn określonych w **art. 53¹** sąd może jednak wydać także w składzie jednego sędziego, za czym przemawia wzgląd na sprawność postępowania.

Projekt przewiduje uchylenie **art. 48¹** wprowadzonego ustawą nowelizującą z 2019 r. Przepis ten, zakładający, że w przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1 – 4 sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd, został oparty na nieprzekonujących założeniach teoretycznych, a ponadto wywołał głębokie i w praktyce nierozwiązywalne rozbieżności co do zakresu objętych nim sytuacji. Konsekwencją uchylenia art. 48¹ jest uchylenie zawierającego odesłanie do tej regulacji **art. 508 § 4**, a częściowo także zmiana brzmienia **art. 54**. Dodatkowo w proponowanej treści art. 54 przewiduje się odstąpienie od wskazywania, że wnioski o wyłączenie prokuratora oraz „innych organów sądowych” w rozumieniu tego przepisu przekazuje się odpowiedniemu organowi nadrzędnemu na rzecz wskazania, że w przedmiocie tych wniosków orzeka organ nadrzędny, któremu przekazuje się wniosek. Projekt zakłada również dodanie do art. 54 zdania trzeciego, z którego będzie wynikać, że w przedmiocie wyłączenia referendarza sądowego sąd orzeka w składzie jednego sędziego, co wiąże się z przewidywanym w projekcie powrotem do składu kolegiального jako właściwego do orzekania w przedmiocie wyłączenia sędziego (proponowany art. 52 § 1).

Uchyleniu podlega również **art. 49 § 2**, przewidujący aktualnie, że za okoliczność mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu, nakłanianiu do ugody lub udzielaniu pouczeń. Rozwiązanie to nie wytrzymuje krytyki, nie ulega bowiem wątpliwości, że przy wyjaśnianiu czynności sądu, nakłanianiu do ugody czy udzielaniu pouczeń może dojść do wyrażenia przez sędziego stanowiska w sposób, który będzie podważać jego bezstronność przy dalszym rozpoznawaniu sprawy. Brak możliwości wyłączenia sędziego od orzekania w tych przypadkach nie ma uzasadnienia i w sposób nieuzasadniony ogranicza prawo strony do tego, by jej sprawa była rozpoznawana przez bezstronny sąd. Zbliżone uzasadnienie dotyczy zmiany polegającej na wyeliminowaniu spośród podstaw do pozostawienia wniosku o wyłączenie sędziego bez dalszych czynności okoliczności przewidzianych aktualnie w **art. 53¹ § 1 pkt 1**, ponieważ wniosek o wyłączenie sędziego, nawet jeśli jest oparty na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach, nie powinien być apriorycznie traktowany jako zmierzający do przewleknięcia postępowania i niepodlegający rozpoznaniu.

Zmianie ulega także **art. 50 § 3**, który w obecnym brzmieniu sugeruje, że sędzia objęty wnioskiem o wyłączenie może np. wydać wyrok uchylający zaskarżony wyrok i przekazujący sprawę do

ponownego rozpoznania. Sytuacja taka godzi w efektywność gwarancji, którą jest możliwość żądania wyłączenia sędziego i powinna ulec zmianie. Docelowo, w razie złożenia wniosku o wyłączenie sędziego, niedopuszczalne będzie zatem nie tylko wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, lecz także orzeczenia kończącego postępowanie w instancji lub kończącego postępowanie kasacyjne, co obejmuje również orzeczenie kasatoryjne.

Pozostałe zmiany mają charakter konsekwencyjny lub doprecyzowujący. Obecne brzmienie **art. 52 § 1**, obejmujące wyrażenie „o wyłączeniu sędziego”, może sugerować, że przepis ten nie dotyczy przypadków, w których wydawane są inne niż pozytywne postanowienia w przedmiocie wyłączenia sędziego. Proponuje się zatem wskazanie w art. 52 § 1, że sąd, w którym sprawa się toczy, orzeka „w przedmiocie wyłączenia”. Sprecyzowaniu podlega także to, że wymaganie złożenia wyjaśnień przez sędziego nie dotyczy sytuacji, w których sędzia zawiadamia o podstawie swojego wyłączenia, a także sposób liczenia terminu do złożenia wyjaśnień. Skrócenie do tygodnia terminu, po którego upływie sąd będzie mógł orzec w przedmiocie wyłączenia bez składania przez sędziego wyjaśnienia, chyba że uzna je za konieczne, powinno przynieść pozytywne skutki dla sprawności toczących się postępowań.

2. Pełnomocnictwo procesowe i przymus adwokacko-radcowski

Projekt przewiduje kilka istotnych zmian dotyczących obowiązkowego zastępstwa stron przez adwokatów lub radców prawnych oraz pełnomocnictwa procesowego.

a) przymus adwokacko-radcowski

Za uzasadnione uznano wprowadzenie ogólnych przepisów dotyczących obowiązkowego zastępstwa stron przez adwokatów lub radców prawnych, które bez potrzeby ich powielania w poszczególnych regulacjach miałyby zastosowanie w każdej sytuacji, w której ustawa przewiduje przymus adwokacko-radcowski, chyba że z ustawy wynika co innego. W tym celu proponuje się wyodrębnić w **art. 87¹ § 1–3** przepisów ogólnych dotyczących co do zasady wszystkich przypadków obowiązkowego zastępstwa. W art. 87¹ § 1 zamieszczona zostanie reguła ogólna zakładająca, że w przypadkach wskazanych w ustawie obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów, radców prawnych lub rzeczników patentowych. W kolejnym paragrafie proponuje się natomiast wyraźne przesądzenie, że w sprawach z obowiązkowym zastępstwem strona ma prawo osobiście zawrzeć ugodę, zrzec się roszczenia albo uznać powództwo, chociażby nie wyłączyła tych czynności z zakresu pełnomocnictwa procesowego, a także cofnąć pozew lub środek zaskarżenia (art. 87¹ § 2). Dokonywanie tych czynności, zmierzających co do zasady do zakończenia toczącego się postępowania, przez samą stronę, nie pozostaje w sprzeczności z celami, jakie mają być realizowane w związku z istnieniem przymusu adwokacko-radcowskiego.

Uzasadnione jest zatem, by wskazane czynności dyspozycyjne mogły być dokonywane także przez stronę działającą osobiście. Z kolei w art. 87¹ § 3 proponuje się wskazanie, na wzór dzisiejszego art. 87¹ § 2 i 3, że obowiązkowe zastępstwo nie ma zastosowania w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego oraz gdy stroną, jej organem, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną, jej organem lub jej przedstawicielem ustawowym jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, a w sprawach własności intelektualnej także rzecznik patentowy, jak również, gdy zastępstwo strony jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Reguła ta będzie zatem znajdować zastosowanie do tych przypadków, w których ustawa przewiduje obowiązkowe zastępstwo, co w istocie i tak ma miejsce już aktualnie. Skutkiem wprowadzenia ogólnych regulacji dotyczących przymusu adwokacko-radcowskiego jest konieczność przeniesienia dotychczasowej treści art. 87¹ § 1, dotyczącej obowiązkowego zastępstwa przed Sądem Najwyższym, do odrębnej jednostki redakcyjnej (**art. 87^{1a}**). Przepisy znajdujące się obecnie w art. 87¹ § 2-3 nie wymagają natomiast przenoszenia do art. 87^{1a}, skoro reguły, które są w nich przewidziane, wynikać będą z nowego art. 87¹ § 3. Przepis ten będzie miał bowiem również zastosowanie do postępowań toczących się przed Sądem Najwyższym i czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed innym sądem.

Proponuje się również uchylenie **art. 87²**, który aktualnie jest podzielony na cztery paragrafy zawierające niejednorodne regulacje dotyczące m.in. obowiązkowego zastępstwa procesowego w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej (art. 87² § 1-3). Regulacja przewidziana aktualnie w art. 87² § 4 nie odnosi się do obowiązkowego zastępstwa, lecz podmiotów mogących pełnić funkcję pełnomocnika w sprawach związanych z ochroną praw własności przemysłowej (art. 87² § 4), toteż powinna zostać przeniesiona do nowego **art. 87 § 7**. Przepisy dotyczące obowiązkowego zastępstwa w sprawach własności intelektualnej powinny natomiast znaleźć się wśród przepisów regulujących postępowanie odrębne w tych sprawach (nowy art. 479^{90a}), przy czym projekt przewiduje ich nieznaczną modyfikację (por. pkt III.4.7).

b) pełnomocnictwo procesowe

Przepis **art. 91** określa katalog czynności procesowych, do których dokonywania pełnomocnik procesowy umocowany jest z mocy prawa. Przepis ten był wprawdzie nowelizowany w 2023 r., jednak rozbudowując katalog czynności wchodzących w ustawowy zakres umocowania

pełnomocnika ustawodawca nie rozstrzygnął istotnych problemów, które pojawiają się w praktyce na tle zakresu stosowania tego przepisu w sytuacjach, w których dokonanie czynności procesowej w toku postępowania wiąże się z koniecznością przyjęcia lub złożenia oświadczenia woli związanego z tą czynnością procesową. Problemy te można dostrzec w wielu przypadkach, w których np. do skutecznego podniesienia zarzutu procesowego, takiego jak zarzut potrącenia, zarzut zatrzymania, zarzut pauliański, zarzut przedawnienia, zarzut zatrzymania itp. (por. również wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2004 r., V CK 38/04 i z dnia 9 sierpnia 2019 r., II CSK 551/18), konieczne jest złożenie oświadczenia woli, co pociąga za sobą wątpliwość, czy jeżeli czynność procesowa jest realizowana przez pełnomocnika procesowego, jej skuteczne dokonanie jest uwarunkowane dysponowaniem przez pełnomocnika dodatkowym pełnomocnictwem do dokonywania czynności materialnoprawnych. Podejmowane w praktyce próby dopatrywania się w pełnomocnictwie procesowym udzielonego *per facta concludentia* – obok umocowania ograniczonego treścią art. 91 – pełnomocnictwa materialnoprawnego mającego obejmować uprawnienie do składania oświadczeń woli ukierunkowanych „na wygranie procesu”, nie rozwiązują podnoszonego problemu, prowadząc zarazem do dodatkowych, istotnych wątpliwości (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2007 r., V CSK 171/07). Przeciwwstawienie sobie sytuacji, w której pełnomocnik procesowy jest umocowany do dokonania korzystnej dla strony czynności procesowej, której skuteczność wymaga złożenia oświadczenia woli, nie może jej jednak dokonać wobec pełnomocnika procesowego drugiej strony, jeżeli ów pełnomocnik nie posiada umocowania wykraczającego poza art. 91, nie koresponduje ponadto z istotą pełnomocnictwa procesowego, która zakłada występowanie pełnomocnika w roli *alter ego* strony, bez względu na to, czy czynności pełnomocnika oddziałują korzystnie, czy niekorzystnie na sytuację procesową mocodawcy (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2023 r., III CZP 120/22, OSNC 2023, nr 12, poz. 117).

W projekcie proponuje się w związku z tym jednoznaczne rozstrzygnięcie tego zagadnienia i wyraźne wskazanie, że pełnomocnictwo procesowe z mocy prawa obejmuje umocowanie nie tylko do wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych, ale również do składania oraz przyjmowania oświadczeń woli bezpośrednio związanych z tymi czynnościami (**art. 91 § 1 pkt 1**). W projektowanej regulacji chodzi o tego rodzaju związek, w którym dokonywana wobec sądu czynność procesowa, ukierunkowana na uwzględnienie lub oddalenie powództwa, w tym podniesienie zarzutu procesowego – dla wywarcia zamierzonego procesowego skutku musi być powiązana z oświadczeniem woli. W konsekwencji, w projektowanym ujęciu umocowanie do złożenia oświadczenia woli po stronie pełnomocnika procesowego ma tylko

pochodny charakter i istnieje o tyle, o ile jego złożenie jest nieodzowne do skutecznego dokonania czynności procesowej służącej dochodzeniu lub obronie prawa na forum sądowym. Rozwiązanie takie odpowiada stanowisku zajmowanemu w doktrynie i judykaturze obcej na tle zbliżonych rozwiązań dotyczących zakresu pełnomocnictwa procesowego. Przyjmuje się w tej mierze, że skoro pełnomocnik procesowy z mocy prawa jest umocowany do dokonywania wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych, zmierzających do dochodzenia lub obrony prawa, a złożenie oświadczenia woli (np. o dokonaniu potrącenia, skorzystaniu z prawa zatrzymania, uchyleniu się od skutków wadliwego oświadczenia woli, o wypowiedzeniu umowy, czy o wyborze świadczenia w wypadku zobowiązania przemienne) jest przesłanką skuteczności powództwa lub wniosku o jego oddalenie, to pełnomocnik procesowy – w ramach toczącego się postępowania sądowego – powinien być władny złożyć oświadczenie woli, na którym opiera się czynność procesowa. Oświadczenie woli staje się w tych przypadkach w istocie elementem złożonej czynności dokonywanej wobec sądu, której przedsięwzięcie wywiera określony skutek dla toku postępowania. Równość stron procesowych wymaga, aby odpowiednie umocowanie z mocy prawa dotyczyło również przyjęcia oświadczenia woli w imieniu strony, składanego w tych okolicznościach przez stronę przeciwną. Rozwiązanie to niewątpliwie przyczyni się do usprawnienia postępowania, a także zapobiegnie ryzyku nielojalnych zachowań, mogących godzić w zasadę równości stron. Z mocy art. 13 § 2 znajdzie ono zastosowanie także w postępowaniu nieprocesowym, z zastrzeżeniem ewentualnych modyfikacji wynikających ze specyfiki tego trybu postępowania.

Ponadto, w projekcie proponuje się rozstrzygnięcie niejednoznacznie ocenianego problemu możliwości ograniczenia pełnomocnictwa procesowego w zakresie wykraczającym poza obecny art. 91 pkt 4. Proponowana regulacja, według której pełnomocnictwo procesowe nie może być ograniczone poza przypadkiem, o którym mowa w § 1 pkt 4 (jak dotychczas), a także gdy chodzi o wniesienie skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania oraz zastępowanie strony w postępowaniu wywołanym ich wniesieniem (proponowany **art. 91 § 2**), odpowiada stanowisku, według którego pełnomocnictwo procesowe jest instytucją prawa publicznego i służy na równi interesom strony udzielającej pełnomocnictwa oraz sprawności postępowania sądowego. Wymaga to właściwej koordynacji tych wartości i uzasadnia ograniczenie autonomii stron w kształtowaniu zakresu pełnomocnictwa procesowego. Spotykane w praktyce szerokie, szczegółowe, a nierzadko niejasne w swej treści wyłączenia nierzadko istotnych uprawnień z zakresu pełnomocnictwa procesowego, godzą w istotę i właściwie rozumiany cel tej instytucji. Podważają także ochronną funkcję pełnomocnictwa procesowego z punktu widzenia przeciwnej strony sporu, prowadząc do

zatarcia różnic między pełnomocnictwem procesowym i pełnomocnictwem do poszczególnych czynności procesowych. Wpływają także w niekorzystny sposób na sprawność postępowania, co jest tym bardziej widoczne, jeżeli zważyć, że ewentualne błędy w ocenie zakresu umocowania pełnomocnika mogą skutkować daleko idącymi konsekwencjami procesowymi z nieważnością postępowania włącznie (art. 379 pkt 2).

Niedopuszczalność ograniczania zakresu ustawowego umocowania pełnomocnika procesowego z wyjątkiem zawarcia ugody, zrzeczenia się roszczenia albo uznania powództwa może być wprowadzie już *de lege lata* wyprowadzana pośrednio z art. 91 pkt 4 *in fine* z uwzględnieniem publicznoprawnej natury aktu, jakim jest pełnomocnictwo procesowe (por. powołana wyżej uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2023 r., III CZP 120/22), kwestia ta nie jest jednak oceniana jednoznacznie, a ze względu na jej wagę powinna być uregulowana wprost. Potrzeba jednoznacznej regulacji wynika również stąd, że właściwe jest umożliwienie stronie wyłączenia określonych kompetencji z zakresu pełnomocnictwa procesowego w szerszym zakresie, niżby wynikało to jedynie z art. 91 pkt 4 *in fine*. Oprócz materii wskazanych w art. 91 pkt 4, wyjątkiem od niedopuszczalności ograniczenia pełnomocnictwa procesowego należy uczynić możliwość wyłączenia z jego zakresu umocowania pełnomocnika do składania skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania oraz dokonywania czynności w postępowaniach, które są prowadzone na skutek ich wniesienia. Odstępstwo to znajduje uzasadnienie w naturze tych środków, będących nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia, składanymi już po uprawomocnieniu się orzeczenia. W tym przypadku pożądane jest, aby strona mogła uchylić umocowanie pełnomocnika procesowego do wykonywania tych czynności, mając także na względzie, że powinność ich dokonania może aktualizować się niekiedy nawet po upływie znacznego czasu od prawomocnego zakończenia postępowania.

Zmiany dotyczące pełnomocnictwa procesowego uzupełniają modyfikacje dotyczące **art. 88 § 2, art. 97 § 1 i art. 118 § 2.**

Art. 88 § 2 nie wskazuje jednoznacznie, że osoba fizyczna, której udzielane jest pełnomocnictwo, powinna dysponować zdolnością procesową. Potrzeba posiadania tego przymiotu przez pełnomocnika do doręczeń jest zaś oczywista, skoro zakłada się, że pełnomocnictwo do doręczeń jest pełnomocnictwem do niektórych czynności procesowych. W projekcie przewidziano zatem rozbudowanie treści art. 88 § 2 zdanie drugie poprzez wskazanie, że pełnomocnictwa do doręczeń można udzielić każdej osobie fizycznej mającej zdolność procesową.

Proponowane brzmienie art. 97 § 1 zmierza do wzmocnienia pozycji profesjonalnych

pełnomocników procesowych. Ze względu na zaufanie do tej grupy pełnomocników, w projekcie zakłada się, że jeżeli pełnomocnik taki złoży oświadczenie, że działa w imieniu strony, lecz nie może na razie przedstawić pełnomocnictwa procesowego, sąd dopuszcza go – na podstawie oświadczenia – do dokonywania wszelkich (nie tylko naglących) czynności w imieniu strony. W pozostałym zakresie art. 97 pozostaje niezmieniony, co oznacza, że także w tym przypadku sąd wyznaczy jednocześnie termin do przedstawienia umocowania; termin ten – na wniosek – może zostać przedłużony (art. 166).

Projekt utrzymuje zasadę (art. 118 § 2), według której granice umocowania pełnomocnika z urzędu określa art. 91. Proponuje się w nim jednak, aby z zakresu tego zostały wyłączone czynności dotyczące egzekucji oraz polegające na wniesieniu skargi o wznowienie postępowania oraz udziale w postępowaniu wywołanym jej wniesieniem, chyba że sąd postanowi inaczej (proponowany art. 118 § 2 *in fine*). Wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego opartego na orzeczeniu powstałym w postępowaniu, w którym strona była zastępowana przez adwokata lub radcę prawnego z urzędu, może mieć miejsce po upływie wielu lat po zakończeniu postępowania, w którym pełnomocnik z urzędu został ustanowiony. Podobnie rzecz się ma z prowadzeniem postępowania wywołanego skargą o wznowienie postępowania, która także może zostać wniesiona po długim czasie po zakończeniu postępowania, w którym brał udział pełnomocnik z urzędu. Już z tych względów nie jest zatem właściwe, aby umocowanie adwokata lub radcy prawnego z urzędu miało być aktualne także w postępowaniu egzekucyjnym i postępowaniu wywołanym skargą o wznowienie postępowania, niejednokrotnie po wielu latach od chwili, gdy postępowanie, w którym pełnomocnik wykonywał czynności, uległo prawomocnemu zakończeniu. Inaczej należy ocenić możliwość udziału adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu kasacyjnym, które zazwyczaj wszczynane jest w niedługim czasie po wydaniu prawomocnego orzeczenia. W tym przypadku projekt utrzymuje stan prawny wprowadzony ustawą nowelizującą z 2023 r., zgodnie z którym ustanowienie pełnomocnika w sprawie przed sądem powszechnym rozciąga się również na postępowanie kasacyjne, co służy sprawności postępowania, eliminując potrzebę każdorazowego, odrębnego ustanawiania pełnomocnika do postępowania kasacyjnego.

3. Pisma procesowe i doręczenia bezpośrednie

Projekt w niewielkim zakresie koryguje pojęcie pisma przygotowawczego. Zawarty obecnie w **art. 127 § 1** zwrot „wyszczególnić” wymaga zmiany, ponieważ – podobnie jak w niektórych innych przepisach, które także z tej przyczyny podlegają projektowanym zmianom – nie odzwierciedla w sposób prawidłowy intencji ustawodawcy. Zwrot ten proponuje się konsekwentnie zastąpić zwrotem „wskazać”. Analogiczną korektę terminologiczną projektuje się w **art. 210 § 2 zdanie**

drugie i art. 235¹.

Projekt zakłada ponadto rozbudowanie **art. 127 § 1** przez wskazanie, że w piśmie przygotowawczym należy również powołać dowody, co nawiązuje do stanu prawnego sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. Jeśli bowiem pismo to ma na celu przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia, a jeśli sprawa podlega rozpoznaniu na rozprawie – także przygotowanie rozprawy, to powinno ono zawierać również powołanie dowodów, które mają zostać przeprowadzone w sprawie. Projekt zachowuje natomiast obecne brzmienie art. 127 § 1, w którym mowa jest o przygotowaniu sprawy do rozstrzygnięcia (nie zaś – jak wcześniej – przygotowaniu rozprawy), mając na względzie, że potrzeba złożenia pisma przygotowawczego nie jest nierozłącznie związana z rozstrzygnięciem sprawy na rozprawie.

W nowelizacji proponuje się usunięcie **art. 128¹** i **art. 130^{1a}**. Zmiana ta nie podważa potrzeby wprowadzenia w przyszłości rozwiązań, które zmierzają do precyzyjnej strukturyzacji pism procesowych, co należy uznać za konieczne z uwagi na nierzadką obszerność tych pism, rozwój technik informatycznych pozwalających na szerokie korzystanie przy ich sporządzaniu z judykatury i doktryny oraz możliwości percepcyjne sądu przy uwzględnieniu liczby rozpoznawanych spraw. Przepis art. 128¹ został jednak wadliwie zrehabilitowany, budzi szereg istotnych wątpliwości praktycznych i nie realizuje oczekiwanych pozytywnych funkcji, stanowiąc utrudnienie dla stron. Pożądanych celów nie realizuje w praktyce także art. 130^{1a}, ponieważ czas wykonywania czynności polegających na zarządzeniu zwrotu pisma, doręczeniu zarządzenia o zwrocie i wniesieniu go ponownie przez stronę po usunięciu jego braków – co w praktyce jest regułą – jest zbliżony do czasu wykonywania czynności polegających na wezwaniu do usunięcia braków formalnych i złożeniu przez stronę pisma usuwającego te braki. Dodatkowo przepis ten wywołuje wątpliwość związaną z tym, że po zarządzeniu zwrotu pisma konieczne jest ponowne wniesienie całego pisma, a nie – jak miało to miejsce przy usuwaniu braków formalnych na wezwanie przewodniczącego przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. – pisma uzupełniającego braki, ograniczającego się do dodatkowego wskazania tych elementów, których brakowało pierwotnie.

Proponuje się również zmianę porządkującą w **art. 126 § 1 pkt 5**, mając na uwadze, że w praktyce wskazanie faktów i dowodów służących ich wykazaniu następuje w uzasadnieniu zamieszczanym w treści pisma procesowego. Zakłada się zatem, aby w art. 126 § 1 pkt 5 jednym z wymagań pisma procesowego uczynić uzasadnienie wniosku lub oświadczenia, które obejmuje powołanie faktów lub dowodów, jeśli jest to potrzebne do rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku lub oświadczenia.

Zgodnie z **art. 132 § 1** w toku sprawy adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy oraz radca Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej doręczają sobie nawzajem bezpośrednio pisma procesowe, przy czym na etapie składania pisma nie podlega badaniu to, czy zostało ono doręczone stronie przeciwnej, a jedynie to, czy w piśmie zamieszczono oświadczenie o doręczeniu odpisu pisma lub nadaniu go za pośrednictwem operatora, o którym mowa w art. 165 § 2. Brak tego oświadczenia prowadzi do zwrotu pisma *a limine*, bez względu na to, czy pismo zostało rzeczywiście doręczone w sposób przewidziany w art. 132 § 1. Sankcję tę należy uznać za nieproporcjonalną, zważywszy, że zawarcie lub brak pożądanego oświadczenia nie przekłada się na funkcję, którą ma realizować instytucja doręczeń bezpośrednich. Dlatego też w projekcie przewiduje się odstąpienie od wymagania każdorazowego zamieszczania w piśmie oświadczenia, że zostało ono doręczone drugiej stronie lub nadane stosownie do art. 165 § 2. Instytucja doręczeń bezpośrednich dokonywanych sobie wzajemnie przez kwalifikowanych pełnomocników na tyle silnie zakorzeniła się w praktyce, że można zakładać, iż obowiązek wynikający z art. 132 § 1 będzie realizowany bez potrzeby dodatkowego składania oświadczenia w treści pisma, że został on spełniony. Z drugiej strony, nawet fakt złożenia koniecznego obecnie oświadczenia nie może być utożsamiany z pewnością, że obowiązek doręczenia bezpośredniego został zrealizowany; w praktyce oświadczenia, o których mowa, są często zamieszczane w sposób mechaniczny, a ich niezgodność z rzeczywistością może być rezultatem zwykłej omyłki. Jednocześnie zaś brak złożenia stosownego oświadczenia nie oznacza sam przez się, że doręczenie bezpośrednie nie zostało zrealizowane.

W świetle projektowanej regulacji, w razie wątpliwości co do dochowania obowiązku, o którym mowa w art. 132 § 1 zdanie pierwsze, pismo nie będzie podlegać zwrotowi *a limine*. Sąd na wniosek lub z urzędu będzie jednak mógł zażądać od strony dowodu nadania pisma za pośrednictwem operatora z art. 165 § 2 (tj. operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne na terytorium RP albo w zagranicznej placówce pocztowej operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne na terytorium innych państw członkowskich Unii Europejskiej) lub dowodu jego doręczenia. Dopiero w razie nieprzedstawienia dowodu nadania lub dowodu doręczenia w terminie wyznaczonym przez sąd, pismo będzie podlegać zwróceniu.

W projekcie proponuje się także uchylenie **art. 186¹**, a więc przepisu regulującego skutki wniesienia tzw. pisma, które zostało wniesione jako pozew, a z którego nie wynika żądanie rozstrzygnięcia sporu o charakterze sprawy cywilnej. Przepis ten – którego treść nawiązywała do uchwały składu siedmiu sędziów SN (zasady prawnej) z 20 kwietnia 1970 r., III CZP 4/70 (OSNC 1970, Nr 9, poz. 146) – traktowany był przez ustawodawcę jako jeden z instrumentów zwalczania

przypadków nadużycia prawa procesowego. Jego wprowadzenie należy ocenić jednak jako zbędne. Dokonywanie zwrotu pisma, o którym mowa w art. 186¹, bez żadnych czynności, tj. *a limine*, mogłoby być ponadto przejawem nieuzasadnionego ograniczenia w dostępie strony do wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza gdy weźmie się pod rozwagę spory zakres swobody przewodniczącego przy ocenie występowania podstaw do nadania pismu biegu („wyjątkowe okoliczności”). Dlatego przepis ten należy uchylić w całości.

4. Jawność posiedzeń sądu pierwszej instancji

Jawność postępowania sądowego jest jedną z podstawowych konstytucyjnych gwarancji składających się na prawo do sądu (art. 45 Konstytucji) i naczelną zasadą postępowania cywilnego (art. 9). Odnosi się ona w szczególności, choć nie tylko, do postępowania przed sądem pierwszej instancji. W postępowaniu pierwszoinstancyjnym jawność orzekania powinna zatem doznawać jedynie wąsko i precyzyjnie określonych wyjątków, czemu nie odpowiada redakcja **art. 148¹** w obecnym brzmieniu. Podkreślenia wymaga również, że jawność postępowania jest wartością istotną nie tylko dla stron procesu, dlatego brak inicjatywy strony w kierunku jawnego rozpoznania sprawy nie zawsze może stanowić dostateczny argument dla uchylenia jawności. Istotne jest także to, aby sytuacje, w których sąd pierwszej instancji może wyrokować na posiedzeniu niejawnym, były czytelne dla stron i nie stwarzały pola do arbitralności.

Wychodząc z tych założeń, proponowane zmiany zmierzają do ograniczenia, a zarazem uszczegółowienia przypadków, w których sąd pierwszej instancji może wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym. Przypadki te nawiązują do reguły 65 (2) b i c ERCP. Proponuje się, aby było to możliwe przede wszystkim, gdy pozwany uznał powództwo. Weryfikacja, czy uznanie powództwa nie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo nie zmierza do obejścia prawa może zostać dokonana na posiedzeniu niejawnym. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym powinno być dopuszczalne także wtedy, gdy fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są bezsporne, a zatem gdy ocena zasadności powództwa zależy jedynie od wyniku subsumpcji oraz, gdy fakty, które sąd bierze pod uwagę (a zatem w szczególności fakty przedstawione w pozwie i pismach przygotowawczych) nie pozwalają na to, by uwzględnić żądanie. Ostatni z powołanych przypadków jest zbliżony do prawnej niekonkluzywności (*Unschlüssigkeit*) żądania pozwu, tj. przypadku, w którym fakty powołane w pozwie, przy założeniu ich prawdziwości, nie uzasadniają powództwa w płaszczyźnie prawa materialnego, z tym, że w projekcie proponuje się, aby badanie nie było ograniczone do faktów powołanych w pozwie, lecz obejmowało np. także fakty notoryjne lub powołane w pismach przygotowawczych, jeżeli takie pisma zostaną w sprawie złożone.

Przy takim ujęciu przypadków, w których sąd pierwszej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, proponuje się jednocześnie rezygnację z możliwości sprzeciwienia się przez stronę wyrokowaniu na posiedzeniu niejawnym, przewidzianej obecnie w art. 148¹ § 3. Należy przy tym mieć na względzie, że wnioski o „wysłuchanie na rozprawie” (wcześniej – o przeprowadzenie rozprawy) często składane są w sposób w istocie automatyczny, co mogłoby prowadzić do zniweczenia celów, którym może służyć umożliwienie wyjątkowego rozstrzygnięcia sprawy bez przeprowadzenia rozprawy.

W projekcie przewiduje się jednak, że w przypadkach, w których skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne wynika z tego, iż w ocenie sądu fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są bezsporne lub że fakty, które sąd bierze pod uwagę, nie pozwalają na uwzględnienie żądania, przewodniczący powinien powiadomić strony o zamiarze rozpoznania sprawy bez wyznaczania rozprawy i wyznaczyć termin do złożenia pism przygotowawczych (proponowany **art. 148¹ § 2**). Rozwiązanie to służy rzetelności i przejrzystości postępowania, zapewniając stronom możliwość dodatkowego wysłuchania na piśmie, jeżeli sąd zamierza rozstrzygnąć sprawę bez rozprawy. Do zmiany tej nawiązuje również nowe brzmienie **art. 224 § 3**.

5. Umożnienie zawieszonego postępowania

W proponowanych **art. 182 § 1 pkt 1 i 2** przewidziano przedłużenie terminów, po których upływie zachodzą podstawy do umorzenia postępowania zawieszonego z przyczyn wskazanych w art. 177 § 1 pkt 5 i 6, tj. ze względu na niestawiennictwo na rozprawie, a także z powodu niewskazania prawidłowego adresu (powoda lub pozwanego), niepodania danych pozwalających na ustalenie numerów, o których mowa w art. 208¹ lub niewykonania przez powoda innych zarządzeń powodującego niemożność nadania sprawie dalszego biegu. Aktualnie, na skutek zmian wprowadzonych ustawą nowelizującą z 2019 r., w art. 182 § 1 pkt 1 i 2 przewiduje się odpowiednio termin trzech i sześciu miesięcy. Terminy te są zbyt krótkie, a ich daleko idące skrócenie podyktowane zostało, jak można sądzić, tylko względami statystyki sądowej. Terminy te mogą w wielu przypadkach uniemożliwiać powodowi doprowadzenie do podjęcia postępowania przed ich upływem. Jest to widoczne zwłaszcza w przypadku bardzo krótkiego terminu trzymiesięcznego z art. 182 § 1 pkt 1, biegnącego od wydania przez sąd postanowienia o zawieszeniu postępowania (a nie od chwili powzięcia wiedzy o tym postanowieniu przez powoda), który niejednokrotnie nie pozwala powodowi np. na uzyskanie przed jego upływem wszystkich informacji pozwalających na wykonanie zarządzenia, co często wiąże się z koniecznością występowania do innych organów i oczekiwania na ich odpowiedź. Również termin z art. 182 § 1 pkt 2, przewidziany dla przypadków zawieszenia postępowania na zgodny wniosek stron, bywa niekiedy zbyt krótki na to, aby np.

dokończyć podjęte przez strony rozmowy ugodowe (w praktyce nie należą do wyjątków sytuacje, w których czas prowadzenia negocjacji ugodowych przez strony trwa przez okres zbliżony do sześciu miesięcy, o których mowa w przepisie). Wydłużenia wymaga również termin do złożenia wniosku o podjęcie postępowania zawieszonego na wniosek spadkobiercy określony w art. 176 § 1, zawieszenie postępowania w tym przypadku powinno bowiem dawać szansę spadkobiercy na złożenie stosownego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jeszcze przed upływem terminu do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania. W terminie aktualnie przewidzianym w art. 182 § 1 pkt 2 złożenie takiego oświadczenia może okazać się niemożliwe, mimo że w art. 1015 § 1 k.c. ustawodawca przewidział termin sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Zdarza się bowiem, że oświadczenie spadkobiercy składane jest realnie dopiero po upływie tego terminu ze względu na stosunkowo późne wyznaczenie terminu posiedzenia sądowego (w judykaturze przyjęto, że w takich przypadkach termin sześciu miesięcy z art. 1015 § 1 k.c. uznaje się za zachowany, mimo że samo oświadczenie spadkobiercy złożono już po jego upływie, jeśli spadkobierca złożył wniosek o przyjęcie oświadczenia przed sądem jeszcze przed upływem tego terminu – por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2015 r., II CZ 71/15 i z dnia 20 lutego 1963 r., I CR 109/63, OSNCP 1964, nr 3, poz. 51).

Za konieczny uznano tym samym powrót do rozwiązań sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2019 r., przewidujących roczny termin zarówno na podjęcie postępowania zawieszonego z przyczyn wskazanych w art. 177 § 1 pkt 5 i 6, jak i postępowania zawieszonego na zgodny wniosek stron lub na wniosek spadkobiercy.

6. Uгода na posiedzeniu zdalnym

Projekt przewiduje kilka zmian dotyczących posiedzeń prowadzonych przy użyciu środków technicznych umożliwiających prowadzenie posiedzenia na odległość, związanych z unormowaniem sposobu zawierania ugód na posiedzeniu zdalnym. W projekcie proponuje się korektę treści **art. 223 § 1** zdanie trzecie, który będzie miał odpowiednie zastosowanie także do ugód zawieranych w postępowaniach pojednawczych (**art. 185 § 3** zdanie trzecie) oraz podczas posiedzeń przygotowawczych (**art. 205⁸ § 2** zdanie drugie). Zgodnie z projektowaną regulacją, jeżeli do zawarcia ugody dojdzie na posiedzeniu zdalnym, sąd stwierdzi niemożność podpisania ugody w protokole prowadzonym pisemnie, wskazując przyczynę braku podpisu (nieobecność stron związaną ze zdalną formułą posiedzenia). Biorąc pod uwagę to, że przebieg posiedzenia zdalnego z zasady powinien być przez sąd utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, rozwiązanie to nie będzie wiązać się z większym ryzykiem ewentualnych

późniejszych prób kwestionowania treści ugody. Wprowadzenie takiej zmiany wymaga również uchylecia dotychczasowego **art. 151 § 7**.

7. Przedmiotowa zmiana powództwa

Kodeks postępowania cywilnego zezwala *de lege lata* w bardzo szerokim zakresie na zmianę przedmiotową powództwa. Zmiana taka jest możliwa, jeżeli nie wpływa na właściwość sądu, aż do zamknięcia rozprawy w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, a jej dopuszczalność nie jest w żadnym przypadku zależna od zgody sądu, który nie może przeciwstawić się zmianie powództwa, chociażby prowadziła do daleko idącej zwłoki w postępowaniu, a nawet miała instrumentalny charakter (**art. 193 § 1**). Zmiana powództwa może mieć miejsce także wielokrotnie w toku postępowania, czemu sąd również nie może przeciwdziałać. W rozwiązaniu tym należy upatrywać reminiscencji epoki, w której powstawał Kodeks postępowania cywilnego, a sprawność postępowania była traktowana jako wartość dalece mniej istotna w zestawieniu z ukierunkowaniem działania sądu na poznanie prawdy obiektywnej.

Współcześnie uwzględnienia wymaga, że każda zmiana powództwa zakłada wprowadzenie do postępowania nowego materiału procesowego, co opóźnia wydanie wyroku. Nieograniczona swoboda przedmiotowej zmiany powództwa, lokująca się poza wszelką kontrolą sądu, rzutuje zdecydowanie negatywnie na sprawność postępowania, co odnosi się w szczególności do zasadniczych zmian o jakościowym charakterze, zwłaszcza, jeżeli są dokonywane w zaawansowanej fazie postępowania, czemu w obecnym stanie prawnym sąd nie może się skutecznie przeciwstawić. Brak takiej możliwości jest szczególnie jaskrawy, gdy w ocenie sądu zmiana powództwa jest konsekwencją niestaranności powoda w formułowaniu żądania lub podyktowana jest działaniem ukierunkowanym na opóźnienie rozstrzygnięcia sprawy. Stan ten nie powinien być tolerowany, mając na względzie, że nałożeniu na sąd obowiązku przeciwdziałania przewlekaniu postępowania (art. 6 § 1) powinny towarzyszyć instrumenty procesowe, które pozwalają ten obowiązek skutecznie realizować. Za celowe należy zatem uznać ograniczenie swobody powoda w dopuszczalności zmiany przedmiotowej powództwa i poddanie jej kontroli sądu.

Projekt utrzymuje zasadę, według której przedmiotowa zmiana powództwa jest dopuszczalna, chyba że wpływałaby na właściwość sądu. Zasada ta stanowi wyraz respektowania zasady dyspozycyjności i nie powinna być podważana. Reguła ta musi być jednak skoordynowana ze spoczywającym na sądzie obowiązkiem dbałości o sprawność postępowania (art. 6 § 1). W proponowanym art. 193 § 1 przewiduje się zatem, że sąd będzie miał możliwość uznania przedmiotowej zmiany powództwa za niedopuszczalną, jeżeli zmiana polega na wystąpieniu z

nowym roszczeniem zamiast lub obok pierwotnego, a nowe roszczenie nie pozostaje w związku z dotychczasowym, jak również, gdy ze względu na zakres lub czas dokonania przedmiotowej zmiany powództwa (niezależnie od jej charakteru i zakresu), spowodowałaby ona nadmierną zwłokę w postępowaniu lub utrudniła nadmiernie pozwanemu podjęcie obrony. Regulacja ta nawiązuje do reguły 55 ERCP. Możliwość uznania przez sąd zmiany powództwa za niedopuszczalną nie będzie jednak wyjątkowo dotyczyć tych sytuacji, w których zmiana polega na zażądaniu zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu (w razie zmiany okoliczności), a w przypadku spraw o świadczenia powtarzające się – na rozszerzeniu zgłoszonego w pozwie żądania o świadczenia za dalsze okresy, a zatem w przypadkach, w których zmiana jest dopuszczalna także na etapie postępowania apelacyjnego (art. 383). Dla uniknięcia wątpliwości w projektowanym art. 193 § 1 zdanie czwarte wskazano jednocześnie *expressis verbis*, że uznanie zmiany powództwa za niedopuszczalną wymaga wydania przez sąd postanowienia, co służy pewności sytuacji procesowej stron.

Utrzymano obecne rozwiązanie, według którego niedopuszczalność zmiany powództwa polegającej na zgłoszeniu nowego roszczenia obok pierwotnego, nie skutkuje tym, że nowe roszczenie nie podlega merytorycznemu rozpoznaniu. Jeśli zmiana powództwa polegająca na zgłoszeniu nowego roszczenia obok pierwotnego jest niedopuszczalna ze względu na właściwość sądu bądź sąd postanowieniem uznał ją za niedopuszczalną, sąd powinien rozpoznać nowe roszczenie jako oddzielną sprawę, jeżeli jest dla niej właściwy bądź przekazać tę sprawę sądowi właściwemu (**art. 193 § 2** zdanie pierwsze). W miejsce dotychczasowej reguły zakładającej, że jeśli zmiana ta następuje w sądzie rejonowym należy przekazać całe zmienione powództwo właściwemu rzeczowo i miejscowo sądowi okręgowemu, wprowadzone zostaje natomiast elastyczniejsze rozwiązanie, według którego sąd nie będzie zobligowany każdorazowo do przekazania całego powództwa do sądu okręgowego, będzie mógł to natomiast zrobić wtedy, gdy uzna to za celowe (projektowany **art. 193 § 2** zdanie drugie).

W związku z możliwością uznania zmiany powództwa za niedopuszczalną postanowieniem sądu, konieczna stała się również modyfikacja **art. 193 § 3** przez wskazanie, że skutki przewidziane w artykule poprzedzającym, tj. skutki doręczenia pozwu określone w art. 192, rozpoczynają się w przypadku zgłoszenia nowego roszczenia zamiast pierwotnego z chwilą wskazaną w tym przepisie wtedy, gdy sąd nie uznał zmiany powództwa za niedopuszczalną. Natomiast w przeciwnym wypadku, tj. gdy zmiana polegała na zgłoszeniu nowego roszczenia zamiast pierwotnego, a sąd uznał ją za niedopuszczalną, przedmiotem postępowania pozostanie dotychczasowe roszczenie. Odmierna sytuacja ma miejsce wtedy, gdy zmiana powództwa polega na wystąpieniu z nowym

roszczeniem obok dotychczasowego – w tym bowiem przypadku uznanie zmiany za niedopuszczalną powoduje rozpoznanie tego roszczenia jako oddzielnej sprawy, toteż należy zachować regułę, według której zmiana taka w każdym przypadku pociągać za sobą będzie skutki doręczenia pozwu określone w art. 192.

8. Podmiotowa zmiana powództwa

Zmiany przepisów o przekształceniach podmiotowych, tj. **art. 194** i **art. 196**, a także będące ich konsekwencją zmiany w **art. 198 § 2 i 3**, mają na celu – podobnie jak ograniczenie przedmiotowej zmiany powództwa – zarówno usprawnienie postępowania, jak i zerwanie z tradycją opartą na socjalistycznym modelu procesu cywilnego, który dopuszczał w nadzwyczaj szerokim zakresie korygowanie kręgu podmiotów zaangażowanych w już toczący się proces cywilny. Przepisy te nie mają odpowiedników w systemach prawnych państw o podobnej kulturze prawnej, a ich geneza nawiązuje do wzorców właściwych poprzedniemu ustrojowi społeczno-gospodarczemu. W projekcie proponuje się uchylenie rozwiązań pozwalających na sanację błędnie wytoczonego powództwa przez wezwanie do udziału w procesie osoby, która powinna być w sprawie stroną pozwaną, jeżeli powództwo nie zostało przeciwko niej wniesione (art. 194 § 1-2, z zastrzeżeniem jednak, że zmiana taka będzie mogła być dokonana w postępowaniu z powództwa pracownika, gdzie wyjątkowo znajduje to uzasadnienie – zob. projektowany art. 477), a także przez zawiadomienie o toczącym się procesie osoby, która powinna występować w charakterze powoda w sytuacji, gdy powództwo nie zostało przez nią wniesione (art. 196 § 1-2). Uchylenie tych przepisów odpowiada współczesnemu modelowi postępowania cywilnego, opartemu na zasadzie dyspozycyjności i regule *vigilantibus iura scripta sunt*; pozwala także wyeliminować trudności interpretacyjne, które przepisy te wywołują w praktyce ich stosowania, prowadzące nierzadko do konieczności uchylenia wydanego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Projekt zachowuje natomiast te rozwiązania, za którymi przemawiają istotne argumenty związane z ekonomią procesową, tj. pozwalające na sanowanie braku legitymacji procesowej łącznej, tak po stronie powoda, jak i pozwanego (art. 195 § 1-2), a także przepis umożliwiający dopozwanie, a więc wezwanie na wniosek powoda do udziału w sprawie takich osób, przeciwko którym mogło być wytoczone powództwo o to samo roszczenie, ale które pierwotnie nie zostały przez powoda pozwane (art. 194 § 3).

Konsekwencją zmian polegających na uchyleniu art. 194 § 1 i 2 oraz art. 196 jest konieczność zmiany brzmienia **art. 198 § 2 i 3**. W świetle projektowanego art. 198 § 3 prawo do zażądania przy pierwszej czynności procesowej powtórzenia dotychczasowego postępowania w całości lub w

części, stosownie do okoliczności sprawy, będzie przysługiwać tylko osobom wezwanym do wzięcia udziału w sprawie. Prawo to nie będzie natomiast przysługiwać osobom zawiadomionym na podstawie art. 195 § 2 o możliwości przystąpienia do sprawy w charakterze powodów. Osoby te podejmują samodzielnie decyzję co do wzięcia udziału w sprawie. Skoro zatem same decydują się na wzięcie w niej udziału na określonym etapie, to nie jest uzasadnione, aby mogły one żądać powtórzenia dokonanych już w sprawie czynności.

9. Zarzut potrącenia

W dodanych w 2019 roku **art. 203¹ § 1 i 2** przewidziane zostały istotne ograniczenia w zakresie podnoszenia przez pozwanego zarzutu potrącenia, dotyczące podstaw tego zarzutu (podstawy wskazane w § 1), a także terminu do jego podniesienia (nie później niż przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy albo w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym wierzytelność wzajemna stała się wymagalna). Przepisy te miały na celu przyspieszenie postępowań sądowych i stanowiły próbę odpowiedzi na realny problem, jakim jest potrzeba zapewnienia ochrony powodowi przed znaczącym przedłużeniem postępowania wynikającym z podniesienia zarzutu potrącenia i ryzykiem instrumentalnego wykorzystywania tego zarzutu w celu opóźnienia rozstrzygnięcia sprawy. W stanie prawnym poprzedzającym wejście w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. ryzyko to nie spotykało się z zadowalającą reakcją prawodawcy. Wprowadzone w art. 203¹ rozwiązania, mimo zasadnie zidentyfikowanego problemu, w istocie od razu po ich uchwaleniu stały się jednak przedmiotem głębokiej krytyki w piśmiennictwie, w którym oceniono je jako nadmiernie rygorystyczne, konstrukcyjnie wadliwe i budzące daleko idące wątpliwości wykładnicze.

Uwzględniając tę krytykę i argumenty prawnoporównawcze, w projekcie przyjmuje się nowe i kompleksowe unormowanie zagadnień związanych z korzystaniem z zarzutu potrącenia w procesie cywilnym, w odmienny niż dotychczas i elastyczniejszy sposób. Projekt zakłada, że spośród możliwych do przyjęcia modeli procesowej regulacji zarzutu potrącenia za optymalne należy uznać te rozwiązania, które nie stawiają sztywnych procesowych ograniczeń co do możliwości powoływania się na potrącenie w postępowaniu sądowym (np. przez wymaganie, aby warunkiem uwzględnienia potrącenia przez sąd była bezsporność lub pewność wierzytelności przedstawianej do potrącenia), lecz dążą do wyważenia interesów stron w sposób, który z jednej strony pozwalałby na szerokie korzystanie z walorów potrącenia, w szczególności w aspekcie ekonomii postępowania sądowego, z drugiej zaś gwarantowałby właściwą ochronę powodowi przez zapobieganie sytuacjom, w których zarzut potrącenia wątpliwej wierzytelności znacząco odwlekałby moment wydania wyroku (np. w razie podniesienia ewentualnego zarzutu potrącenia kilku wierzytelności z różnych tytułów, względnie wierzytelności nabytej w drodze cesji), gdy powodowi przysługuje

objęta powództwem wierzytelność, a tym bardziej przypadkom instrumentalnego podnoszenia zarzutu potrącenia w celu opóźnienia rozstrzygnięcia sprawy (por. np. § 6:136 holenderskiego k.c., §§ 145 ust. 3 i 302 niemieckiej ZPO, § 391 ust. 3 austriackiej ZPO, § 450 estońskiego k.p.c.; zob. też III.-6:103 DCFR i 13:102 PECL).

W sytuacji, w której przesłanką dopuszczalności potrącenia nie jest pewny (płynny) charakter wierzytelności przedstawianej do potrącenia, do typowych rozwiązań stosowanych w tym przedmiocie w płaszczyźnie prawa procesowego należy pozostawienie sądowi możliwości odrębnego rozpoznania zasadności roszczenia objętego powództwem oraz roszczenia wzajemnego z tym skutkiem, że sąd władny jest wydać odrębne rozstrzygnięcie uwzględniające roszczenie objęte powództwem bez konieczności rozpoznania spornego zarzutu potrącenia. Rozstrzygnięcie to nie kończy postępowania w sprawie, lecz po spełnieniu określonych warunków może stanowić tytuł zabezpieczenia lub tytuł egzekucyjny, co zapewnia niezbędną ochronę powodowi. Wyrok końcowy zapada wówczas dopiero w drugiej fazie postępowania, po dokonaniu przez sąd oceny istnienia wierzytelności wzajemnej i innych warunków skuteczności potrącenia (zob. §§ 145 ust. 3 i 302 niemieckiej ZPO, § 391 ust. 3 austriackiej ZPO, § 450 estońskiego k.p.c.). Dalej jeszcze zmierza art. III.6:103 (1) DCFR, który pozwala sądowi, z uwzględnieniem okoliczności sprawy, na całkowite pominięcie zarzutu potrącenia, którego podstawą jest wierzytelność niepewna co do istnienia lub wysokości, jeżeli wierzytelność objęta powództwem jest zdatna do rozstrzygnięcia (zob. szerzej M. Berek, *Potrącalność wierzytelności spornych na gruncie prawa polskiego i europejskich regulacji modelowych*, Transformacje Prawa Prywatnego 2021, nr 4, s. 24 i n.; Chr. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke (ed.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, III.-6:103).

W konsekwencji, zmiany proponowane w projekcie sprowadzają się do trzech zasadniczych elementów – a) umożliwienia szerszego korzystania z zarzutu potrącenia przed sądem pierwszej instancji przez uchylenie przedmiotowych ograniczeń i sztywnej bariery czasowej warunkującej skuteczne podniesienie zarzutu potrącenia (obecny art. 203¹ § 1 i 2), b) wprowadzenia – na wypadek, gdy zasadność zarzutu potrącenia budzi wątpliwości – możliwości wydania wyroku rozstrzygającego o żądaniu pozwu z zastrzeżeniem rozstrzygnięcia zarzutu potrącenia, wzorowanej na niemieckiej koncepcji wyroku z zastrzeżeniem (*Vorbehaltsurteil*) (proponowany **art. 318¹**), c) objęcia prawomocnością materialną wyroku rozstrzygnięcia co do wierzytelności przedstawianej do potrącenia (dodany **art. 366 § 2**). Oprócz tego projektuje się wprowadzenie opłaty związanej z podniesieniem zarzutu potrącenia (nowy **art. 19 ust. 1¹ u.k.s.c.**), co koresponduje z objęciem rozstrzygnięcia w tym przedmiocie skutkami prawomocnego wyroku, i elastyczne ograniczenie możliwości korzystania z zarzutu potrącenia w postępowaniu

apelacyjnym, co przeciwdziałać ma odwlekaniu powołania się na potrącenie do postępowania przed sądem drugiej instancji i wypaczaniu kontrolnej funkcji sądu drugiej instancji przez wprowadzanie do postępowania apelacyjnego nowego i nierzadko bardzo obszernego materiału procesowego (proponowany **art. 383 § 2**). Proponuje się również powrót do ograniczeń związanych z korzystaniem z zarzutu potrącenia w postępowaniu nakazowym, ponieważ korespondują one z przyspieszonym charakterem tego postępowania, z założenia przeznaczonego do dochodzenia roszczeń pewnych, tj. potwierdzonych kwalifikowanymi środkami dowodowymi (dodany **art. 493 § 3 pkt 1¹**). W sytuacjach, w których powołanie się na potrącenie jest z mocy ustawy niedopuszczalne, pozwany zachowuje w każdym przypadku możliwość podniesienia zarzutu potrącenia w powództwie opozycyjnym. Przypadek taki odpowiada przewidywanej w tym przepisie sytuacji, w której zgłoszenie określonego zarzutu w sprawie było niedopuszczalne z mocy ustawy (projektowany **art. 840 § 1 pkt 2**).

Ze zmianami dotyczącymi potrącenia wiąże się również korekta **art. 132 § 1¹**, polegająca na jednoznacznym wskazaniu, że doręczeniu bezpośredniemu nie podlega również pismo obejmujące zarzut potrącenia.

10. Organizacja postępowania i koncentracja materiału procesowego

Wprowadzone w latach 2019-2023 uregulowania w zakresie organizacji postępowania oraz koncentracji materiału procesowego cechują się wieloma niespójnościami, co wynika między innymi z nadmiernie kazuistycznej metody regulacji. Przepisy o posiedzeniach przygotowawczych zostały poddane szerokiej krytyce w nauce prawa. Powodują one także istotne trudności w praktyce, czego rezultat stanowi m.in. to, że posiedzenia przygotowawcze, które w założeniu autorów obecnych przepisów miały być regułą, są wyznaczane rzadko. Gdy zaś chodzi o koncentrację materiału procesowego, nie sposób obecnie mówić o spójnym modelu. Obowiązujące uregulowania przewidują kilka wariantów koncentracji materiału procesowego, także w obrębie ogólnych przepisów o procesie, a relacje pomiędzy nimi są niejasne i niekonsekwentne.

Stan ten uprawnia do wniosku, że organizacja postępowania cywilnego w fazie poprzedzającej rozprawę, a także mechanizm koncentracji materiału procesowego, wymagają nowego przemyślanego uregulowania, z uwzględnieniem perspektywy przyszłego Kodeksu postępowania cywilnego. Kompleksowa regulacja tej materii wykracza jednak poza granice bieżącej nowelizacji, której celem jest dokonanie tylko najbardziej potrzebnych zmian w rozważanej materii, mających zwiększyć efektywność instrumentów służących koncentracji postępowania, wyeliminować luki i niespójności ujawniające się na tle obecnego stanu prawnego, a zarazem wzmacniać gwarancje procesowe stron.

W dodawanym w **art. 205¹ § 1** zdaniu drugim proponuje się wprowadzenie regulacji przewidującej,

że w wezwaniu do złożenia odpowiedzi na pozew przewodniczący będzie mógł oznaczyć okoliczności lub zagadnienia wstępne, które w szczególności powinny zostać wyjaśnione. Ma to na celu usprawnienie postępowania. Przewodniczący, po zapoznaniu się ze stanowiskiem powoda wyrażonym w pozwie, będzie mógł ukierunkować odpowiedź na pozew – sygnalizując w wezwaniu, jakie okoliczności lub zagadnienia wstępne uznaje za istotne w sprawie. Pozwoli to pozwanemu skoncentrować się w odpowiedzi na pozew na tych zagadnieniach, które są najbardziej istotne z punktu widzenia sądu, co będzie sprzyjać szybszemu i bardziej wnikliwemu przygotowaniu sprawy do rozstrzygnięcia (merytorycznego albo formalnego). Zakłada się przy tym, że jeżeli w związku z treścią wezwania pozwany ograniczy odpowiedź na pozew do wskazanych okoliczności lub zagadnień wstępnych, ewentualne dalsze twierdzenia i dowody będą mogły zostać zgłoszone przez pozwanego w późniejszym czasie, np. już po przesądzeniu określonej kwestii wstępnej w sposób pozytywny dla dalszego biegu postępowania. Jeśli jednak pozwany zechce w odpowiedzi na pozew przedstawić pełne stanowisko oraz zgłosić twierdzenia i dowody w zakresie wykraczającym poza oznaczone przez przewodniczącego okoliczności lub zagadnienia wstępne, zachowuje taką możliwość.

Projekt wydłuża minimalny termin na wniesienie odpowiedzi na pozew do miesiąca, z wyjątkiem postępowania uproszczonego, w którym pozostawia się termin dwutygodniowy (projektowane **art. 205¹ § 1, art. 505^{1b}**), co wychodzi naprzeciw uregulowaniom modelowym ERCP (por. regułę 54 (1) ERCP). Przedłużenie terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew prowadzi do wzmocnienia gwarancji procesowych dla strony pozwanej, dając jej więcej czasu na zgromadzenie dowodów i zaprezentowanie własnego stanowiska w sprawie. Jednocześnie wydłużenie przedmiotowego terminu o dwa tygodnie nie powinno skutkować nadmiernym przedłużeniem postępowań, biorąc po uwagę przeciętny czas ich trwania.

Proponowany **art. 205¹ § 1¹** zdanie pierwsze odsyła do odpowiedniego stosowania do odpowiedzi na pozew przepisów o wymaganiach formalnych pozwu wynikających z art. 187 § 1 pkt 1, 2 i 3, przy czym zakres odesłania nie obejmuje, ze względu na specyfikę odpowiedzi na pozew, art. 187 § 1¹, w którym wymaga się oznaczenia daty wymagalności roszczenia w sprawach o jego zasądzenie. Zmiana ta ma jednoznacznie zadeklarować, że stopień konkretyzacji przytoczeń, w tym zarzutów, w odpowiedzi na pozew powinien być taki sam, jak przytoczeń w pozwie. W dodawanym **w art. 205¹ § 1¹** zdaniu drugim wyraźnie stanowi się ponadto, że w odpowiedzi na pozew pozwany powinien wskazać, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza, co nawiązuje do zbliżonej regulacji z art. 210 § 2, zamieszczonej wśród przepisów o rozprawie. Celem tej zmiany jest zwiększenie znaczenia odpowiedzi na pozew w kontekście konkretyzacji twierdzeń i zaprzeczeń, co w praktyce powinno przyczynić się do usprawnienia postępowania, a w szczególności sprzyjać koncentracji

materiału procesowego.

Istotne znaczenie ma dodanie **art. 205^{2a}**, którego celem jest wskazanie wariantów, które ma do dyspozycji sąd w zakresie kształtowania wstępnej fazy procesu. Obecnie regulacje w tym zakresie są chaotyczne, nieskoordynowane, a przy tym rozrzucone po różnych przepisach. Dla uporządkowania stanu prawnego, nowy art. 205^{2a} – otwierający grupę przepisów regulujących organizację postępowania – w sposób kompleksowy wskazuje ścieżki, według których może przebiegać wstępna faza postępowania. Regulacja ta ma znaczenie instruktywne dla sądu i stron oraz służy poprawie przejrzystości postępowania cywilnego.

W ramach tych wariantów, przewodniczący może, po pierwsze, wyznaczyć posiedzenie przygotowawcze albo – w razie niezłożenia odpowiedzi na pozew – skierować sprawę na posiedzenie niejawne w celu wydania wyroku zaocznego (art. 339 i n. k.p.c.). Po drugie, jeżeli wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący nadaje sprawie inny właściwy bieg, w szczególności może: a) zarządzić wymianę dalszych pism przygotowawczych na podstawie **art. 205³ § 1**; b) skierować sprawę do rozpoznania na rozprawie, a jeżeli zachodzą ku temu przesłanki, także na posiedzeniu niejawnym (por. projektowany art. 148¹). Konsekwencją wprowadzenia tej zmiany jest uchylenie **art. 205⁴ § 3**.

Dalsze zmiany zakładają uelastycznienie przepisów o posiedzeniu przygotowawczym, co ma przyczynić się do częstszego i bardziej efektywnego wykorzystywania tej instytucji. Zmieniony **art. 205⁴ § 1** modyfikuje pierwszorzędny cel posiedzenia przygotowawczego, którym jest dzisiaj – co stanowi rozwiązanie asystemowe – rozwiązanie sporu bez przeprowadzenia rozprawy. W świetle projektu posiedzenie przygotowawcze ma służyć przede wszystkim – zgodnie z jego nazwą – przygotowaniu rozprawy, a jeżeli jest to możliwe, może zostać także wykorzystane do rozwiązania sporu bez potrzeby przeprowadzenia rozprawy. Zastrzec przy tym należy, że nowelizacja ta nie narusza wynikającej z art. 10 zasady, że w sprawach, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd dąży w każdym stanie postępowania do ich ugodowego załatwienia, w szczególności przez nakłanianie stron do mediacji. Uregulowanie to ma zastosowanie także na posiedzeniu przygotowawczym, co potwierdza utrzymywany w projekcie art. 205⁶ § 2, według którego na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania i dążyć do ugodowego rozwiązania sporu, w szczególności w drodze mediacji.

Proponuje się uchylenie lub zmianę tych przepisów, które nadmiernie formalizowały posiedzenie przygotowawcze, a przez to zniechęcały do korzystania z tej instytucji. Dotyczy to przede wszystkim **art. 205⁵ § 5**, który przewidywał umorzenie postępowania w razie nieusprawiedliwionej nieobecności powoda na posiedzeniu przygotowawczym. Sankcję tę należy uznać za nadmierną,

skoro nieobecność powoda na rozprawie może doprowadzić co najwyżej do zawieszenia postępowania (art. 177 § 1 pkt 5). Uzasadnia to uchylenie art. 205⁵ § 5 i zastąpienie go prostą regulacją **art. 205⁵ § 2**, w myśl którego jeżeli strona nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze albo mimo stawienia się nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jej udziału, a ponadto stosuje się odpowiednio art. 103, przewidujący sankcyjne koszty. Uregulowanie proponowane w nowym art. 205⁵ § 2 zastępuje zatem także obecne § 6 i 7 tego przepisu, które w związku z tym powinny podlegać uchyleniu. Uchylenie art. 205⁵ § 5 pozwala ponadto zrezygnować z niezwykle skomplikowanych § 3 i 4 tego przepisu, które w dotychczasowym stanie prawnym regulowały usprawiedliwianie nieobecności powoda na posiedzeniu przygotowawczym oraz możliwość udziału przez powoda w posiedzeniu przygotowawczym, mimo złożenia przezeń wniosku o przeprowadzenie posiedzenia bez jego udziału.

Uelastycznione zostaną także przepisy dotyczące możliwości udziału pełnomocnika procesowego w posiedzeniu przygotowawczym. Z **art. 205⁴ § 1¹** w dotychczasowym brzmieniu wynikało, że strona w posiedzeniu przygotowawczym musiała uczestniczyć osobiście, a udział jedynie pełnomocnika wymagał zezwolenia przewodniczącego. Po nowelizacji zastosowanie będą miały reguły ogólne, a zatem zgodnie z art. 86 § 1 strona co do zasady będzie miała wybór, czy w posiedzeniu przygotowawczym chce uczestniczyć osobiście czy przez pełnomocnika. Uchyleniu podlega także **art. 205² § 3**, który – w powiązaniu z art. 205⁴ § 1¹ w dotychczasowym brzmieniu – przyznawał arbitralnie określonym kategoriom podmiotów przywilej decydowania, czy w posiedzeniu przygotowawczym będą uczestniczyć osobiście czy przez pełnomocnika. Wobec zaś projektowanego uchylenia art. 205² § 3 należy uchylić także odsyłający do niego **art. 205^{4a} § 3**.

W celu umożliwienia prowadzenia posiedzeń przygotowawczych w sposób możliwie elastyczny, w **art. 205⁵ § 1** proponuje się wprowadzenie generalnej regulacji, zgodnie z którą przewodniczący może prowadzić posiedzenie przygotowawcze w taki sposób, jaki uzna za właściwy. Utrzymano przy tym założenie, że posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym, co oznacza m.in., że w posiedzeniu tym mogą uczestniczyć wyłącznie osoby wezwane (art. 152 § 3). Nowelizacja art. 205⁵ § 1 ma ponadto na celu dostosowanie regulacji dotyczących przeprowadzania zdalnych posiedzeń przygotowawczych do zdalnych rozpraw. W tym celu odsyła się do odpowiedniego stosowania art. 151 § 2-8. Doprecyzowaniu ulega także **art. 205⁸ § 1**, jednak przy zachowaniu założenia, że posiedzenie przygotowawcze w części obejmującej próbę ugodowego rozwiązania sporu nie podlega utrwaleniu przez strony ani uczestników postępowania zgodnie z art. 9¹. Przewidziano zatem, że utrwalanie przebiegu posiedzenia przygotowawczego przez strony w części obejmującej próbę ugodowego rozwiązania sporu przy użyciu urządzeń rejestrujących dźwięk lub obraz jest niedopuszczalne.

W związku z tym, że posiedzenie przygotowawcze może zostać przeprowadzone w formie zdalnej, konieczne okazało się również uregulowanie, w jaki sposób strony mają wyrażać na takim posiedzeniu zgodę na plan rozprawy. Z tego względu proponuje się w **art. 205¹⁰ § 1** dodać, że gdy przewodniczący zarządził przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość, strony wyrażają zgodę na plan rozprawy, składając oświadczenie do protokołu posiedzenia. Zmiana ta wymaga dodatkowej korekty w **art. 205¹⁰ § 3**, w którym przewiduje się, że sąd sporządza plan rozprawy wydając postanowienie, jeżeli strony nie uzgodniły projektu planu rozprawy lub sąd odmówił jego zatwierdzenia. W proponowanym art. 205¹⁰ § 3 przewiduje się ponadto, że treść planu rozprawy może zostać zamieszczona w odrębnym dokumencie stanowiącym załącznik do protokołu posiedzenia. Dokument ten nie będzie musiał być podpisywany przez strony, a jedynie przez przewodniczącego.

Konieczne okazało się również odrębne uregulowanie sposobu zawierania ugody na posiedzeniu przygotowawczym odbywającym się w formie zdalnej. Zakłada się w związku z tym dodanie w **art. 205⁸ § 2** odesłania do odpowiedniego stosowania art. 223 zdanie trzecie. Z uwzględnieniem projektowanego brzmienia art. 223 (por. pkt II.6) oznacza to, że jeżeli do zawarcia ugody będzie dochodziło w ramach zdalnego posiedzenia przygotowawczego, sąd będzie stwierdzał niemożność podpisania ugody w protokole z posiedzenia przygotowawczego, o którym mowa w art. 205⁸ § 1 zdanie pierwsze. W **art. 205⁸ § 1** wymieniono z kolei elementy pisemnego protokołu sporządzanego z posiedzenia przygotowawczego; protokół ten powinien mieć uproszczony charakter i zawierać wskazanie osób biorących udział w posiedzeniu, wymienienie wydanych postanowień i zarządzeń, a także wskazanie innych okoliczności istotnych dla przebiegu posiedzenia i postępowania w sprawie. Bez zmian pozostaje reguła, że protokół ten nie może obejmować oświadczeń stron złożonych w ramach prób ugodowego rozwiązania sporu, a przepis art. 183⁴ § 3 stosuje się odpowiednio.

W **art. 205⁹ § 1** przewidziano, że obligatoryjnym elementem planu rozprawy będą jedynie rozstrzygnięcia wniosków dowodowych stron – chyba że na tym etapie postępowania rozstrzygnięcie ich jest przedwczesne lub niecelowe. Ustalenie porządku przeprowadzanych na rozprawie dowodów przeniesiono do elementów fakultatywnych planu rozprawy (por. dodany pkt 3¹ w **art. 205⁹ § 2**). W celu uelastycznienia przepisów o posiedzeniu przygotowawczym przewidziano ponadto, że wyjątkowo nie musi się ono kończyć sporządzeniem planu rozprawy. Zgodnie z zaproponowanym brzmieniem **art. 205⁴ § 1** zdanie drugie, jeżeli na posiedzeniu przygotowawczym nie udało się rozwiązać sporu (co obejmuje nie tylko zawarcie ugody, ale także cofnięcie pozwu albo uznanie powództwa), przewodniczący zarządza sporządzenie planu rozprawy. Jeżeli zatem

zostało wyznaczone posiedzenie przygotowawcze – i nie doszło na nim do rozwiązania sporu – sporządzenie planu rozprawy pozostaje zasadą. Jeżeli jednak na podstawie przebiegu posiedzenia przygotowawczego przewodniczący uzna sporządzenie planu rozprawy za oczywiście niecelowe (np. jeżeli w trakcie posiedzenia przygotowawczego okaże się, że zachodzą określone w art. 148¹ § 1 pkt 2 i 3 przesłanki uzasadniające skierowanie sprawy do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym), może od tego odstąpić. Zmiana ta ma na celu usunięcie ewentualnych obaw związanych z tym, że wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego musi w sposób automatyczny wiązać się ze sporządzeniem planu rozprawy, niezależnie od efektów posiedzenia przygotowawczego.

Z posiedzeniem przygotowawczym związane są także zmiany polegające na uchyleniu **art. 205⁵ § 1¹**, co powoduje, że wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie będzie już łagodzić warunków, od których zależy możliwość skierowania sprawy do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym, a także zmiana **art. 205³ § 2** i uchylenie **§ 3** tego przepisu. Modyfikacje te zmierzają do odejścia od dotychczasowej regulacji, w myśl której zarządzenie wymiany pism przygotowawczych pod rygorem określonym w art. 205³ § 2 wyłączało stosowanie art. 205¹² § 1. Zgodnie z art. 205³ § 2 w proponowanym brzmieniu nałożenie rygoru powoduje, że twierdzenia i dowody zgłoszone z jego naruszeniem podlegają pominięciu, chyba że wyznaczono posiedzenie przygotowawcze. W takim wypadku, zgodnie z art. 205¹² § 1, strony mogą przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej także na posiedzeniu przygotowawczym, do chwili zatwierdzenia projektu planu rozprawy albo sporządzenia planu rozprawy.

Dwóch istotnych zmian dokonano także w **art. 205³**. Po pierwsze, w § 1 uchylono wstępną część przepisu, z której wynikało, że przewodniczący może zarządzić wymianę pism przygotowawczych „w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych”. Zgodnie z zaproponowanym brzmieniem przepisu wymiana pism przygotowawczych może zostać zarządzona zawsze, gdy przewodniczący uzna to za uzasadnione. Po drugie, w § 5 – w myśl którego przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia – dodano zastrzeżenie odnoszące się do sytuacji, w której pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu. Stanowi to powrót do uregulowania zawartego w art. 207 § 3 w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. Zmiana ta sprawi, że pismo procesowe obejmujące wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu strona będzie mogła złożyć także bez uprzedniego zarządzenia, o którym mowa w art. 205³ § 1, nie narażając się na sankcję wynikającą z art. 205³ § 5.

Z materią organizacji postępowania łączy się dodanie nowego **art. 205¹³**. Zmiana ta ma jednak inny

charakter i stanowi konsekwencję uchylecia **art. 47²**. Przyjęto bowiem, że kompetencje asystenta sędziego, które sprowadzają się do wydawania zarządzeń, nie powinny być regulowane wśród przepisów odnoszących się do składu sądu. Ich właściwe miejsce stanowi ta część Kodeksu, która dotyczy organizacji postępowania. Regulacje zawarte w art. 47² podlegają zatem przeniesieniu do art. 205¹³ z nieznacznymi zmianami, polegającymi na ich doprecyzowaniu, a także uproszczeniu ich redakcji.

11. Dowód z zeznań świadka

Projekt utrzymuje możliwość przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w ramach posiedzenia zdalnego (**art. 263¹**) oraz przez złożenie zeznań świadka na piśmie (**art. 271¹ § 1 i 2**). W obu przypadkach projekt modyfikuje jednak dotychczasowe regulacje, zmierzając z jednej strony do wzmocnienia ich pozytywnych efektów, z drugiej zaś do złagodzenia wątpliwości dotyczących wartości dowodowej zeznań świadka składanych w inny sposób aniżeli na sali sądowej.

W celu uelastycznienia możliwości korzystania z przesłuchania świadka na posiedzeniu zdalnym projektuje się rezygnację ze skutku, jaki *de lege lata* łączy się z sprzeciwem strony wobec takiej formy przesłuchania. W obecnym stanie prawnym sprzeciw uniemożliwia w każdym przypadku zdalne odebranie zeznań od świadka. Automatyzm przewidziany w obecnym art. 263¹ pozbawia sąd samodzielnej kompetencji do oceny zasadności zgłoszonego sprzeciwu. Oznacza to, że sama strona decyduje o tym, w jakiej formie świadek zostanie przesłuchany. Taki sposób uregulowania tej kwestii nie jest właściwy. Podkreślić należy, że przesłuchanie świadka poza salą sądową w ramach posiedzenia zdalnego co do zasady pozwala na usprawnienie postępowania i ograniczenie wysokości jego kosztów; realizuje ono również w wyższym stopniu zasadę bezpośredniości aniżeli zeznanie pisemne. Aktualne rozwiązanie rodzi zatem niebezpieczeństwo przedłużania postępowań i mnożenia ich kosztów przez strony, które mogą zgłaszać sprzeciw w sposób nieograniczony i niepodlegający kontroli sądu. Odstępując od tego rozwiązania, projekt zakłada jednocześnie wprowadzenie regulacji, która będzie określać przesłankę odstąpienia przez sąd od przesłuchania świadka w ramach posiedzenia zdalnego, którą jest powzięcie przez sąd wątpliwości co do swobody bądź samodzielności zeznań świadka składanych w tej formie, uzasadnionych zachowaniem świadka lub innymi okolicznościami (np. dotyczącymi miejsca, z którego świadek zeznaje, czy związanymi z wątpliwościami, czy świadek nie komunikuje się z osobami trzecimi w trakcie składania zeznań). Decyzja o odstąpieniu od przesłuchania świadka w ramach posiedzenia zdalnego powierzona zostaje w ten sposób sądowi i będzie mogła zostać podjęta nawet w trakcie prowadzenia tego dowodu.

W proponowanym nowym brzmieniu art. 263¹ zastrzega się przy tym, że w razie odstąpienia od przesłuchania zdalnego, sąd wezwie świadka do stawienia na sali sądowej. W tym przypadku

wyłączone będzie zatem odebranie od świadka zeznań na piśmie, co do których – zważywszy na wcześniejsze stwierdzenie przesłanek przemawiających za odstąpieniem od przesłuchania zdalnego – mogłyby pojawiać się analogiczne poważne wątpliwości co do tego, czy po stronie świadka zachowana była swoboda lub samodzielność przy ich składaniu.

Konsekwencją proponowanej zmiany są modyfikacje w zakresie **art. 289 i 304** zdanie trzecie, które dotyczą odpowiednio przesłuchania biegłych i stron. Z przepisów tych wynika obecnie, że zarówno do przesłuchania biegłych, jak i stron procesu, stosuje się odpowiednio przepisy o świadkach z wyjątkiem przepisów o przymusowym sprowadzeniu oraz z wyłączeniem stosowania zawartej w art. 263¹ regulacji przewidującej wiążący dla sądu sprzeciw strony co do przesłuchania świadka w zdalnej formie. Z uwagi na to, że w projekcie odstępuje się od konstrukcji wiążącego sprzeciwu, wyłączenie stosowania art. 263¹ w przepisach art. 289 i 304 zdanie trzecie staje się zbędne. Zasadne jest bowiem, aby decyzję o przeprowadzeniu dowodu w formie posiedzenia zdalnego powierzyć sądowi, podobnie jak w przypadku zeznań świadka, z zachowaniem możliwości odstąpienia od przesłuchania biegłego lub stron w formie zdalnej w tych sytuacjach, w których sąd powziąłby wątpliwości co do samodzielności lub swobody biegłego lub stron. Niezależnie od tego, zgodnie z art. 284 § 3 sąd powinien zarządzić przeprowadzenie czynności z udziałem biegłego na sali sądowej na uzasadniony wniosek strony albo gdy wiarygodność opinii przedstawianej zdalnie budzi wątpliwości.

W projekcie proponuje się również zmianę przepisów dotyczących zeznań świadka składanych na piśmie. Mimo podnoszonych w piśmiennictwie wątpliwości nie uznano za słuszną całkowitej rezygnacji z rozwiązania pozwalającego sądowi na przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej, kierując się założeniem, że wybór takiej formy zeznań może mieć uzasadnienie w okolicznościach konkretnej sprawy, a ocena wiarygodności zeznań złożonych w tej formie w każdym przypadku należy do sądu na zasadach ogólnych (art. 233 § 1). Rozwiązania takie akceptowane są również w ERCP (por. regułę 117 ERCP) i obcych porządkach prawnych. Kierując się kryterium proporcjonalności, za zasadne uznano jednak dookreślenie, że przy rozważaniu dopuszczenia dowodu z pisemnych zeznań świadka sąd powinien każdorazowo uwzględnić przedmiot sprawy, przedmiot zeznań i osobę świadka. Niewątpliwie istnieją tego rodzaju sprawy, a także takie fakty mające stanowić przedmiot dowodu, w przypadku których niezbędne będzie przesłuchanie świadka w formie ustnej, na sali sądowej lub w ramach posiedzenia zdalnego. Może się również zdarzyć, że ze względu na okoliczności związane z osobą świadka, zwłaszcza związek z jedną ze stron, zasadne będzie przeprowadzenie dowodu z jego zeznań w sposób tradycyjny, co także będzie uzasadniać rezygnację z wyboru pisemnej formy przeprowadzania tego dowodu. Projekt rozstrzyga przy tym jednoznacznie, że nawet jeżeli

zeznanie na piśmie zostało już przez świadka złożone, sąd ma możliwość wezwania świadka na rozprawę i przesłuchania go na sali sądowej lub w ramach posiedzenia zdalnego, jeżeli byłoby to potrzebne do wyjaśnienia okoliczności stanowiących przedmiot zeznań (art. 271¹ § 2). Może się bowiem zdarzyć, że treść pisemnych zeznań będzie wywoływać potrzebę weryfikacji wiarygodności zeznań świadka lub zwrócenia się do świadka o doprecyzowanie okoliczności, które nie zostały przez niego na piśmie w dostateczny sposób wyjaśnione. Decyzję o wezwaniu świadka na rozprawę sąd może podjąć także z urzędu, a o możliwości wezwania na rozprawę świadek zostanie pouczony (art. 271¹ § 1 zdanie drugie), co powinno korzystnie rzutować na wiarygodność pisemnych zeznań. Dzięki temu świadek będzie bowiem świadomy tego, że w każdym przypadku jego pisemne wypowiedzi mogą zostać zweryfikowane w drodze pytań zadawanych bezpośrednio przez sąd i uczestników postępowania.

Projekt zakłada również, że decydując o odebraniu zeznań na piśmie sąd powinien doręczyć świadkowi listę pytań, co odpowiada dotychczasowej praktyce, a złożenie zeznania na piśmie powinno następować przez podpisanie jego tekstu i przedstawienie pisma z zeznaniami razem z przyrzeczeniem w terminie określonym przez sąd. Przewiduje się także wyraźne rozstrzygnięcie, że odpis zeznań sąd doręcza stronom, co umożliwi im zapoznanie się z treścią zeznań bez potrzeby występowania z wnioskiem o doręczenie kopii akt sprawy lub przeglądania akt. Jeżeli sąd podejmie decyzję, że świadek powinien złożyć zeznanie na piśmie, pozostałe przepisy dotyczące dowodu z zeznań świadka powinny mieć zastosowanie odpowiednio, a zatem z uwzględnieniem specyfiki tej formy zeznań. Podobnie jak *de lege lata*, w aspekcie dochowania terminu złożenia zeznań odpowiednie zastosowanie będzie miał również art. 165 § 2.

W związku z projektowanymi zmianami dotyczącymi zeznań świadka składanych na piśmie uzasadnione jest uchylenie odrębnej regulacji tej materii w postępowaniu nieprocesowym (**art. 515**). Dalsze utrzymywanie odrębności wynikających z art. 515 nie ma uzasadnienia, wziąwszy pod uwagę nakaz odpowiedniego stosowania w postępowaniu nieprocesowym art. 271¹ § 1 i 2 (art. 13 § 2).

12. Termin do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia i uzasadnianie postanowień wydawanych na posiedzeniu niejawnym

a) termin do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia

W obecnym stanie prawnym uzasadnienie wyroku powinno być sporządzone w ciągu dwóch tygodni od dnia wpływu wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem; w przypadku postanowień termin ten wynosi tydzień. W przypadku niemożności sporządzenia uzasadnienia wyroku w terminie prezes sądu może przedłużyć ten termin na oznaczony czas (**art. 329 § 2 i 4**). Unormowanie, w którym przyznaje się prezesowi sądu w istocie uznaniowe uprawnienie do

przedłużenia terminu ustawowego przewidzianego do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia, jest niewłaściwe, ponieważ skutkuje niepożądaną z ustrojowego punktu widzenia sytuacją, w której sędzia referent, odpowiedzialny za sporządzenie projektu uzasadnienia orzeczenia, stawiany jest *de facto* w pozycji wnioskodawcy wobec prezesa sądu, który może, lecz nie musi przedłużyć terminu, odwołując się do niejasnego kryterium „niemożności” sporządzenia uzasadnienia. Ponadto, art. 329 § 4, poza zastrzeżeniem, że wydłużenie terminu może nastąpić na „oznaczony czas”, nie zawiera ograniczenia co do długości wydłużanego terminu. Umożliwia to nawet daleko idące odsuwanie w czasie możliwości zapoznania się przez stronę z motywami orzeczenia z wykorzystaniem uznaniowego kryterium „niemożności” sporządzenia uzasadnienia w terminie. Pomijając ryzyka wynikające z uznaniowości tej regulacji z perspektywy sędziego referenta, jak i stron postępowania, kompetencje prezesa sądu w relacji do sędziów orzekających w danej sprawie stanowią materię, która z uwagi na ustrojowy charakter nie powinna być przedmiotem regulacji Kodeksu postępowania cywilnego.

Z powołanych powodów za optymalne na obecnym etapie zmian Kodeksu uznano rozwiązanie polegające na rezygnacji z możliwości wydłużania terminu do sporządzenia uzasadnienia przez prezesa sądu i wprowadzenie w postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji jednolitego miesięcznego terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku oraz dwutygodniowego terminu do sporządzenia uzasadnienia postanowienia (projektowane **art. 329 § 2** i **art. 357 § 3**).

b) uzasadnianie postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym

Wskutek wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. **art. 357**, poprzednio liczący cztery paragrafy, został istotnie rozbudowany, co było powiązane przede wszystkim z przyjętą przez ustawodawcę koncepcją zakładającą brak konieczności sporządzania z urzędu uzasadnień zaskarżalnych postanowień wydanych w procesie cywilnym na posiedzeniu niejawnym. W miejsce obowiązującej wcześniej reguły, która przewidywała, że takie postanowienie sąd doręczał obu stronom z urzędu wraz z uzasadnieniem, wprowadzono unormowanie, według którego uzasadnienie takiego postanowienia jest sporządzane tylko na wniosek, od którego strona dodatkowo musi uiścić opłatę sądową. Rozwiązanie to, w powiązaniu z uzależnieniem otwarcia terminu do wniesienia zażalenia od doręczenia stronie postanowienia z uzasadnieniem (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2021 r., III CZP 26/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 71), stało się przedmiotem szeregu wątpliwości, rozbieżności w praktyce i pomyłek, zarówno po stronie sądu, jak i stron. Dodatkowe rozbudowanie art. 357 przyniosła ustawa nowelizująca z 2023 r., w której ustawodawca częściowo wycofał się z pierwotnie przyjętej koncepcji, dążąc do złagodzenia mankamentów uprzednich rozwiązań, a zarazem bardziej jeszcze skomplikował redakcję art. 357. Konstrukcję uzależniającą sporządzenie uzasadnienia zaskarżalnego postanowienia zapadającego

na posiedzeniu niejawnym od wniosku strony należy uznać za dysfunkcjonalną. Unormowanie takie tworzy dodatkową przeszkodę dla stron chcących zapoznać się z uzasadnieniem postanowienia i wnieść środek zaskarżenia, nie stanowiąc w rzeczywistości ułatwienia dla sądu ani nie przyspieszając postępowania. Praktyka wskazuje, że uzasadnienia postanowień w kwestiach procesowych, z założenia mniej skomplikowanych, sporządza się zazwyczaj bezpośrednio po wydaniu postanowienia, co pozwala uniknąć pracochłonnego odtwarzania motywów rozstrzygnięcia po dłuższym czasie (spowodowanym np. długim rozpoznawaniem wniosku strony o zwolnienie od opłaty sądowej, czy wzywaniem do usunięcia braków wniosku o uzasadnienie). W projekcie proponuje się w konsekwencji całkowitą rezygnację z tego mechanizmu na rzecz powrotu do poprzednich rozwiązań, zakładających, że uzasadnienie zaskarżalnego postanowienia wydanego w procesie na posiedzeniu niejawnym sporządzane jest przez sąd z urzędu. Rozwiązanie to miało w polskim prawie procesowym utrwalać charakter i nie było przedmiotem krytyki przed wejściem w życie nowelizacji z 2019 r. Jego przywrócenie przyczyni się do uproszczenia postępowania, tak z punktu widzenia sądu, jak i stron.

W związku z powrotem do reguły sprzed roku 2019 w projekcie proponuje się także uchylenie przepisów dotyczących zasadniczych powodów rozstrzygnięcia i możliwości odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia postanowienia (**art. 357 § 5-6**). To, że sąd może z własnej inicjatywy sporządzić uzasadnienie orzeczenia (nie tylko postanowienia), chociażby nie podlegało ono uzasadnieniu z urzędu, nie powinno budzić żadnych wątpliwości; niekiedy sporządzenie takiego uzasadnienia może być celowe z uwagi na transparentność działania sądu. Wprowadzanie w tej materii odrębnej kategorii procesowej w postaci „zasadniczych powodów rozstrzygnięcia” i ograniczanie jej do postanowień jest zbędne z zastrzeżeniem szczególnego przypadku nadzoru judykacyjnego sądu nad komornikiem (art. 759 § 2), w którym tę konstrukcję uznano za celową (por. pkt VI.1). Utrzymanie rozwiązania pozwalającego na odstąpienie od uzasadnienia postanowienia z powołaniem się na argumenty zawarte w piśmie procesowym strony uznano natomiast za niecelowe z uwagi na standard rzetelności postępowania i funkcje, które przypisywane są uzasadnieniu orzeczenia sądu.

13. Środki zaskarżenia

a) kolegialność orzekania w sądzie drugiej instancji

Regulacja postępowania cywilnego w ostatnich latach cechowała się odwrotem od kolegialności orzekania przez sądy drugiej instancji. Kierunek ten stanowił po części rezultat pandemii Covid-19, po części zaś miał instrumentalny charakter, co najpełniej ujawniło się w ustawie z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów

powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, stanowiącej reakcję na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, OSNP 2023, nr 10, poz. 104. Tendencję tę należy uznać za niewłaściwą i obniżającą ponad miarę standard rzetelności polskiego postępowania cywilnego, a przez to wymagającą gruntownej zmiany.

Kolegialność orzekania w sądzie drugiej instancji stanowi utrwaloną tradycję polskiego postępowania cywilnego. W powołanej wyżej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, uznano zasadę kolegialności, w ślad za wypowiedziami doktryny, za jedną z naczelnych zasad wymiaru sprawiedliwości, podkreślając, że stanowi ona dodatkową gwarancję zwiększającą prawdopodobieństwo wydania prawidłowego rozstrzygnięcia. Kolegialność orzekania w postępowaniu sądowym wpływa na wszechstronność i obiektywizm sądowej oceny okoliczności faktycznych i prawnych sprawy. Przyczynia się do osiągnięcia także tej wartości, jaką jest sprawiedliwość decyzji sądowej. Sprawia wreszcie, że rozstrzygnięcia sądu – nabywające waloru prawomocności – nie są arbitralne. Wynika to z konieczności wypracowania stanowiska akceptowanego przez większość składu i wzajemnej kontroli toku rozumowania członków składu orzekającego w zakresie ustaleń faktycznych oraz wykładni i zastosowania przepisów prawa procesowego i materialnego. W toku wypracowywania treści orzeczenia ścierają się indywidualne przejawy woli, poglądy na sprawę, wrażliwości, znajomość przedmiotu postępowania i kontekstu prawnego, doświadczenie życiowe i zawodowe. Kolegialność orzekania wzmacnia także niezależność poszczególnych członków składu i zmniejsza skłonność do zachowania postawy konformistycznej. Jak podniesiono ponadto w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 1 lipca 2021 r., III CZP 36/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 74, zasada kolegialności orzekania w cywilnym postępowaniu odwoławczym miała swoje odzwierciedlenie już w regulacjach międzywojennych i została bez zmian przejęta do obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego. Jej wartość nie była nigdy kwestionowana w nauce postępowania cywilnego, w literaturze dostrzegano natomiast jej liczne walory, takie jak kształtowanie się decyzji w drodze dyskursu i ścierania stanowisk, umocnienie bezstronności, niezależności i niezawisłości orzekania oraz zwiększenie legitymacji rozstrzygnięcia sądu w odbiorze społecznym.

Wychodząc z tych założeń, w projekcie zakłada się powrót do reguły orzekania w składzie trzech sędziów w postępowaniu apelacyjnym (projektowany **art. 367¹ § 1** zdanie pierwsze), jak również zażaleniowym (projektowany **art. 397 § 1** zdanie pierwsze), w tym w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym (art. 394¹ § 3). Rozwiązanie to wychodzi naprzeciw oczekiwaniom praktyki i doktryny, przywracając postępowaniu cywilnemu właściwy standard rzetelności w aspekcie sposobu rozpoznawania środków zaskarżenia. Od reguły kolegialnego rozpoznawania

środków odwoławczych przewiduje się jednocześnie nieznaczące wyjątki wynikające z charakteru sprawy (**art. 391¹ § 1**, **art. 505⁹ § 3** zdanie pierwsze oraz **art. 505²⁷ § 1**) lub mające silne uzasadnienie praktyczne, służące usprawnieniu postępowania (projektowane **art. 367¹ § 1** zdanie drugie, **art. 397 § 1** zdanie drugie).

W świetle projektowanego **art. 367¹ § 1** zdanie drugie, postanowienie o umorzeniu postępowania w związku z cofnięciem pozwu lub apelacji, a także postanowienie nieorzekające co do istoty sprawy na posiedzeniu niejawnym może zatem wydać także – przemienne – sąd w składzie jednego sędziego. Nie dotyczy to jednak postanowień w przedmiocie wyłączenia sędziego i w przedmiocie zabezpieczenia, w przypadku których przeciwko umożliwieniu ich wydawania w składzie jednoosobowym przemawia wzgląd na wagę i charakter kwestii, o których sąd rozstrzyga, wydając postanowienia we wskazanym przedmiocie. Umożliwiając wydawanie w postępowaniu apelacyjnym postanowień niekończących postępowania w sprawie na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego zastrzeżono zarazem, że postanowienie wydane w tym składzie może podlegać kontroli sądu w składzie kolegialnym, chyba że może być ono poddane kontroli zażaleniowej; w tym ostatnim przypadku uruchomienie tej kontroli zależy od inicjatywy strony, która nie powinna być zastępowana przez sąd (projektowany **art. 367¹ § 1** zdanie czwarte). Koniecznymi skutkami przywrócenia kolegialnego składu sądu w sprawach odwoławczych jako zasady są uchylenie obecnego **art. 367¹ § 2** i **art. 367¹ § 3**, a także konsekwencyjne zmiany w postępowaniach odrębnych (zob. dalej pkt III.4.4).

b) terminy do wnoszenia środków odwoławczych

Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego odznaczają się bardzo krótkimi terminami do składania środków odwoławczych. Dwutygodniowy termin przewidziany do wniesienia apelacji i tygodniowy termin do wniesienia zażalenia zostały zaczerpnięte z Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. i przeniesione bez zmian do obowiązującej ustawy procesowej. Terminy te, uznawane za adekwatne w realiach lat 20., a następnie lat 60. ubiegłego wieku, nie odpowiadają współczesnym realiom obrotu i nie korespondują ze stopniem skomplikowania znacznej części spraw rozstrzyganych w postępowaniu cywilnym, utrudniając należyte i staranne przygotowanie środka odwoławczego, bez względu na to, czy strona działa przed sądem samodzielnie, czy korzysta z pomocy profesjonalnego pełnomocnika procesowego. Tezę tę potwierdzają argumenty prawnoporównawcze, z których wynika, że ustawodawstwa obce, bliskie polskiemu prawu procesowemu cywilnemu, przewidują dłuższe terminy do wnoszenia środków odwoławczych [np. termin miesięczny w przypadku środków zaskarżenia od orzeczeń merytorycznych i dwutygodniowy w przypadku orzeczeń pozbawionych merytorycznego charakteru (por. w prawie niemieckim § 517 i § 569 ZPO i w prawie austriackim § 464 i § 521 ZPO); w prawie szwajcarskim

przewidziano termin 30 dniowy w obu przypadkach (art. 311 i 321 ZPO); por. też art. 307 litewskiego k.p.c. i § 632 estońskiego k.p.c.]. W ERCP przewidziano z kolei termin miesięczny na wniesienie zapowiedzi apelacji (*notice*), która nie musi zawierać uzasadnienia, oraz dwa miesiące na złożenie uzasadnienia apelacji, jeżeli sąd nie postanowi inaczej (por. reguły 156-157 ERCP). Wzorzec ten znacząco odbiega zatem od regulacji przewidzianej obecnie w Kodeksie postępowania cywilnego.

W projekcie przewiduje się w związku z tym zmianę tego stanu rzeczy przez wydłużenie terminu do złożenia apelacji do miesiąca (projektowany **art. 369 § 1**) i – odpowiednio – terminu do złożenia zażalenia do dwóch tygodni (projektowany **art. 395 § 1**), przy czym początek biegu tego terminu będzie wyznaczać data doręczenia stronie orzeczenia z uzasadnieniem. Zmiana ta ma ważki charakter i stanowi jedną z modyfikacji mających przyczyniać się do zwiększenia rzetelności postępowania cywilnego i uczynienia go bardziej przyjaznym dla stron. Modyfikacja ta nie będzie istotnie rzutować na czas trwania postępowania, zważywszy, że długość ustawowych terminów do wnoszenia środków odwoławczych jedynie w bardzo niewielkim stopniu może przekładać się na rzeczywiste tempo rozpoznania sprawy. Pozwala ona jednocześnie odstąpić od wadliwego rozwiązania, jakim jest uzależnienie terminu do wniesienia apelacji od tego, w jakim terminie należy sporządzić uzasadnienie wyroku (obecny **art. 369 § 1¹**), oczywiste jest bowiem – abstrahując od nieprzejrzystości tej regulacji z perspektywy stron – że przedłużenie terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku może wynikać z innych przyczyn niż złożoność sprawy, z drugiej zaś strony mogą zdarzać się sytuacje, w których mimo wysokiego stopnia skomplikowania sporu nie doszło do wydłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia. Wyjątek od miesięcznego terminu do złożenia apelacji przewiduje się w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 528 oraz z 1999 r. poz. 1085, dalej – „konwencja haska z 1980 r.”), w których termin ten – przez wzgląd na specyfikę tych spraw i konieczność zapewnienia nadzwyczajnej szybkości postępowania – będzie wynosił tydzień. Z tych samych przyczyn do 3 dni skraca się termin do wniesienia w tych sprawach zażalenia (proponowany **art. 569³**).

Konsekwencją wydłużenia terminu do złożenia apelacji jest wydłużenie terminu do złożenia odpowiedzi na apelację (nowy **art. 371¹**). W projektowanej regulacji, w celu rozwiania zgłaszanych przez doktrynę i dostrzeganych w praktyce wątpliwości co do skutków uchybienia terminowi do wniesienia odpowiedzi na apelację, przewiduje się ponadto wprost, że odpowiedź na apelację złożona po upływie terminu podlega zwrotowi. Również dalsze pisma przygotowawcze w postępowaniu apelacyjnym, jeśli złożono je bez zarządzenia albo z uchybieniem terminu, będą

podlegać zwrotowi, co przewiduje się w projektowanym art. 371¹. Taka regulacja ma na celu przekreślenie ewentualnych wątpliwości, jakie w praktyce mogłaby wywoływać kwestia, czy w postępowaniu apelacyjnym należy stosować – przez odesłanie z art. 391 § zdanie pierwsze – regułę z projektowanego nowego art. 205³ § 5.

Kierując się zbliżonymi argumentami w projekcie przewidziano również odpowiednie wydłużenie terminu do złożenia skargi na orzeczenie referendarza sądowego (projektowany **art. 398**²² § 1 i **art. 518**¹ § 4). Dwumiesięczny termin do złożenia skargi kasacyjnej jest wystarczający, a w związku z tym projekt przewiduje utrzymanie go bez zmian; wydłużeniu do miesiąca ulega natomiast termin do złożenia odpowiedzi na skargę kasacyjną (projektowany **art. 398**⁷ § 1), który jest obecnie zbyt krótki, a ponadto jego długość radykalnie odbiega od terminu przewidzianego do wniesienia skargi kasacyjnej. Sytuacja, w której przeciwnik skargi kasacyjnej dysponuje czterokrotnie krótszym terminem do wniesienia odpowiedzi na skargę aniżeli skarżący do wniesienia skargi, niezasadnie różnicuje sytuację procesową stron postępowania kasacyjnego i wymaga zmiany.

Modyfikacje w zakresie terminu do wniesienia środka zaskarżenia dotyczą także postępowania nakazowego i postępowania upominawczego. Obecna regulacja zawarta w **art. 480**² § 2 jest zbyt obszerna i nadmiernie skomplikowana, a zastosowana w niej terminologia może nasuwać wątpliwość co do określenia długości terminu do wniesienia środka zaskarżenia w sytuacji, w której nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym zostaje doręczony w Polsce. W związku z tym proponuje się uproszczenie tej regulacji przez wprowadzenie dwóch terminów – terminu miesięcznego, jeśli doręczenie pozwanemu nakazu zapłaty ma mieć miejsce w kraju bądź w innym państwie członkowskim UE oraz terminu trzech miesięcy, jeżeli doręczenie pozwanemu ma mieć miejsce w państwie niebędącym członkiem UE. Terminy te będą właściwe zarówno w postępowaniu upominawczym, jak i nakazowym, nie jest bowiem uzasadnione wprowadzanie zróżnicowania w zakresie terminów do zaskarżania nakazów w tych postępowaniach. Ustanowienie miesięcznego terminu do wniesienia sprzeciwu w postępowaniu upominawczym zapewnia jednocześnie spójność z 30-dniowym terminem do wniesienia sprzeciwu w europejskim postępowaniu nakazowym (por. art. 16 ust. 2 rozporządzenia nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty, Dz. Urz. UE L 399, s. 30).

c) postępowanie międzyinstancyjne

Ustawą nowelizującą z 2019 r. zdecydowano się odstąpić od powierzenia sądowi pierwszej instancji wstępnej kontroli spełnienia przez środek odwoławczy wymagań formalnych oraz wstępnej kontroli dopuszczalności środka odwoławczego, przekazując wszelkie czynności związane z nadaniem biegu środkowi odwoławczemu, w tym kontrolę wymagań formalnych i

dopuszczalności tego środka, wyłącznie sądowi drugiej instancji (art. 371). Z rozwiązania tego częściowo wycofano się w odniesieniu do zażalenia ustawą nowelizującą z 2023 r., przyznając co do tego środka odwoławczego równoległe kompetencje kontrolne także sądowi pierwszej instancji, choć w niepełnym zakresie (art. 395 § 2). Kilkuletnie doświadczenia związane z funkcjonowaniem tego rozwiązania nie potwierdziły jego zakładanych pozytywnych efektów w aspekcie przyspieszenia postępowania. Można natomiast stwierdzić, że doprowadziło ono do znaczącego wzrostu obciążenia sądów drugiej instancji, a jednocześnie – na skutek częściowego wycofania się z niego przez ustawodawcę – zostało pozbawione jednolitości i spójności. Przesunięcie na szczebel drugiej instancji kontroli wstępnej środków odwoławczych skutkowało także problemami legislacyjnymi wynikającymi z konieczności stworzenia możliwości zaskarżania orzeczeń sądu drugiej instancji odrzucających środki odwoławcze, których próba rozwiązania przy pomocy poszerzenia katalogu zażeń kierowanych do innego składu sądu drugiej instancji skutkowałą obniżeniem standardu rzetelności postępowania sądowego. Praktyczną niepożądaną konsekwencją tej zmiany były także sytuacje, w których wezwania do usunięcia braków formalnych środków odwoławczych następowały po długim czasie od ich wniesienia, co z perspektywy strony stwarzało wrażenie braku sprawności postępowania.

W związku z tym w projekcie proponuje się powrót do sprawdzonych i utrwalonych w praktyce rozwiązań obowiązujących przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r., według których czynności związane z nadaniem biegu środkowi odwoławczemu, w tym jego wstępna kontrola i doręczenie drugiej stronie, dokonywane są przez sąd *a quo*. Zakładanym skutkiem tego rozwiązania będzie odciążenie sądów drugiej instancji od relatywnie czasochłonnych i licznych czynności związanych z wstępną kontrolą środków odwoławczych, co stanowić będzie przeciwwagę dla powrotu do kolegialności orzekania w postępowaniu apelacyjnym i zażaleniowym oraz odstąpienia od konstrukcji zażenia poziomego na szczeblu sądu pierwszej instancji (por. pkt II.13.f). Projektowane zamierzenie znajduje odzwierciedlenie w proponowanej zmianie brzmienia **art. 369 § 3**, **art. 371**, **art. 373**, **art. 395**, dodaniu **art. 369¹** i **art. 371¹** oraz uchyleniu **art. 373¹** oraz **art. 397 § 1¹**. Zmiany te nawiązują wprost do stanu prawnego funkcjonującego przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r.

Projekt utrzymuje rozwiązanie, według którego czynności związane z nadaniem biegu apelacji może wykonywać także referendarz sądowy. W związku z powrotem do rozwiązań zakładających, że czynności związane z nadawaniem biegu apelacji dokonywane będą co do zasady przed sądem pierwszej instancji, konieczne okazało się jednak przeniesienie regulacji przewidującej kompetencję referendarza sądowego do ich dokonywania do **art. 369¹ § 2**. Utrzymanie kompetencji referendarza sądowego do wykonywania czynności związanych z nadawaniem biegu apelacji jest

jednak uzasadnione także na szczeblu sądu drugiej instancji, ponieważ także przed sądem drugiej instancji możliwe będzie – zgodnie z projektowanym art. 373 § 1 zdanie drugie i trzecie – wezwanie strony do usunięcia braków dostrzeżonych dopiero na tym etapie postępowania. Stąd też **art. 373 § 2** odsyła do odpowiednio stosowanego art. 369¹ § 2.

d) rozpoznanie apelacji na posiedzeniu niejawnym

U podstaw projektu stoi założenie o konieczności wzmocnienia jawności postępowania przed sądem pierwszej instancji, co oddaje projektowana treść art. 148¹. Tak szerokie gwarancje jawności nie są natomiast nieodzowne w postępowaniu apelacyjnym, które wprowadzie w modelu przyjętym w Kodeksie postępowania cywilnego zakłada ponowne rozpoznanie sprawy, niemniej jednak rozpoznanie to ma szczególny charakter, ponieważ następuje w relacji do wydanego już orzeczenia sądu pierwszej instancji i służy jednocześnie zbadaniu zasadności tego orzeczenia, tak w aspekcie faktycznym, jak i prawnym. Kwestia, czy obecny model apelacji pełnej jest rozwiązaniem docelowo optymalnym, wykracza poza granice projektowanej nowelizacji, akcentowana wyżej specyfika rozpoznania sprawy przed sądem drugiej instancji powoduje jednak, że w postępowaniu apelacyjnym możliwe są – w zgodzie ze standardem rzetelności postępowania – szersze koncesje na rzecz orzekania bez przeprowadzenia rozprawy, co potwierdzają również argumenty prawnoporównawcze.

W związku z tym w projekcie proponuje się odstąpienie od rozwiązania, według którego wniosek strony o przeprowadzenie rozprawy, jeżeli zostanie zgłoszony, stoi na przeszkodzie rozpoznaniu sprawy w postępowaniu apelacyjnym na posiedzeniu niejawnym, chociażby zdaniem sądu drugiej instancji przeprowadzenie rozprawy nie było konieczne z racji przedmiotu sprawy i zakresu prowadzonego postępowania dowodowego. Taki automatyzm, wyłączający swobodę sądu drugiej instancji w zakresie oceny potrzeby rozpoznania sprawy na rozprawie, należy uznać za niepożądany i niemający dostatecznego uzasadnienia, tym bardziej, że nierzadko wniosek o przeprowadzenie rozprawy bywa składany *de facto* automatycznie, a strona nie bierze następnie udziału w rozprawie apelacyjnej. W to miejsce projekt wprowadza bardziej wyważone rozwiązanie, pozwalające sądowi drugiej instancji rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli sąd ten uzna, że wyznaczenie rozprawy nie jest konieczne do przeprowadzenia dowodu (projektowany **art. 374 § 1**) (np. dowodu z zeznań świadka w sytuacji, w której w świetle art. 271¹ złożenie zeznań na piśmie byłoby w ocenie sądu niewskazane). Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym w takiej sytuacji nie jest jednak powinnością, lecz pozostaje tylko uprawnieniem sądu drugiej instancji; rozstrzygając o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne sąd drugiej instancji może wziąć pod uwagę także inne okoliczności, w tym złożony przez stronę wniosek o przeprowadzenie rozprawy, który nie ma jednak w świetle projektowanych rozwiązań wiążącego charakteru.

Zmiana ta powinna przyczynić się do usprawnienia i przyspieszenia postępowań przed sądem odwoławczym. Jednocześnie, aby nie pozbawiać stron możliwości zajęcia ostatecznego stanowiska przed wydaniem wyroku przez sąd drugiej instancji, przewiduje się podobne do proponowanego w art. 148¹ rozwiązanie zakładające, że kierując sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym przewodniczący poinformuje o tym strony, wyznaczając im co najmniej dwutygodniowy termin na złożenie pism przygotowawczych oraz oznaczając w miarę potrzeby, w jakim porządku pisma te będą miały zostać złożone. Pisma te nie będą zatem musiały być składane jednocześnie (art. 374 § 1 zdanie drugie).

Projektowany **art. 374 § 2** ma gwarancyjny charakter i ustanawia wyjątkowe związanie sądu drugiej instancji wnioskiem o przeprowadzenie rozprawy, jeżeli wyrok sądu pierwszej instancji zapadł bez przeprowadzenia rozprawy (przy czym w postępowaniu uproszczonym i w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń wyjątkowo przewiduje się, że wniosek strony nie będzie dla sądu drugiej instancji wiążący nawet w takich przypadkach – **art. 505⁹ § 3** oraz **art. 505²⁷ § 1**). Sąd drugiej instancji może zatem odstąpić od wyznaczania rozprawy, gdy wyrok sądu pierwszej instancji został po przeprowadzeniu rozprawy ogłoszony na posiedzeniu jawnym lub też gdy wyrok ten został wprawdzie wydany na posiedzeniu niejawnym, ale po wcześniejszym prowadzeniu rozprawy zamkniętej na posiedzeniu niejawnym (art. 224 § 3). W zgodzie ze standardami rzetelnego procesu pozostaje bowiem zapewnienie stronie możliwości wysłuchania jej na rozprawie przynajmniej w jednej instancji, z zastrzeżeniem spraw drobnych, rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym oraz europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń. W **art. 374 § 3** projekt przewiduje natomiast utrzymanie reguły, według której wniosek strony o przeprowadzenie rozprawy złożony w apelacji lub w odpowiedzi na apelację nie wiąże sądu drugiej instancji, jeżeli cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność postępowania. W tych trzech sytuacjach (cofnięcie pozwu, cofnięcie apelacji albo nieważność postępowania) projekt wyłącza również konieczność poinformowania stron o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne i wyznaczania terminów na złożenie pism przygotowawczych. Konsekwencją omówionej nowelizacji jest porządkująca zmiana **art. 375**.

e) moment powołania nowych faktów i dowodów w postępowaniu apelacyjnym

W **art. 381** aktualnie przewiduje się, że sąd drugiej instancji może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła powołać je w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później. We wskazanym przepisie nie wskazuje się natomiast, że pominięciu przez sąd mogą podlegać także te nowe fakty lub dowody, które strona zgłasza już w toku postępowania odwoławczego, niejednokrotnie na jego zaawansowanym i w istocie finalnym etapie, mimo że wprawdzie nie mogła powołać ich w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, mogła

jednak powołać je już w apelacji lub w odpowiedzi na apelację. Brak ten jest szczególnie widoczny w zestawieniu z art. 368 § 1 pkt 4, który obliguje stronę do powołania nowych faktów lub dowodów już w apelacji. W związku z wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. odpadła również możliwość odpowiedniego stosowania w tym przypadku uchylonych art. 207 § 6 i art. 217 § 2, które ze względu na swoją treść mogły służyć zapewnieniu koncentracji materiału procesowego nie tylko przed sądem pierwszej, lecz także drugiej instancji.

W związku z tym, dążąc do zapewnienia sprawności postępowania przed sądem drugiej instancji i zdyscyplinowania stron do prezentowania nowego materiału procesowego we wstępnej fazie postępowania apelacyjnego, w projekcie przewiduje się dodanie do art. 381 zdania drugiego, umożliwiającego sądowi pominięcie jako spóźnionych nowych faktów lub dowodów, jeżeli strona mogła je powołać w apelacji lub w odpowiedzi na apelację. Pominięcie nowych faktów lub dowodów zgłoszonych już po wniesieniu apelacji lub odpowiedzi na apelację będzie w konsekwencji wykluczone tylko wtedy, gdy okaże się, że wskazanych faktów lub dowodów strona nie mogła powołać już przy składaniu powołanych pism. Analogiczne rozwiązanie przewidywał art. 404 zdanie drugie Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r., nie zostało ono jednak przejęte do Kodeksu przy powrocie do apelacyjno-kasacyjnego modelu środków zaskarżenia, co wymaga naprawienia. Z problematyką nowości w postępowaniu apelacyjnym wiąże się również ograniczenie możliwości powoływania się w toku postępowania apelacyjnego na potrącenie (por. projektowany art. 383, pkt II.9).

f) skutek dewolutywny zażalenia

Zażalenie jest środkiem odwoławczym o skutku suspensywnym i co do zasady także dewolutywnym. Odmienne regulacje, zakładające pozbawienie zażalenia dewolutywnego skutku, miały w przeszłości wyjątkowy charakter. Odnosiły się one do wąskiego kręgu orzeczeń sądu drugiej instancji, a ich wprowadzenie było podyktowane potrzebą odciążenia Sądu Najwyższego od konieczności rozpoznawania zażaleń na postanowienia niemerytoryczne sądu drugiej instancji, przy jednoczesnej konieczności umożliwienia zaskarżenia niektórych spośród tych postanowień przede wszystkim ze względu na stanowisko Trybunału Konstytucyjnego. Zasadniczą zmianę w tej materii przyniosła ustawa nowelizująca z 2019 r., która rozciągnęła konstrukcję zażaleń poziomych w szerokim zakresie również na postępowanie przed sądem pierwszej instancji (art. 394^{1a}), znacząco ograniczając przewidziany w art. 394 katalog postanowień i zarządzeń zaskarżalnych do sądu drugiej instancji. Zmiana ta doprowadziła do dalszego rozchwiania modelu zażalenia w postępowaniu cywilnym i jego nadmiernego skomplikowania, a towarzyszące jej wadliwe regulacje prawne pociągnęły za sobą szereg wątpliwości teoretycznych i praktycznych, których rozstrzygnięciem obciążono judykaturę.

Wątpliwości te dotyczyły zarówno samej zaskarżalności zażaleniem poszczególnych postanowień, jak i właściwości sądu do rozpoznania zażalenia oraz toku postępowania zażaleniowego. Wyrazem tych problemów była bezprecedensowo wysoka liczba przedstawionych Sądowi Najwyższemu zagadnień prawnych wytykających niespójności i luki w sposobie unormowania zażalenia. Niektóre z tych mankamentów starano się usunąć w ustawie nowelizującej w 2023 r., doprowadzając jednak w ten sposób do powstania innych jeszcze, nieznanych wcześniej wątpliwości interpretacyjnych oraz pominięć. Stan ten spotykał się ze zdecydowaną krytyką w piśmiennictwie prawniczym; źródłem negatywnych ocen nowych regulacji były także środowiska praktyków, które – oprócz wątpliwości związanych ze stosowaniem nowych przepisów – wskazywały nie bez racji na problem rzetelności postępowania zażaleniowego w sytuacji, w której rozpoznawanie zażaleń zostaje powierzone w szerokim zakresie sądowi, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jedyną gwarancją obiektywnego spojrzenia na sprawę jest odmienny skład złożony z sędziów tego samego sądu.

Wychodząc naprzeciw tym głosom, w projekcie postuluje się ujednolicenie i uproszczenie regulacji zażalenia, którego podstawą jest założenie, że sposób unormowania tego środka odwoławczego powinien być relatywnie prosty i zapewniać sprawną kontrolę orzeczeń niemerytorycznych, zaś przypadki zażalenia pozbawionego dewolutywności powinny stanowić wyjątek dopuszczalny w tych tylko sytuacjach, w których jest to konieczne z uwagi na dwuinstancyjną strukturę sądownictwa, tj. na szczeblu sądu drugiej instancji. Oprócz wzmocnienia rzetelności postępowania zażaleniowego, powrót do utrwalonych regulacji sprzed 2019 r. przyczyni się do usprawnienia postępowania przez uproszczenie reżimu prawnego zażalenia i wyeliminowanie sygnalizowanych wcześniej mankamentów stwarzanych przez obowiązujące regulacje.

Stosownie do tego w projekcie proponuje się: uchylenie **art. 394^{1a}**, tj. przepisu przewidującego katalog zażaleń poziomych przed sądem pierwszej instancji, uchylenie **art. 394^{1b}** regulującego tzw. zbieg zażaleń z art. 394 § 1 i 394^{1a} i uchylenie **art. 394 § 4**, który staje się zbędny w związku ze zniesieniem zażalenia poziomego przed sądem pierwszej instancji. Katalog postanowień i zarządzeń wydawanych w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, zaskarżalnych zażaleniem dewolutywnym (**art. 394 § 1**), zostaje natomiast rozbudowany poprzez objęcie nim orzeczeń, od których aktualnie przewiduje się zażalenie poziome. Projekt zakłada bowiem utrzymanie dotychczasowego katalogu zaskarżalnych zażaleniem orzeczeń i zarządzeń zapadających w pierwszej instancji z tą modyfikacją, że dotychczasowe przypadki, w których dopuszczalne jest zażalenie poziome do innego składu sądu pierwszej instancji, staną się przypadkami, w których właściwym do rozpoznania zażalenia jest sąd drugiej instancji, zgodnie z modelowymi założeniami tego środka odwoławczego. W projektowanym art. 394 § 1 pominięto

jedynie zarządzenie o zwrocie pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy, co pozostaje w związku z uchyceniem art. 186¹, a także orzeczenia przewidziane w obecnych art. 394^{1a} § 1 pkt 14-15, w przypadku których stosowne unormowania – z nieznaczną modyfikacją umożliwiającą ponadto *expressis verbis* zaskarżanie postanowień sądu pierwszej instancji w przedmiocie wstrzymania wykonania decyzji – przeniesiono do właściwych postępowań odrębnych (**art. 479³⁰ § 3**, **art. 479^{30c} § 1** zdanie drugie, **art. 479⁵²** zdanie drugie, **art. 479⁶³** zdanie drugie, **art. 479⁷⁴** zdanie drugie i **art. 479⁸⁵** zdanie drugie), z czym wiąże się także zmiana **art. 479^{30f}**. Konieczne konsekwencyjne zmiany przewidziano także w tych punktach Kodeksu, w których przewidywano wprost, że właściwym do rozpoznania zażalenia jest sąd drugiej instancji (**art. 479¹⁰⁰ § 4**, **art. 479¹¹⁰ § 1** i **art. 479¹¹⁹ § 1**), w projektowanym reżimie zażalenia regulacje te – pozostawione w ustawie nowelizacyjnej z 2023 r. – stają się bowiem zbędne. Stosowne zmiany związane z jednoznacznym wyartykułowaniem zasady dewolutywności zażalenia i ulokowaniem odmiennych rozwiązań w płaszczyźnie wyjątku wprowadzono także w przepisach o postępowaniu nieprocesowym (**art. 560^{3a} § 7**), egzekucyjnym (**art. 767⁴**) oraz w przepisach pozakodeksowych (art. 33 ust. 1a, art. 222 ust. 1a, art. 393 ust. 5 i art. 401 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, Dz. U. z 2024 r. poz. 794, art. 200 ust. 1a ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, Dz. U. z 2024 r. poz. 1428, a także art. 8 ust. 6, art. 16e ust. 3, art. 16g ust. 3, 5 i 8, art. 16h ust. 3, art. 23b ust. 2 oraz art. 23c ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, Dz. U. z 2024 r. poz. 1485).

g) zażalenie na postanowienia sądu drugiej instancji

Ustawą nowelizującą z 2019 r. uchylono art. 394¹ § 2, który dopuszczał wniesienie zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienia sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, w której przysługuje skarga kasacyjna. Uzasadnienie tej zmiany jest niejasne, a w piśmiennictwie oceniono ją krytycznie. Z uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej z 2019 r. zdaje się wynikać, że art. 394¹ § 2 uznano za zbędny w związku z rozszerzeniem katalogu postanowień sądu drugiej instancji zaskarżalnych zażaleniem poziomym do innego składu tego sądu (art. 394²). Przepis art. 394² nie uzupełniał jednak luki powstałej na skutek uchycenia art. 394¹ § 2; co więcej luki tej nie wyeliminowała również ustawa nowelizująca z 2023 r., którą poszerzono wprawdzie katalog zaskarżalnych zażaleniem postanowień sądu drugiej instancji (art. 394² § 1), katalogiem tym jednak w dalszym ciągu nie objęto wszystkich postanowień tego sądu mogących zamykać drogę do wniesienia skargi kasacyjnej, a ponadto właściwym do rozpoznawania tych zażaleń uczyniono sąd drugiej instancji w innym składzie. Rozwiązanie takie nie pozwala na realizację gwarancyjnego założenia, stojącego za uchylonym art. 394¹ § 2, według którego postanowienia sądu drugiej instancji zamykające drogę do wniesienia skargi kasacyjnej

powinny być poddane w każdym przypadku kontroli Sądu Najwyższego.

W ocenie projektodawcy zmianę polegającą na uchyleniu art. 394¹ § 2 należy uznać za w całości wadliwą, w związku z czym celowe jest rozszerzenie katalogu postanowień sądu drugiej instancji zaskarżalnych zażaleniem do Sądu Najwyższego na wzór tego przepisu. Założenie to, wzmacniające standard rzetelności postępowania, realizuje nowy **art. 394¹ § 2¹**, według którego w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. W konsekwencji nowe brzmienie nadaje się również art. 394², który w dotychczasowym § 1 przewidywał możliwość zaskarżenia do innego składu sądu drugiej instancji postanowień tego sądu o odrzuceniu apelacji, o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania i o umorzeniu postępowania wywołanego wniesieniem apelacji. Postanowienia te według projektu będą zaskarżalne zażaleniem do Sądu Najwyższego, z ograniczeniem jednak do spraw kasacyjnych. Umożliwienie zaskarzania wymienionych postanowień także w innych sprawach (niekasacyjnych) nie ma racjonalnego uzasadnienia, zważywszy, że zaskarżalność postanowień sądu drugiej instancji należy traktować jako wyjątek, wykraczający poza konstytucyjną gwarancję zaskarżalności orzeczeń sądu pierwszej instancji (art. 78 zdanie pierwsze Konstytucji). Ponadto, w świetle założeń projektu sądem wydającym postanowienie o odrzuceniu apelacji będzie w pierwszym rzędzie sąd pierwszej instancji, którego orzeczenie – jako kończące postępowanie w sprawie – będzie podlegać zaskarżeniu zażaleniem do sądu drugiej instancji.

Niezależnie od tego, w projekcie przewiduje się modyfikację przewidzianego w **art. 394¹ § 3** katalogu przepisów, które mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym. Zmiana ta polega, po pierwsze, na odesłaniu do odpowiedniego stosowania art. 394³ przewidującego pozostawienie zażalenia w aktach sprawy bez dalszych czynności. Również w postępowaniu przed Sądem Najwyższym mogą zdarzyć się bowiem przypadki nadużywania uprawnień procesowych przez stronę składającą zażalenie wyłącznie w tym celu, aby doprowadzić do przewlekania postępowania, przez co zasadne jest odesłanie również do wskazanego przepisu. Po drugie, projekt rozstrzyga jednoznacznie, że odpowiedź na zażalenie, do którego rozpoznania jest właściwy Sąd Najwyższy, wnosi się do sądu *a quo* (analogicznie jak w postępowaniu kasacyjnym). Po trzecie, w miejsce aktualnie przewidzianego odesłania do art. 397 § 1¹, który podlega uchyleniu, przewiduje się odesłanie do art. 397 § 2, regulującego kwestię sporządzania uzasadnień postanowień wydawanych w postępowaniu zażaleniowym.

Z zastrzeżeniem zmiany polegającej na przywróceniu zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienia wskazane w dodanym art. 394¹ § 2¹, projekt pozostawia bez zmian krąg postanowień

sądu drugiej instancji zaskarżalnych zażaleniem poziomym. Z katalogu tego wyłącza się jednak orzeczenie odmawiające uzasadnienia orzeczenia i jego doręczenia, które – jeżeli będzie orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie, w której przysługuje skarga kasacyjna – będzie mogło zostać zaskarżone do Sądu Najwyższego zgodnie z art. 394¹ § 2¹. W związku z wątpliwościami praktycznymi na tle zagadnienia, czy zaskarżalne jest postanowienie w przedmiocie wynagrodzenia kuratora ustanowionego dla strony w danej sprawie, w art. 394² § 1 pkt 5 projekt rozstrzyga ponadto, że na postanowienie takie – o ile nie zapadło w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji – służy zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji.

W związku z powyższymi zmianami pozostaje także uchylenie jako zbędnych **art. 394² § 1²** i **art. 394² § 1³**, ponieważ zagadnienia stanowiące przedmiot tych regulacji są uregulowane w sposób ogólny w innych przepisach dotyczących zażalenia. Projekt przewiduje także zmianę treści **art. 394² § 2** poprzez wskazanie, że w postępowaniu wywołanym zażaleniem poziomym uregulowanym w projektowanym art. 394² § 1 stosuje się odpowiednio przepis art. 395. Jeśli zaś chodzi o pozostałe przepisy o postępowaniu zażaleniowym aktualnie wymienione w art. 394² § 2, to nakaz ich stosowania w postępowaniu zażaleniowym toczącym się na podstawie projektowanego art. 394² § 1 nie wymaga odrębnego wysławiania, ponieważ ma swoje źródło już w tym, że środek zaskarżenia określony w tym przepisie jest zażaleniem w rozumieniu ustawy, z tą jednak odrębnością, że właściwym do jego rozpoznania jest inny skład sądu wydającego zaskarżone rozstrzygnięcie.

h) postępowanie kasacyjne

Projekt przewiduje kilka porządkujących zmian w zakresie postępowania kasacyjnego. Ze względu na wciąż nierzadkie w praktyce przypadki instrumentalnego określania wartości przedmiotu zaskarżenia w celu osiągnięcia progu decydującego o dopuszczalności skargi kasacyjnej, w **art. 398⁴ § 3** deklaruje się wprost, że wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej z zasady nie może być wyższa od wartości oznaczonej przez skarżącego w apelacji. Wyjątkiem od tej reguły są przypadki, w których sąd uwzględnił apelację drugiej strony, a także okoliczności opisane w art. 383 zdanie drugie, tj. sytuacje, gdy na etapie postępowania apelacyjnego zażądano zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się rozszerzono żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. Reguła ta ma na celu jednoznaczne wyeliminowanie prób wskazywania przez strony w skardze kasacyjnej wyższej wartości przedmiotu zaskarżenia niż wskazana w apelacji po to, aby dopuszczalne stało się wniesienie skargi. W nowelizowanym **art. 398⁷ § 1** przewiduje się natomiast wydłużenie terminu do wniesienia odpowiedzi na skargę kasacyjną, co ma na celu złagodzenie sygnalizowanej wcześniej nierówności stron postępowania kasacyjnego w aspekcie terminu do wniesienia skargi

kasacyjnej i odpowiedzi na nią (por. pkt II.13b). Zmiana ta koreluje ponadto z nowymi rozwiązaniami dotyczącymi terminów do wniesienia odpowiedzi na apelację, który zostaje przedłużony z dwóch tygodni do miesiąca oraz odpowiedzi na zażalenie (termin przedłużony do dwóch tygodni).

W **art. 398¹¹** proponuje się dodanie § 5, który w sposób analogiczny do konstrukcji przyjętej w projektowanym art. 390 § 1¹ (por. pkt II.13j) będzie regulował sposób ogłaszania orzeczenia Sądu Najwyższego kończącego postępowania kasacyjne, jeżeli skarga została rozpoznana na rozprawie. Także w tych przypadkach, w celu podkreślenia znaczenia rozprawy i prezentowanych na niej stanowisk stron, celowe jest wprowadzenie rozwiązania zakładającego, że Sąd Najwyższy może nie tylko ogłosić orzeczenie na tym samym posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę, ale również na wyznaczonym w tym celu odrębnym posiedzeniu, odbywającym się nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od zamknięcia rozprawy. Rozwiązanie to nawiązuje do dopuszczalnego także *de lege lata* w postępowaniu kasacyjnym odroczenia ogłoszenia wyroku (art. 326 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹), jego odmienna redakcja zmierza jednak do podkreślenia odrębności postępowania kasacyjnego i wydłuża termin, w którym może nastąpić ogłoszenie orzeczenia do dwóch miesięcy bez potrzeby odwoływania się do kryterium „szczególnie obszernego materiału sprawy”, co odpowiada randze i wadze spraw rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy.

Za niewystarczające uznano również obecne unormowanie przypadków zawieszenia postępowania kasacyjnego (**art. 398¹²**), które pomija, że tak jak w postępowaniu toczącym się przed sądem pierwszej lub drugiej instancji, wpływ na wynik postępowania kasacyjnego może mieć postępowanie toczące się przed Trybunałem Konstytucyjnym lub Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zasadne jest zatem uzupełnienie przewidzianych w art. 398¹¹ podstaw pozwalających na zawieszenie postępowania kasacyjnego o podstawę przewidzianą w art. 177 § 3¹. Właściwe jest bowiem, aby w przypadkach, w których wynik postępowania przed jednym z powołanych organów może oddziaływać na wynik postępowania kasacyjnego, Sąd Najwyższy mógł zawiesić postępowanie ze skargi kasacyjnej bez potrzeby uciekania się do analogii lub ekstensywnej, celowościowej wykładni obecnych regulacji. Rozważana podstawa zawieszenia zachowuje w postępowaniu kasacyjnym swój fakultatywny charakter; Sąd Najwyższy powinien zatem – przed podjęciem decyzji o zawieszeniu postępowania – rozważyć potencjalny wpływ wyniku postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym lub Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej na wynik postępowania kasacyjnego, a także to, w jaki sposób oczekiwanie na wynik tego postępowania będzie oddziaływać na realizację prawa stron do rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki.

Zmianie ulega również **art. 398²¹**, co stanowi konsekwencję wprowadzenia w art. 87¹ ogólnej regulacji dotyczącej obowiązkowego zastępstwa stron przez adwokatów lub radców prawnych. Z regulacji tej wynika, że w każdym takim przypadku strona może osobiście cofnąć środek zaskarżenia (art. 87¹ § 3), toteż dodatkowe wzmiankowanie tego uprawnienia w art. 398²¹ jest zbędne.

i) skarga na orzeczenie referendarza sądowego

W projekcie przewiduje się nadanie nowej redakcji **art. 398²² § 1** określającemu krąg orzeczeń referendarza sądowego zaskarżalnych skargą. *De lege lata* przepis ten stanowi, że skarga na orzeczenie referendarza sądowego służy w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie. Takie uregulowanie powoduje jednak wątpliwość co do tego, czy zaskarżalne są postanowienia referendarza sądowego wydawane w sądzie drugiej instancji, jeżeli na postanowienie w tym przedmiocie wydane przez sąd pierwszej instancji przysługuje wprawdzie zażalenie, jednak postanowienie sądu drugiej instancji w tym samym przedmiocie jest niezaskarżalne. W projekcie proponuje się zatem przesądzenie, że jeśli orzeczenie wydał referendarz sądowy w sądzie drugiej instancji, skarga służy także przypadkach, w których na postanowienie sądu pierwszej instancji służyłoby zażalenie. W przeciwnym wypadku znaczna liczba postanowień referendarza sądowego w sądzie drugiej instancji mogłaby bowiem pozostawać niezaskarżalna, co należy uznać za niecelowe.

W **art. 398²² § 2** przewiduje się natomiast modyfikację reguł dotyczących zaskarzania orzeczenia referendarza sądowego przez ich dostosowanie do reżimu przyjętego w przypadku apelacji i zażalenia, tj. przez przyjęcie rozwiązania, w którym termin do wniesienia skargi biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia referendarza sądowego z uzasadnieniem. Zgodnie z przewidzianymi w projekcie zasadami sporządzania uzasadnień postanowień zapadających na posiedzeniu niejawnym (projektowany art. 357), które będą mieć odpowiednie zastosowanie także do postanowień referendarza sądowego (art. 362¹), zaskarżalne postanowienia wydawane przez referendarza sądowego na posiedzeniu niejawnym będą przy tym uzasadniane z urzędu, toteż zmiana ta nie pociągnie za sobą dodatkowych trudności dla stron. W projektowanym brzmieniu art. 398²² § 2 przewiduje się także wydłużenie terminu na wniesienie skargi na orzeczenie referendarza sądowego do dwóch tygodni (por. pkt II.13b).

W **art. 398²² § 5** zachowano dotychczasową zasadę, według której po utracie mocy przez orzeczenie referendarza sądowego w związku z anulacyjnym skutkiem skargi, sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji, doprecyzowując ją w ten sposób, że rozpoznanie sprawy następuje we właściwym dla niej składzie (sędziowskim lub ławniczym). Proponuje się także uproszczenie regulacji zawartej w art. 398²² § 5 zdanie drugie, według którego jeśli zaskarżenie

postanowienia do sądu wyższego rzędu nie jest możliwe ze względu na brak takiego sądu, środek zaskarżenia rozpoznaje ten sam sąd w innym składzie. Sądem, o którym mowa w tym przepisie, może być tylko sąd apelacyjny. W projekcie wskazuje się więc wprost, że jeśli orzeczenie wydał referendarz sądowy działający w takim sądzie, zażalenie na postanowienie tego sądu rozpoznaje sąd apelacyjny w innym składzie.

Postępowania ze skargi na orzeczenie referendarza sądowego dotyczą również proponowane w projekcie korekty w **art. 398²³**, które sprowadzają się do uchylecia § 1¹ i zmiany § 3. W art. 398²³ § 1¹ przewiduje się aktualnie, że orzeczenia, o których mowa w § 1 (a zatem postanowienia w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz postanowienia o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego z urzędu) doręcza się wraz z uzasadnieniem, które może ograniczać się do wskazania podstawy prawnej rozstrzygnięcia wraz z przytoczeniem przepisów prawa. Utrzymywanie tej reguły staje się jednak niecelowe w związku z powrotem do obowiązujących przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r. reguł sporządzania i doręczania uzasadnień wydanych na posiedzeniu niejawnym, które będą odpowiednio stosowane również do zaskarżalnych postanowień referendarza sądowego (art. 362¹). Innymi słowy zasada, w myśl której wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienia referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego będą podlegać doręczeniu ze sporządzonym z urzędu uzasadnieniem, będzie mogła zostać wyprowadzona już z art. 357. Uchyleniu podlega również art. 398²³ § 1¹ zdanie drugie, co wynika z braku podstaw do wprowadzania zróżnicowania w zakresie sposobu uzasadniania takich samych postanowień wydawanych przez referendarza sądowego oraz przez sąd. Utrzymywanie takiej dyferencjacji – a do tego doprowadziłoby pozostawienie art. 398²³ § 1¹ zdanie drugie – nie znajdowałoby racjonalnego uzasadnienia. Stąd też zasadne jest uchylenie tego przepisu w całości.

Analogiczną zmianę w odniesieniu do uzasadnienia orzeczenia referendarza sądowego co do istoty sprawy wydawanego w postępowaniu nieprocesowym zawarto w **art. 518¹ § 3²**. Należy jednak zaznaczyć, że w odróżnieniu od art. 398²³ § 1¹, projekt nie przewiduje uchylecia art. 518¹ § 3² zdanie pierwsze, z którego wynika, że o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, postanowienia, o których mowa w przepisie, doręcza się z uzasadnieniem. W przeciwieństwie bowiem do postanowień, o których w art. 398²³ § 1¹, które są postanowieniami o charakterze formalnym i do których zastosowanie w związku z treścią art. 362¹ bez wątpienia będą znajdować modyfikowane projektem przepisy art. 357 § 2 i 3, to już kwestia stosowania tych przepisów do postanowień co do istoty, których dotyczy art. 518¹ § 3², mogłaby budzić wątpliwości (w szczególności w związku z uchyleniem art. 517). Dlatego też w projekcie nie proponuje się uchylecia art. 518¹ § 3² w całości.

W **art. 398²³ § 3** przewiduje się natomiast zmianę, której sens sprowadza się do rozstrzygnięcia, że w postępowaniu wywołanym skargą o nieanulacyjny charakterze (tj. skargą na orzeczenie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu albo o odmowie ustanowienia pełnomocnika z urzędu) sąd działa jako sąd drugiej instancji nie tylko przy okazji utrzymywania w mocy lub zmiany zaskarżonego orzeczenia, ale także przy okazji wydawania każdego innego orzeczenia w postępowaniu wywołanym skargą, w tym postanowienia o jej odrzuceniu (zgodnie z nowym brzmieniem art. 398²³ § 3 zdanie pierwsze „sąd orzeka w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji”). Nie jest bowiem zasadne, aby wydawane przez sąd w postępowaniu skargowym z art. 398²³ orzeczenia inne, niż orzeczenie o utrzymaniu w mocy lub zmianie zaskarżonego orzeczenia, podlegały dalszemu zaskarżeniu. Analogiczną modyfikację przewiduje się również w **art. 767^{3a} § 3**.

j) inne zmiany w przepisach o środkach zaskarżenia

1. W **art. 386 § 5** zakłada się powrót do tzw. instancyjnego wyłączenia sędziego, co sprowadza się do reguły, według której w razie uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Obecny stan prawny, wymuszający na sędzim, który wydał wyrok w sądzie pierwszej instancji, ponowne orzekanie w sprawie po kasacji wyroku przez sąd drugiej instancji, nie zasługuje na aprobatę, a motywy, które stały za wprowadzeniem tego rozwiązania, związane z chęcią swoistego dyscyplinowania sędziego w związku z kasatoryjnym uchyleniem wydanego przezeń orzeczenia, są nieprzekonujące. Sytuacja, w której sędzia, którego pogląd na sprawę nie został podzielony przez sąd drugiej instancji, obligowany jest do ponownego orzekania w tej samej sprawie z uwzględnieniem związania oceną prawną sądu drugiej instancji (art. 386 § 6), może ponadto wywoływać niepożądane zjawisko swoistej „obrony” uprzednio zajętego stanowiska, co pozostaje ze szkodą dla neutralności sądu, a w konsekwencji rzetelności postępowania w sprawie. Z tych m.in. powodów w art. 48 pkt 5 przewiduje się podstawę wyłączenia sędziego z mocy ustawy w związku z jego zaangażowaniem na wcześniejszych etapach postępowania lub zaangażowaniem w czynności, które mają stanowić przedmiot osądu. Zmiana art. 386 pkt 5 wpisuje się w kierunek wynikający z tej regulacji; eliminuje także obecną asymetrię między sytuacją istniejącą po uchyleniu wyroku przez sąd drugiej instancji oraz przypadkiem kasatoryjnego uchylenia wyroku przez Sąd Najwyższy (art. 398¹⁵ § 2).
2. W **art. 390 § 1¹** proponuje się wprowadzenie wyraźnego uregulowania, zgodnie z którym Sąd Najwyższy rozstrzyga zagadnienie prawne na posiedzeniu jawnym tylko jeżeli przemawiają za tym ważne względy. Powody te mogą wiązać się nie tylko z celowością wysłuchania strony lub

stron na rozprawie, lecz także z wagą rozstrzyganego zagadnienia prawnego, jego abstrakcyjnym znaczeniem dla wykładni prawa i jednolitości orzecnictwa, a także znaczeniem dla opinii publicznej. Z drugiej strony, nie ma potrzeby, aby każde zagadnienie prawne przedstawiane Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 było rozstrzygane na posiedzeniu jawnym. Uchwały podejmowane przez Sąd Najwyższy na tej podstawie nie zawsze dotyczą problemów o przekrojowym, precedensowym znaczeniu; w ostatnim czasie zauważalne jest także zjawisko powtarzalności rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy zagadnień, związane z wielością pytań kierowanych przez sądy drugiej instancji co do analogicznych lub zbliżonych problemów prawnych, w których Sąd Najwyższy nie stwierdza podstaw do odstąpienia od dotychczasowej linii orzeczniczej lub kwestii, które mają wprowadzić nowy charakter, lecz dotyczą zagadnień prawnych o bardzo wąskim zakresie lub są ściśle osadzone w okolicznościach danej sprawy. W takich przypadkach celowe jest, aby rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego mogło nastąpić także na posiedzeniu niejawnym, co nie stoi na przeszkodzie uprzedniemu odebraniu od stron postępowania stanowiska na piśmie.

W sytuacji, w której Sąd Najwyższy decyduje się na wyznaczenie posiedzenia jawnego, za celowe uznano jednocześnie umożliwienie temu Sądowi ogłoszenia uchwały na odrębnym posiedzeniu, odbywającym się po upływie określonego czasu od zamknięcia posiedzenia przeznaczonego na prezentację stanowisk stron. Rozwiązanie to ma na celu nadanie realnego znaczenia posiedzeniu jawnemu i stanowiskom prezentowanym przez jego uczestników, w tym w odpowiedzi na ewentualne pytania ze strony Sądu Najwyższego. Jeżeli Sąd Najwyższy uznaje za konieczne zapoznanie się z tymi stanowiskami na posiedzeniu jawnym, względnie uzyskanie od uczestników postępowania odpowiedzi na swoje pytania, to ich wnikliwa analiza i wypracowanie uwzględniającego je sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego może – zwłaszcza w przypadku skomplikowanych zagadnień jurydycznych – wymagać dłuższego czasu, co czyni celowym umożliwienie ogłoszenia uchwały na wyznaczonym w tym celu odrębnym posiedzeniu Sądu Najwyższego. Posiedzenie to powinno odbyć się nie później niż w terminie dwóch miesięcy od zamknięcia posiedzenia jawnego, poświęconego wysłuchaniu stron, co z jednej strony zapewnia dostateczny czas na analizę przedstawionych stanowisk, z drugiej zaś nie będzie nadmiernie przedłużać czasu trwania postępowania w sprawie. W takim przypadku ogłoszenia uchwały lub innego orzeczenia będzie mógł dokonać sam przewodniczący albo sędzia sprawozdawca.

3. Zmiana **art. 391 § 1** zdanie drugie jest konsekwencją proponowanego w projekcie uchylenia art. 194 § 1-2 oraz art. 195. Aktualnie w art. 391 § 1 zdanie drugie przewiduje się, że w postępowaniu przed sądem drugiej instancji nie mają zastosowania przepisy art. 194-196 i 198. Konieczne jest zatem zmodyfikowanie jego brzmienia poprzez zamieszczenie w jego treści odesłania wyłącznie do tych przepisów dotyczących przekształceń podmiotowych, które zgodnie z projektem pozostaną w Kodeksie, tj. art. 194 § 3, art. 195 i 198.
4. Projektowane jest również uproszczenie redakcji **art. 391¹ § 1**, skoro bowiem przepis ten przewiduje, że w razie wniesienia apelacji od wyroku wydanego na podstawie art. 191¹ można pominąć czynności, które ustawa nakazuje podjąć na skutek wniesienia apelacji, to nie jest potrzebne dodatkowe wskazywanie, o jakich czynnościach w szczególności jest tutaj mowa. Proponuje się także odstępianie od niefortunnej formuły „osoba wskazana jako pozwany”. Dodatkowo projekt przyjmuje, że rozpoznanie sprawy w postępowaniu wywołanym apelacją od wyroku oddalającego powództwo oczywiście bezzasadne następuje w składzie jednego sędziego, co jest uzasadnione uproszczonym charakterem tego postępowania.
5. Zmienione brzmienie **art. 394 § 2** utrzymuje dotychczasową regułę, według której termin do wniesienia zażalenia biegnie od doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, z pominięciem jednak dotychczasowej wzmianki, że dotyczy to także – *de lege lata* wyjątkowych – przypadków, gdy doręczenie uzasadnienia nastąpiło z urzędu. Ma to związek ze zmianą art. 357 i powrotem do zasady uzasadniania z urzędu postanowień sądu pierwszej instancji zapadających na posiedzeniu niejawnym i zaskarżalnych zażaleniem. W przypadku natomiast orzeczeń wydanych na posiedzeniu jawnym, które nie podlegają uzasadnieniu z urzędu, wniesienie zażalenia nadal będzie wymagało uprzedniego zażądania sporządzenia i doręczenia jego uzasadnienia przez stronę zamierzającą zaskarżyć orzeczenie. W proponowanym nowym brzmieniu art. 394 § 2 odstępuje się również od wskazywania, od kiedy liczony jest termin do złożenia zażalenia w sytuacjach, gdy przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, co łączy się z projektowanym uchyleniem obecnego art. 357 § 6.
6. W **art. 394³** projekt przewiduje niewielką, aczkolwiek istotną modyfikację w zakresie dotyczącym pozostawienia zażalenia w aktach sprawy bez dalszych czynności. Poza zmianą natury językowej („bez dalszych czynności” w miejsce „bez żadnych dalszych czynności”) projekt zakłada bowiem wyraźne przesądzenie, że pozostawienie zażalenia złożonego wyłącznie w celu przewlekania postępowania w aktach sprawy powinno nastąpić w drodze

niezaskarżalnego i niepodlegającego doręczeniu stronom postanowienia wydawanego przez sąd w składzie jednego sędziego. O wydaniu takiego postanowienia, tj. o pozostawieniu zażalenia z pismami związanymi z jego wniesieniem w aktach sprawy, przewodniczący zawiadomi stronę skarżącą tylko raz, tj. przy wniesieniu zażalenia pozostawionego w aktach. Dla zachowania spójności tekstu prawnego analogiczne zmiany przewidziano również w innych przepisach o pozostawieniu pisma w aktach sprawy bez dalszych czynności, w których ustawodawca prawdopodobnie wzorował się na art. 394³, tj. w **art. 53¹ § 1-2** (dotyczących wniosku o wyłączenie sędziego), **art. 117² § 1-2** (dotyczących wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu), **art. 398² § 4** (dotyczącym skargi kasacyjnej), jak też w **art. 107 ust. 1 i 2 u.k.s.c.** (dotyczących wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych), przy czym w przypadku zmian w przepisach o pozostawieniu w aktach sprawy wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, zmiany te pociągnęły za sobą konieczność wprowadzenia korekt także do **art. 123 § 1 i 2**, pozwalających na czytelne zaakcentowanie, że postanowienie o pozostawieniu w aktach sprawy wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie podlega doręczeniu stronom (zmiana art. 123 § 1) oraz, że referendarz sądowy jest kompetentny do jego wydania (zmiana art. 123 § 2).

W projekcie nie przewidziano natomiast podobnych zmian w **art. 350¹** i **art. 410¹**, przepisy te bowiem proponuje się uchylić, gdyż ich wprowadzenie z perspektywy czasu należy ocenić jako zbędne. Przypadki, w których zachodziłaby podstawa do potraktowania wniosku o sprostowanie wyroku jako złożonego jedynie dla przewlekania postępowania, jeśli istnieją, są marginalne, przez co przepis pozwalający na pozostawianie ich w aktach nie jest potrzebny. Stanowisko to należy odnieść również do przypadku unormowanego w art. 410¹. Przepisy te stanowią egemplifikację niewłaściwej metody regulacji zmierzającej do określania w kazuistyczny sposób konsekwencji każdej potencjalnie możliwej czynności strony, której dokonanie mogłoby stanowić przejaw nadużycia prawa procesowego. Pozostawienie w Kodeksie zbliżonych przepisów dotyczących zażeń, wniosków o wyłączenie sędziego, czy też np. wniosków o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu, znajduje zdecydowanie silniejsze uzasadnienie w praktyce.

7. Zmiana treści **art. 395 § 1** jest związana z przywróceniem dewolutywności zażenia na postanowienia i zarządzenia wydane w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji oraz z potrzebą uregulowania problematyki czynności związanych z nadawaniem biegu zażaleniu w sposób analogiczny, jak ma to miejsce w postępowaniu wywołanym wniesieniem apelacji. W

projekcie zakłada się zatem, że akta sprawy wraz z zażaleniem zostaną przedstawione sądowi drugiej instancji dopiero po wykonaniu przed sądem pierwszej instancji czynności związanych z nadaniem biegu zażaleniu, tj. nie tylko np. po ewentualnym wezwaniu do usunięcia braków zażalenia, czy rozpoznaniu wniosku skarżącego o zwolnienie od kosztów sądowych, ale także po doręczeniu odpisu zażalenia stronie przeciwnej, chyba że postanowienie podlega doręczeniu tylko jednej ze stron albo jego przedmiotem jest skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowanie świadka, względnie odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia. Umieszczenie tych czynności na etapie postępowania prowadzonego jeszcze przed sądem pierwszej instancji jest powiązane ze spodziewanym wzrostem obciążenia sądów drugiej instancji, stanowiącym skutek powrotu do dewolutywności zażalenia na szczeblu pierwszej instancji i przywrócenia kolegialności orzekania w postępowaniu zażaleniowym. W art. 395 § 1 proponuje się zarazem wydłużenie terminu do złożenia odpowiedzi na zażalenie co do zasady do dwóch tygodni (z zastrzeżeniem art. 569³), co koreluje z wydłużeniem do dwóch tygodni terminu do wniesienia zażalenia.

8. W treści **art. 397 § 2** przewiduje się rezygnację z niefortunnego sformułowania „zmieniono treść sentencji zaskarżonego postanowienia” i powrót do poprawnego językowo brzmienia przepisu sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2023 r. Zmiana ta ma charakter techniczny i nie rzutuje na dotychczasowy krąg postanowień kończących postępowanie zażaleniowe, które sąd – ze względu na znaczenie motywów rozstrzygnięcia dla sądu pierwszej instancji – powinien uzasadnić z urzędu.
9. W projekcie przewiduje się także zmianę **art. 424⁶ § 1**, który aktualnie stanowi, że podstawą do odrzucenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nie tylko złożenie skargi spóźnionej, nieopłaconej, z innych przyczyn niedopuszczalnej, jak też skargi, której braków nie usunięto w terminie, lecz także złożenie jej z naruszeniem przepisów o obowiązkowym zastępstwie, tj. art. 87¹ § 1. W innych przepisach normujących konsekwencje uchybienia przymusowi adwokacko-radcowskiemu, w szczególności w przepisach o skardze kasacyjnej, nie wskazuje się bowiem *explicite*, że w przypadku naruszenia przepisów o obowiązkowym zastępstwie dochodzić powinno do odrzucenia wniesionego środka zaskarżenia, co może skłaniać do wykładni *a contrario*. W celu usunięcia tej niekonsekwencji projekt eliminuje z art. 424⁶ § 3 odrębną podstawę odrzucenia skargi związaną z naruszeniem art. 87¹ § 1. Skarga wniesiona z naruszeniem przepisów o obowiązkowym zastępstwie pozostaje

oczywiście w dalszym ciągu niedopuszczalna, podstawą jej odrzucenia będzie jednak – podobnie jak w przypadku wniesienia złożonej z uchybieniem przymusowi adwokacko-radcowskiemu skargi kasacyjnej – niedopuszczalność tego środka prawnego „z innych przyczyn”, w czym mieści się m.in. brak zdolności postulacyjnej skarżącego.

14. Inne zmiany

1. Zmiana **art. 47 § 4** polega na uwarunkowaniu zarządzenia prezesa sądu o rozpoznaniu sprawy w składzie kolegiальnym ze względu na szczególną zawłość lub precedensowy charakter sprawy wnioskiem przewodniczącego składu orzekającego. Celowe jest bowiem, aby to przewodniczący składu orzekającego, nie zaś prezes sądu niebędący członkiem składu orzekającego, dokonywał oceny sprawy pod kątem jej ewentualnie precedensowego charakteru lub szczególnej zawłości. W razie potrzeby ocena może być dokonana wspólnie z pozostałymi członkami składu orzekającego.
2. Przewiduje się uzupełnienie **art. 69 § 5**, z którego wynika aktualnie, że referendarz sądowy może wykonywać „czynności, o których mowa w § 1 i 4”, tj. ustanawiać i odwoływać kuratora ustanowionego dla strony w przypadkach wskazanych w wymienionych przepisach – o odesłanie również do czynności przewidzianych w art. 69 § 2. Ustanowienie kuratora na podstawie art. 69 § 1 wymaga bowiem niezwłocznego zawiadomienia właściwego sądu rejestrowego, jeżeli strona wpisana jest do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 69 § 2), w art. 69 § 5 dotychczas nie przewidywano natomiast upoważnienia dla referendarza sądowego do dokonywania takiego zawiadomienia, co nie znajduje racjonalnego uzasadnienia.
3. Zmiana **art. 108 § 1** zmierza do jego doprecyzowania w ten sposób, że jeżeli w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji sąd ograniczył się do orzeczenia o zasadzie poniesienia kosztów, a w sądzie pierwszej instancji nie ma referendarza sądowego, który mógłby wydać postanowienie obejmujące wyliczenie kosztów, postanowienie to powinien wydać sąd pierwszej instancji. Dotyczy to w szczególności tych przypadków, w których o zasadzie poniesienia kosztów orzekłby sąd wyższego szczebla, a niemożność wydania postanowienia przez referendarza ujawniłaby się po powrocie akt do sądu pierwszej instancji. Usunięto również – jako zbędną – wzmiankę, że wyliczenie kosztów procesu pozostawione referendarzowi ma mieć „szczegółowy” charakter.

4. Modyfikacja **art. 139¹ § 1** ma charakter porządkujący. Polega ona na usunięciu z przepisu tego jego fragmentu, który mógł niewłaściwie sugerować, że wraz z zobowiązaniem powoda do doręczenia pozwanemu za pośrednictwem komornika pisma lub orzeczenia wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw, powodowi przesyła się tylko odpis pisma sądowego dla pozwanego. W sytuacjach tych konieczne jest przekazanie powodowi całej przesyłki, która ma być przez niego skutecznie doręczona pozwanemu. Jej zawartość niewątpliwie nie musi ograniczać się wyłącznie do pism sądowych.
5. W **art. 149 § 2** zdanie trzecie proponuje się wydłużenie terminu, jaki powinien upłynąć pomiędzy wezwaniem strony na rozprawę a rozprawą, co jest podyktowane potrzebą podwyższenia poziomu należnych stronom gwarancji procesowych. Aktualnie przewidywany w tym przepisie termin tygodniowy, zwłaszcza w sprawach o skomplikowanym stanie faktycznym i prawnym, wymagających prowadzenia szerokiego postępowania dowodowego, bywa bowiem zbyt krótki na to, aby strona mogła w odpowiedni sposób przygotować się do rozprawy. Zasadne jest zatem przedłużenie go do dwóch tygodni, co nie powinno spowodować znaczącego opóźnienia i istotnego przedłużenia czasu trwania postępowań sądowych. Zachowana zostaje przy tym reguła, że termin ten może w wypadkach pilnych zostać skrócony do trzech dni.
6. W **art. 163 § 1** zdanie pierwsze projekt przewiduje podwyższenie maksymalnej wysokości grzywny orzekanej w sytuacjach, w których Kodeks w przepisie szczególnym pozwalającym na jej wymierzenie nie określa wprost jej wysokości. Obecne brzmienie tego przepisu, które przewiduje jako maksymalną kwotę trzech tysięcy złotych grzywny, zostało ustalone z dniem 15 kwietnia 2016 r., na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437). W związku z upływem czasu, występującymi po tej dacie procesami inflacyjnymi i realnym spadkiem siły nabywczej pieniądza, kwota ta stała się jednak zbyt niska, aby funkcja, jaką ma wypełniać grzywna z art. 163 § 1, mogła być przez nią każdorazowo realizowana. Stąd w przepisie proponuje się podwyższenie tej kwoty do dziesięciu tysięcy złotych.
7. W projekcie przewiduje się uchylenie **art. 235 § 3**, tj. przepisu, w którym przewidziana została norma zawierająca upoważnienie dla Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia określającego rodzaje urządzeń i środków technicznych wykorzystywanych w budynku sądu do przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego, sposobu korzystania z tego

rodzaju urządzeń i środków, jak również sposobu przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów dokonanych podczas jego przeprowadzenia. Przyjmuje się bowiem, że sąd podczas przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego będzie wykorzystywał tego samego rodzaju urządzenia i środki techniczne służące do utrwalania dźwięku albo obrazu i dźwięku w budynku sądu, o których jest mowa w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 marca 2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r. poz. 309), wydanym na podstawie art. 158 § 5 k.p.c. Zbędne jest tym samym regulowanie tożsamej kwestii odrębnym rozporządzeniem (por. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 marca 2024 r. w sprawie rodzajów urządzeń i środków technicznych wykorzystywanych w budynku sądu do przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego w postępowaniu cywilnym, sposobu korzystania z tego rodzaju urządzeń i środków, jak również sposobu przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów dokonanych podczas jego przeprowadzenia, Dz. U. poz. 357). Dodatkowo należy wskazać, że rozporządzenie jako akt wykonawczy powinno uszczegóławiać zasady ustawowe, nie zaś samoistnie kształtować własne, niewynikające z przepisów ustawy, regulacje. Brak norm ustawowych dotyczących zasad korzystania z urządzeń i środków technicznych wykorzystywanych w budynku sądu do przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego w postępowaniu cywilnym powoduje, że zawarte w art. 235 § 3 upoważnienie do określenia rodzajów takich urządzeń i środków mogłoby zostać uznane za mające charakter upoważnienia blankietowego i w konsekwencji – przy jego ewentualnej ocenie przez Trybunał Konstytucyjny – zostać uznane za niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

8. Proponuje się także uproszczenie i uporządkowanie redakcji **art. 326 § 1** poprzez wprowadzenie jednego, maksymalnie miesięcznego terminu, na który będzie mogło zostać odroczone ogłoszenie wyroku. W przepisie tym *de lege lata* przewidziane zostały bowiem dwa takie terminy, tj. termin dwutygodniowy lub miesięczny, co jest rozwiązaniem mało czytelnym i funkcjonalnym, zwłaszcza gdy uwzględni się fakt, że podawane dziś w art. 326 § 1 okoliczności, które mają uzasadniać dłuższy termin odroczenia ogłoszenia wyroku, mają charakter ocenny i w istocie nieweryfikowalny (sprawa „szczególnie zawiła”, materiał sprawy „szczególnie obszerny”, znaczne obciążenie sądu czynnościami w innych sprawach). Zasadne jest zatem ustanowienie jednego i czytelnego dla stron terminu, na który sąd niezwłocznie po zamknięciu rozprawy będzie mógł odroczyć ogłoszenie wyroku, przy czym termin ten powinien

wynosić maksymalnie miesiąc, co z punktu widzenia stopnia skomplikowania współczesnego obrotu i obciążenia sądów nie może uchodzić za termin nadmiernie długi.

III. Postępowania odrębne

1. Uchylenie postępowania odrębnego w sprawach z udziałem konsumentów

Ustawą nowelizującą z 2023 r. wprowadzono postępowanie odrębne w sprawach z udziałem konsumentów (art. 458¹⁴–458¹⁶), motywując tę zmianę potrzebą wyjścia naprzeciw oczekiwaniom konsumentów co do zwiększenia zakresu ochrony ich praw. Nie negując tej potrzeby, także w płaszczyźnie prawa procesowego, należy stwierdzić, że wprowadzone regulacje nie stanowią realnej odpowiedzi na rzeczywiste problemy procesowe związane z dochodzeniem roszczeń przez konsumentów, związane w szczególności z potrzebą zapewnienia skutecznego stosowania materialnego unijnego prawa konsumenckiego. Z drugiej strony, ustanowienie w Kodeksie postępowania cywilnego kolejnego postępowania odrębnego, opartego o kryterium podmiotowe, należy ocenić krytycznie wobec sygnalizowanej od dłuższego czasu w piśmiennictwie zbyt dużej liczby odrębnych postępowań, utrudniających praktyczne stosowanie przepisów Kodeksu i deprecjonujących wartość, jaką stanowi jednolitość regulacji postępowania sądowego. Wprowadzona regulacja nie uwzględnia ponadto, że grupa osób zaliczanych do grona konsumentów, ze względu na którą wyodrębniono przedmiotowe postępowanie, jest bardzo zróżnicowana, a znacząca dywersyfikacja odnosi się także do przedsiębiorców jako strony przeciwnej.

W projekcie proponuje się w związku z tym uchylenie w całości przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z udziałem konsumentów, z zastrzeżeniem regulacji odnoszącej się do właściwości miejscowej sądu w sprawach z powództwa konsumenta przeciwko przedsiębiorcy, która zasługuje na pozostawienie i zostaje przeniesiona do projektowanego **art. 33¹**. Eliminacji w świetle projektu podlega rygorystyczny, jednostronny mechanizm prekluzyjny adresowany wobec przedsiębiorcy oraz szczególne regulacje dotyczące kosztów procesu, właściwe dotychczasowemu postępowaniu odrębnemu. Pierwsze z powołanych uregulowań, wprowadzające w istocie dodatkowy wariant koncentracji materiału procesowego (art. 485¹⁵), bazuje na obostrzeniach zbliżonych do rozwiązań właściwych postępowaniu odrębnemu w sprawach gospodarczych z tym zastrzeżeniem, że restrykcyjne uregulowania dotyczą wyłącznie jednej ze stron (przedsiębiorcy), względem której moment prekluzyjny powiązано z wniesieniem pierwszego pisma procesowego. Takie rozwiązanie nie stanowi realizacji „zasady sprawiedliwości wyrównującej”, lecz wprowadza ustawową deprecjację jednej ze stron postępowania sądowego. Jego ubocznym skutkiem są natomiast trudności z dokonywaniem przez sąd ustaleń faktycznych w razie braku aktywności ze strony konsumenta – w praktyce sąd wielokrotnie pozbawiony jest instrumentów umożliwiających weryfikację abuzywnego charakteru postanowień umownych, trudności wywołuje również ustalenie konsumenckiego charakteru sprawy. Krytycznie należy ocenić także mechanizm

odnoszący się do kosztów procesu (art. 458¹⁶), który – wedle założeń ustawodawcy – miał skłaniać przedsiębiorców do udziału w próbach dobrowolnego rozwiązania sporu z konsumentem jeszcze przed wytoczeniem powództwa. Nie można wprawdzie podważać celowości rozwiązań mających motywować strony do unikania postępowania sądowego – także w płaszczyźnie kosztów procesu – przydatność rozważanego unormowania została jednak negatywnie zweryfikowana w praktyce, a tym samym jego przenoszenie w tym kształcie do ogólnych przepisów o procesie uznano za niecelowe.

2. Zmiany w postępowaniu w sprawach gospodarczych

Przywrócenie w 2019 r. przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych (art. 458¹-458¹³) spotkało się z w zasadzie jednoznacznie negatywną oceną w nauce prawa. W piśmiennictwie, podobnie jak przed pierwotnym zniesieniem postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 233, poz. 1381), zakwestionowano przede wszystkim samą potrzebę regulowania w sposób odrębny postępowań z udziałem przedsiębiorców, podnosząc, że w zdecydowanej większości systemów prawnych nie wyodrębnia się postępowania w tego rodzaju sprawach. Zwraca się ponadto uwagę, że – zwłaszcza wobec braku obowiązkowego zastępstwa stron przez adwokatów lub radców prawnych – przepisy regulujące postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych są zbyt skomplikowane dla znacznej części przedsiębiorców, zwłaszcza osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Z argumentami tymi należy się zgodzić, a w konsekwencji nie powinno ulegać wątpliwości, że docelowo sprawy z udziałem przedsiębiorców powinny podlegać rozpoznaniu według ogólnych przepisów o procesie, z zastrzeżeniem ewentualnych nieznacznych odstępstw, dla których nie ma potrzeby tworzenia postępowania odrębnego. Dla rozpoznawania tych spraw pożądane jest natomiast zachowanie dotychczasowej struktury ustrojowej, zakładającej funkcjonowanie osobnych wydziałów gospodarczych w sądach powszechnych.

W toku prac nad niniejszym projektem uznano jednak, że uchylenie przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych nie może nastąpić bez wprowadzenia nowych i efektywnych ogólnych regulacji dotyczących organizacji postępowania i koncentracji materiału procesowego. Spójny i kompleksowy system koncentracji materiału procesowego wprowadzony równolegle z uchyleniem postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych w 2012 r. został bowiem uchylony ustawą nowelizującą z 2019 r., a obecne niestosowane w istocie w praktyce i niewydolne narzędzia w tej materii są niewystarczające dla spraw gospodarczych, co skutkowałoby ryzykiem wydłużenia czasu rozpoznawania tych spraw ze szkodą dla stron i obrotu gospodarczego. Przyjęcie nowych rozwiązań w zakresie koncentracji materiału procesowego wymaga jednak dłuższego

czasu, toteż na obecnym etapie w projekcie zakłada się utrzymanie przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, w tym art. 458⁵, który – mimo zastrzeżeń – uznano za bardziej efektywny od obecnych ogólnych regulacji zmierzających do skupienia materiału procesowego. W projekcie proponuje się w związku z tym tylko stosunkowo niewielkie zmiany, które mają na celu usprawnienie postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych w jego obecnym kształcie.

Proponowana nowelizacja **art. 458⁵ § 1 i 2 oraz § 4** ma na celu przede wszystkim usunięcie luk, które ujawniły się w trakcie stosowania tych przepisów. Przepis art. 458⁵ § 1 stanowi, że w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych powód jest obowiązany powołać wszystkie twierdzenia i dowody w pozwie, a pozwany w odpowiedzi na pozew. W przepisie tym nie uregulowano, do kiedy pozwany powinien powołać wszystkie twierdzenia i dowody w sytuacji, w której w sprawie wydany został nakaz zapłaty, przez co pierwszym merytorycznym pismem pozwanego nie jest odpowiedź na pozew, ale środek zaskarżenia od nakazu zapłaty (sprzeciw albo zarzuty). W projekcie proponuje się zatem uzupełnienie art. 458⁵ § 1 w ten sposób, że jeżeli doszło do wydania nakazu zapłaty, to wszystkie twierdzenia i dowody pozwany powinien powołać w zarzutach albo sprzeciwie. W rezultacie także w razie wydania w sprawie gospodarczej nakazu zapłaty koncentracja materiału dowodowego będzie obustronna, a zatem bardziej efektywna.

W art. 458⁵ § 2 projekt przewiduje wydłużenie do dwóch tygodni terminu na powołanie przez stronę działającą bez zawodowego pełnomocnika twierdzeń i dowodów po doręczeniu pouczeń, o których mowa w art. 458⁴ § 1. Dotychczasowy termin tygodniowy został uznany za zbyt krótki, zwłaszcza gdy chodzi o stronę niekorzystającą z fachowej pomocy prawnej. Ponadto w art. 458⁵ § 2 doprecyzowano, że dodatkowy – liczony od pouczenia zgodnie z art. 458⁴ § 1 – dwutygodniowy termin na powołanie przez stronę działającą bez zawodowego pełnomocnika twierdzeń i dowodów dotyczy jedynie powoda. Przewidziane dotychczas wyznaczanie takiego terminu również dla pozwanego było bezprzedmiotowe, skoro w myśl art. 458⁴ § 2 zdanie pierwsze pouczeń udziela się pozwanemu wraz z doręczeniem pozwu, równocześnie zaś wzywa się pozwanego do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie nie krótszym niż dwa tygodnie (art. 205¹ § 1). Powoduje to samo przez się, że pozwany, zgodnie z obecnym art. 205¹ § 1, ma co najmniej dwa tygodnie na powołanie twierdzeń i dowodów, przy czym projekt wydłuża ten czas do miesiąca (por. pkt II.10). Dotychczasowe brzmienie art. 458⁵ § 2 jedynie dublowało tę regulację w odniesieniu do pozwanego.

W projektowanym nowym brzmieniu **art. 458⁵ § 4** stanowi, że w razie wyznaczenia w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych posiedzenia przygotowawczego, twierdzenia i dowody przedstawiane przez strony w trakcie tego posiedzenia - aż do zatwierdzenia projektu

planu albo sporządzenia planu rozprawy - nie będą podlegać pominięciu, nawet jeśli wcześniej doszło do upływu terminów z art. 458⁵ § 1 i 2. W dotychczasowym stanie prawnym dominował pogląd, że w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych – ze względu na dalej idące uregulowanie, w myśl którego wszystkie twierdzenia i dowody należy powołać w pozwie albo odpowiedzi na pozew – w razie wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego nie miał zastosowania art. 205¹² § 1, przewidujący, że jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia projektu planu rozprawy albo sporządzenia planu rozprawy. Brak możliwości zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów pozbawiał posiedzenie przygotowawcze w sprawach gospodarczych w znacznej mierze praktycznego znaczenia. Proponuje się zatem wyraźne uregulowanie, że także w sprawach gospodarczych, jeżeli przewodniczący zdecydował się na wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego, faza postępowania, w której strony mogą zgłaszać nowe twierdzenia i dowody, trwa aż do chwili zatwierdzenia projektu planu albo sporządzenia planu rozprawy na posiedzeniu przygotowawczym. Modyfikacja ta zmierza w tym samym kierunku, co proponowana nowelizacja art. 205³ § 2 (por. pkt II.10).

W art. 458⁵ § 4 przewiduje się ponadto wydłużenie do miesiąca terminu na powoływanie przez stronę w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych twierdzeń i dowodów w sytuacji, gdy ich powołanie stało się możliwe dopiero po upływie terminów przewidzianych w art. 458⁵ § 1-3 lub potrzeba ich powołania wynikała po tej chwili. Przewidziany obecnie termin dwutygodniowy może być zbyt krótki dla stron, zwłaszcza że z jego upływem wiążą się istotne konsekwencje procesowe.

Zmiana **art. 458⁸ § 2** stanowi konsekwencję projektowanego uchylenia art. 194 § 1-2 oraz art. 196. Obecnie przepis ten stanowi, że w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych nie mają zastosowania m.in. art. 194-196. Brzmienie art. 458⁸ § 2 powinno zatem ulec zmianie przez wyeliminowanie z jego treści odesłań do tych unormowań dotyczących przekształceń podmiotowych, które podlegają uchyleniu w projekcie. Pozostanie zatem jedynie wyłączenie stosowania w postępowaniu gospodarczym art. 194 § 3 i art. 195, które to uregulowania zgodnie z projektem mają zostać utrzymane.

3. Zmiany w postępowaniu uproszczonym

Za nieodzowne uznano także zmiany w przepisach o postępowaniu uproszczonym. Nie negując potrzeby wyodrębnienia postępowania w sprawach drobnych, o najniższej wartości przedmiotu sporu, obecna regulacja tej materii w istocie nie upraszcza postępowania w takich sprawach, lecz niekiedy dodatkowo je komplikuje. Podobnie jak w przypadku postępowania odrębnego w

sprawach gospodarczych, charakter niniejszej nowelizacji spowodował jednak konieczność przesunięcia całościowych zmian przepisów o postępowaniu uproszczonym do kolejnego etapu zmian Kodeksu postępowania cywilnego. Korekty przewidziane w przedkładanym projekcie mają zatem na celu usprawnienie postępowania uproszczonego przy zachowaniu jego dotychczasowego kształtu, a ponadto dostosowanie przepisów o postępowaniu uproszczonym do zmian wprowadzanych w innych przepisach.

W **art. 505¹** zakłada się dodanie **pkt 2¹**, z którego będzie w sposób jednoznaczny wynikać, że wszelkie sprawy o alimenty nie mogą być rozpoznawane w postępowaniu uproszczonym. W obecnym art. 505¹ § 2 pkt 2 przewiduje się wprawdzie, że w postępowaniu tym nie rozpoznaje się spraw małżeńskich i z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi, jednak zakres tego wyłączenia budzi wątpliwości (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2021 r., III CZP 44/20). Trudno przy tym uznać za uzasadnione rozwiązanie, według którego rozstrzygnięcie, czy sprawa o alimenty podlega rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, zależy od tego, kto jest stroną postępowania. Dodanie art. 505¹ § 2¹ wyeliminuje te rozbieżności przez jednoznaczne rozstrzygnięcie eliminujące sprawy o alimenty z kręgu spraw podlegających postępowaniu uproszczonemu.

Z **art. 505^{1a}** wynika obecnie, że w rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza czterech tysięcy złotych, nie stosuje się art. 148¹ § 3. W projekcie proponuje się jednak uchylić art. 148¹ § 3, modyfikując tym samym reguły orzekania na posiedzeniu niejawnym i ograniczając tę możliwość do przypadków wymienionych w proponowanym nowym brzmieniu art. 148¹ § 1, a zatem gdy pozwany uznał powództwo lub gdy fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są bezsporne lub gdy fakty, które sąd bierze pod uwagę, nie pozwalają na uwzględnienie żądania. Wynikające z tej zmiany ograniczenie i sprecyzowanie przypadków, w których sprawa może zostać rozstrzygnięta bez rozprawy, uzasadnione w postępowaniu toczącym się według ogólnych przepisów o procesie, nie powinno być jednak odnoszone do postępowania uproszczonego. Charakter tego postępowania powoduje, że sposób jego unormowania powinien pozostawiać możliwie najwięcej swobody dla sądu co do ukształtowania postępowania w sprawie, tak, aby toczyło się ono sprawnie i szybko, z uwzględnieniem z założenia nieznacznej wartości przedmiotu sporu, która może uzasadniać rezygnację z niektórych rygorów właściwych ogólnym przepisom o procesie. Zasadne jest zatem, aby możliwość orzekania na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu uproszczonym została uregulowana w elastyczniejszy sposób, aniżeli proponuje się to w przepisach ogólnych o procesie, przy czym nie dotyczy to wyłącznie spraw o wartości przedmiotu sporu nieprzekraczającej czterech tysięcy złotych.

Wychodząc z tych założeń, w miejsce dotychczasowego wyłączenia art. 148¹ § 3 należało w art. 505^{1a} przewidzieć, że w postępowaniu uproszczonym sąd może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym każdą sprawę, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Zmiana ta powinna przyczynić się do usprawnienia postępowania, pozwalając sądowi orzekającemu na to, by w postępowaniu uproszczonym, stosownie do wszechstronnej oceny uwzględniającej ogół okoliczności sprawy, kontrolował on, czy wydanie wyroku powinno być poprzedzone rozprawą. Nie stoi to na przeszkodzie, aby strona wносиła o rozpoznanie sprawy na rozprawie wskazując argumenty przemawiające za potrzebą jej wyznaczenia, wniosek taki nie będzie jednak wiążący dla sądu (por. art. 5 ust. 1a rozporządzenia (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. ustanawiającego europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń, Dz. Urz. UE L 199, s. 1). Podobny charakter ma dodawany w projekcie **art. 505⁹ § 3** zdanie drugie, który w prostszy i elastyczniejszy sposób aniżeli w ogólnych przepisach o procesie reguluje możliwość rozpoznania apelacji w postępowaniu uproszczonym na posiedzeniu niejawnym. Ze względu na charakter postępowania uproszczonego zastrzeżenie zawarte w art. 374 § 2 uznano w tym przypadku za zbędne.

Dodanie **art. 505^{1b}** ma na celu określenie w sposób szczególny minimalnego terminu do złożenia odpowiedzi na pozew w postępowaniu uproszczonym. W projekcie proponuje się przedłużenie ogólnego terminu do złożenia odpowiedzi na pozew do miesiąca (art. 205¹ § 1 zdanie pierwsze). W postępowaniu uproszczonym – zważywszy na charakter tego postępowania oraz rozpoznawanych w nim spraw, które z reguły nie powinny być skomplikowane – zasadne jest, aby termin do złożenia odpowiedzi na pozew był krótszy. W art. 505^{1b}, jako przepisie szczególnym wobec zmienianego art. 205¹ § 1 zdanie pierwsze, proponuje się więc pozostawienie dwóch tygodni jako minimalnego terminu, jaki powinien zostać wyznaczony pozwanemu do złożenia odpowiedzi na pozew w postępowaniu uproszczonym. Utrzymana zostaje przy tym zasada, że długość tego terminu będzie każdorazowo określana przez przewodniczącego, który w razie potrzeby będzie mógł wyznaczyć pozwanemu odpowiednio dłuższy termin. Ze względu na wartość, jaką stanowi jednolitość terminów do wnoszenia środków zaskarżenia, skracanie tych terminów w postępowaniu uproszczonym uznano natomiast za niecelowe.

Z **art. 505⁴ § 1** w obecnym brzmieniu wynika wyłączenie stosowania w postępowaniu uproszczonym przepisów o przekształceniach podmiotowych w procesie cywilnym – w ten sposób, że wśród przepisów, które nie mają zastosowania w postępowaniu uproszczonym, ustawodawca wymienia m. in. art. 194-196. Ze względu jednak na to, że w projekcie proponuje się uchylenie art. 194 § 1-2 oraz art. 196, konieczne stało się usunięcie z art. 505⁴ § 1 odesłania do tych przepisów, podobnie jak w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych.

Zmiany polegające na dodaniu **art. 505⁹ § 3** zdanie pierwsze oraz **art. 505^{13a} § 1** (przy równoczesnym oznaczeniu dotychczasowej treści art. 505^{13a} jako § 2) są powiązane z przewidywanym w projekcie powrotem do zasady rozpoznawania spraw w postępowaniu apelacyjnym oraz zażaleniowym przez sąd w składzie trzech sędziów. Kolegialność orzekania w postępowaniu odwoławczym stanowi bardzo istotną wartość i jedną z silniejszych gwarancji procesowych. Jednak w postępowaniu uproszczonym, z racji jego charakteru i celów, uzasadnienie znajdują odstępstwa od niektórych reguł właściwych ogólnym przepisom o procesie, co dotyczy również składu sądu w postępowaniu apelacyjnym i zażaleniowym. W art. 505⁹ § 3 zdanie pierwsze proponuje się zatem, by postępowaniu uproszczonym sąd rozpoznawał sprawę w postępowaniu apelacyjnym w składzie jednego sędziego. W nowym art. 505^{13a} § 1 taki sam skład przewiduje się jako właściwy dla rozpoznania zażalenia.

W nowym **art. 505¹² § 4** proponuje się ponadto wyraźne uregulowanie, że w postępowaniu uproszczonym nie ma zastosowania art. 394¹ § 1¹, przewidujący możliwość wniesienia do Sądu Najwyższego zażalenia na wyrok sądu drugiej instancji uchylający zaskarżony apelacją wyrok sądu pierwszej instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania. W nauce od dłuższego czasu dominuje zasadny i zbieżny z intencjami ustawodawcy pogląd, że art. 394¹ § 1¹ nie znajduje zastosowania w postępowaniu uproszczonym. W ostatnim czasie można jednak coraz częściej odnotować – także w judykaturze – wypowiedzi dopuszczające zażalenie na wyrok kasatoryjny w postępowaniu uproszczonym. Cel postępowania uproszczonego i charakter rozstrzyganych w nim spraw przemawiają jednak przeciwko obciążaniu tego postępowania dodatkową kontrolą zasadności kasatoryjnej formuły rozstrzygnięcia, a także angażowaniu w taką kontrolę Sądu Najwyższego, zwłaszcza, że wybór tej formuły rozstrzygnięcia powiązany został w art. 505¹² § 1 z uznaniem przez sąd drugiej instancji, iż zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku, a ocena tego nieostrego kryterium powinna pozostawać w gestii sądu *meriti*.

4. Inne zmiany w postępowaniach odrębnych

1. W projekcie przewiduje się dodanie nowego przepisu, który będzie znajdował zastosowanie w postępowaniu odrębnym w sprawach o rozwód i separację, tj. **art. 438¹**. Dodanie tego przepisu jest podyktowane realizacją oczekiwań praktyki. Posiedzenia w sprawach o rozwód i separację prowadzone są co do zasady przy drzwiach zamkniętych. W art. 154 § 1 zdanie drugie przewiduje się natomiast, że w sprawach, w których posiedzenie odbywa się przy drzwiach zamkniętych, nie stosuje się przepisów o posiedzeniu zdalnym, chyba że wszyscy uczestnicy czynności przebywają w budynkach sądowych. Wyłączenie to stanowi *de lege lata* przeszkodę uniemożliwiającą wyznaczanie zdalnych posiedzeń w sprawach o rozwód i separację, chyba że

uczestnicy postępowania przebywaliby w budynkach sądów, co jednak stanowi dla nich dodatkowe utrudnienie. Problem ten dodatkowo potęguje się w sytuacji, w której strony lub jedna z nich mają miejsce zwykłego pobytu za granicą, a postępowanie o rozwód lub separację toczy się przed sądem polskim. W projekcie proponuje się zatem odstąpienie od stosowania w tych sprawach przepisu art. 154 § 1 zdanie drugie. Ze względów praktycznych, a także przez wzgląd na potrzebę zapewnienia sprawności postępowania oraz minimalizowania jego kosztów zasadne jest bowiem, aby w rozważanych sprawach możliwe było wyznaczanie posiedzeń zdalnych nawet, gdy osoby uczestniczące w postępowaniu nie przebywają w budynku sądowym. Praktyka wyznaczania takich posiedzeń w sprawach tego rodzaju nie stanowi zresztą *novum*, ich wyznaczanie w sprawach o rozwód i separację – także gdy uczestnicy nie przebywali w budynkach sądowych – było bowiem możliwe w czasie obowiązywania pozwalających na to przepisów ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2024 r., poz. 340). Prowadzenie posiedzenia zdalnego przy drzwiach zamkniętych powinno jednak stanowić wyjątek dopuszczalny tylko za zgodą stron, a ponadto należy przewidzieć określone narzędzia dla sądu, pozwalające chronić ograniczoną jawność posiedzenia prowadzonego przy drzwiach zamkniętych. Dlatego też w projekcie zakłada się, że od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego należy odstąpić, jeżeli strona sprzeciwia się tej formie posiedzenia lub przewodniczący poweźmie wątpliwość co do tego, czy w posiedzeniu odbywającym się przy drzwiach zamkniętych nie uczestniczą osoby nieuprawnione.

2. W **art. 477** aktualnie wskazuje się, że w postępowaniu wszczętym z powództwa pracownika wezwania do udziału w sprawie, o którym mowa w art. 194 § 1 i 3, sąd może dokonać również z urzędu. W związku jednak z proponowanym uchYLENIEM art. 194 § 1, konieczne jest usunięcie zamieszczonego w art. 477 odesłania do tego przepisu, co proponuje się w nowym § 1 art. 477. Dodatkowo w art. 477 zakłada się jednak dodanie trzech nowych jednostek redakcyjnych, w których przewidziane zostaną rozwiązania pozwalające dokonywać w postępowaniu z powództwa pracownika przekształcenia podmiotowego polegającego na wezwaniu do udziału w sprawie osoby, która powinna być stroną pozwaną w sprawie (obecny art. 194 § 1). W projekcie zakłada się WPRAWDZIE uchYLENIE art. 194 § 1 i 2, przez co tego rodzaju zmiana podmiotowa w procesie toczącym się według przepisów ogólnych stanie się niedopuszczalna. Jednak w sprawach z zakresu prawa pracy, jeżeli powództwo wytaczane jest przez pracownika, zważywszy na ich szczególny charakter i zwiększone ryzyko nieprawidłowego wskazania

strony pozwanej związane ze szczególną koncepcją zdolności sądowej pracodawcy w tym postępowaniu (art. 466), uzasadnione jest utrzymanie takiej możliwości przy dopuszczeniu działania przez sąd z urzędu, tak jak w aktualnym brzmieniu art. 477 zdanie pierwsze.

3. Przepis **art. 479^{30f}** odsyła *de lege lata* do odpowiedniego stosowania w postępowaniu apelacyjnym w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową niektórych przepisów, które regulują postępowanie przed sądem pierwszej instancji w tego rodzaju sprawach (tj. przepisów art. 479³⁰ § 2 i art. 479^{30a}-479^{30e}). W związku z proponowanym dodaniem do art. 479^{30c} § 1 zdanie drugie regulacji przewidującej zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie zatwierdzenia ugody, konieczna jest zmiana treści art. 479^{30f} polegająca na wyłączeniu możliwości stosowania tego przepisu w postępowaniu apelacyjnym. W postępowaniu tym zażalenie, o którym mowa będzie w art. 479^{30c} § 1 zdanie drugie, nie powinno bowiem przysługiwać z uwagi na wyjątkowy charakter zaskarżalności postanowień sądu drugiej instancji.
4. W przepisach o postępowaniach odrębnych proponuje się również kilka zmian, które stanowią konsekwencję powrotu do zasady orzekania przez sąd w postępowaniu apelacyjnym w składzie kolegialnym. Część z tych zmian wzmiankowano już w związku z omawianiem modyfikacji w postępowaniu uproszczonym. W związku z powyższym zasadne jest uchylene: **art. 479^{34a}**, **art. 479^{55a}**, **art. 479^{66b}**, **art. 479^{77b}**, **art. 479^{87a}** i **art. 479⁹⁰ § 3**. Wszystkie te przepisy przewidują, że – odpowiednio – w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową, w sprawach z zakresu regulacji energetyki, w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty, w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego, w sprawach z zakresu regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego, a także w sprawach własności intelektualnej sąd rozpoznaje apelację w składzie jednego sędziego. Utrzymanie reguły orzekania w takim składzie przez sąd drugiej instancji we wskazanych sprawach nie znajduje jednak uzasadnienia, dlatego też przepisy te proponuje się uchylić. Stosowne zmiany przewidziano również w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich (**art. 446¹**, **art. 451 § 1 i 2**).
5. W projekcie przewidziano także zmiany przepisów o postępowaniach odrębnych, które są konsekwencją zniesienia instytucji zażalenia poziomego na postanowienia sądu pierwszej instancji (**art. 479¹⁰⁰ § 4**, **art. 479¹¹⁰ § 1** i **art. 479¹¹⁹ § 1**). W związku bowiem z przywróceniem

zasady, że zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji ma charakter dewolutywny, nie jest potrzebne wskazywanie w przepisach szczególnych, że zażalenie w odniesieniu do określonych postanowień rozpoznaje sąd drugiej instancji.

6. W przepisach **art. 479⁴⁷ § 1**, **art. 479⁵⁸ § 1**, **art. 479⁶⁹ § 1** i **art. 479⁸⁰ § 1** proponuje się zmiany w zakresie terminów do złożenia odwołań od decyzji odpowiednio Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego oraz organu regulacyjnego, o którym mowa w art. 479⁷⁹ pkt 1. Aktualnie przewidziane we wskazanych przepisach terminy dwóch tygodni oraz – w przypadku z art. 479⁸⁰ § 1 – 14 dni, są bowiem terminami bardzo krótkimi, co utrudnia stronom odpowiednie formułowanie zarzutów oraz zgłaszanie z ich zachowaniem odwołań inicjujących odpowiednie postępowania odrębne. Zasadne jest więc ich wydłużenie do miesiąca, co harmonizuje z wydłużeniem do miesiąca terminu do wniesienia apelacji.
7. W proponowanym **art. 479^{90a}** przewiduje się częściowo przeniesione z art. 87², ale zarazem również odpowiednio zmodyfikowane regulacje dotyczące obowiązkowego zastępstwa stron w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej. Aktualnie przepisy te – niezasadnie zamieszczone wśród ogólnych przepisów o pełnomocnikach procesowych (dotyczą one bowiem tylko postępowania odrębnego w sprawach własności intelektualnej i powinny znajdować się wśród przepisów o tym postępowaniu) – przewidują, że obowiązek zastępstwa stron przez adwokatów, radców prawnych lub rzeczników patentowych jest aktualny w postępowaniach, w których wartość przedmiotu sporu przekracza dwadzieścia tysięcy złotych (art. 87² § 1 i 2). Sąd może jednak zwolnić na wniosek lub z urzędu stronę z obowiązkowego zastępstwa, jeżeli okoliczności, w tym stopień złożoności sprawy, nie uzasadniają obowiązkowego zastępstwa, przy czym zwolnienie to może nastąpić w każdym stanie sprawy, w tym także na wniosek strony złożony w piśmie procesowym (art. 87² § 3). W projekcie, poza przeniesieniem regulacji o obowiązkowym zastępcstwie w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej we właściwe miejsce, proponuje się odstępianie od reguły wprowadzającej graniczną kwotę wartości przedmiotu sporu, po której przekroczeniu konieczne staje się korzystanie z usług adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego. Nie ulega bowiem wątpliwości, że również w sprawach o niższej wartości przedmiotu sporu, niż wskazana aktualnie w art. 87² § 2, znajduje uzasadnienie przymus adwokacko-radcowsko-rzecznikowski, przez co wprowadzanie w tym zakresie sztywnej granicy kwotowej jest niewłaściwe. Równocześnie proponuje się zachowanie regulacji przewidzianej dziś w art. 87² § 3, ale w

projekcie przenoszonej do art. 479^{90a} § 2, która zakłada, że sąd może zwolnić stronę z obowiązkowego zastępstwa procesowego, nawet z urzędu i w każdym stanie sprawy. Proponowane regulacje pozwolą zatem na to, aby konieczność korzystania z usług adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego była poddawana każdorazowo zindywidualizowanej ocenie przez sąd, przed którym toczy się postępowanie.

8. Zmiana w **art. 493 § 3 pkt 1** jest konsekwencją projektowanego uchylecia art. 194 § 1-2 i art. 196. W przepisie art. 493 § 3 pkt 1 aktualnie przewiduje się, że w postępowaniu po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym nie stosuje się m. in. przepisów art. 194-196. W związku z tym, że wskutek proponowanych w projekcie zmian spośród wymienionych przepisów w mocy pozostaną tylko art. 194 § 3 i art. 195, w miejsce aktualnego odesłania do art. 194-196 przewiduje się odesłanie jedynie do art. 194 § 3 i art. 195.
9. W znowelizowanym **art. 505¹⁶** proponuje się zrezygnować ze wskazywania czynności, których w europejskim postępowaniu nakazowym może dokonywać referendarz sądowy (art. 505¹⁵ § 2 i 3) i wprowadzić ogólną regułę pozwalającą na dokonywanie w tym postępowaniu czynności przez referendarzy sądowych. Regulacja taka będzie korespondować z uprawnieniami przysługującymi referendarzom sądowym w postępowaniu upominawczym (art. 480⁴ § 2); nie koliduje ona również z przepisami rozporządzenia nr 1896/2006, które posługuje się szeroką definicją sądu (art. 5 pkt 3 i motyw 16 rozporządzenia nr 1896/2006).
10. Proponowana zmiana **art. 505²⁷ § 1** zakłada rozszerzenie katalogu przepisów o postępowaniu uproszczonym, które stosuje się w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń. Aktualnie przepis ten wskazuje na art. 505⁹, art. 505¹² § 1, 3 i 4 oraz art. 505¹³. W związku jednak z zakładanym dodaniem art. 505¹² § 4 (przepis wyłączający zażalenie na wyrok kasatoryjny) oraz art. 505^{13a} § 1 (przepis o rozpoznawaniu zażalenia w składzie jednego sędziego), zważywszy na to, że te same względy, które przedstawiono w uzasadnieniu ich proponowanego wprowadzenia, przemawiają za tym, by stosowano je w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń, celowe jest rozbudowanie art. 505²⁷ § 1 o odesłanie również do tych powołanych regulacji. Dodatkowo potrzebne jest również skorygowanie art. 505²⁷ § 1, który dotychczas nie odsyłał do art. 505¹² § 1¹, mimo że przepis ten pozostaje w bezpośrednim związku z art. 505¹² § 1. Brak jest uzasadnienia, aby nie stosować go w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń, skoro w istocie modyfikuje

on normę wyrażoną w art. art. 505¹² § 1. Dlatego również ten przepis zostaje wymieniony w katalogu zawartym w art. 505²⁷ § 1.

11. Zmiana **art. 505²⁹ § 1** stanowi konsekwencję uchylecia art. 130^{1a}. Z kolei zakładane uchycienie **art. 505²⁹ § 2 i 3**, które regulują problematykę uzasadniania i doręczenia zaskarżalnych postanowień oraz zarządzeń wydanych na posiedzeniu niejawnym, a także zagadnienie ich zaskarżalności, jest konsekwencją zakładanej w projekcie zmiany reguł ogólnych dotyczących sporządzania uzasadnień postanowień (zmieniony art. 357), które będą odpowiednio stosowane do zarządzeń (art. 362), a także zmian dotyczących zażaleń. Skoro ze zmienionych przepisów o ogólnym charakterze będzie wynikało, że podlegające zaskarżeniu, wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienia i zarządzenia podlegają uzasadnieniu z urzędu, a termin do wniesienia zażalenia liczy się od doręczenia postanowienia (zarządzenia) z uzasadnieniem, to zbędne jest powtarzanie norm o takiej samej treści w przepisie szczególnym dotyczącym elektronicznego postępowania upominawczego.

IV. Postępowanie nieprocesowe

1. Skład sądu w sprawach o ubezwłasnowolnienie

Problematyki składu sądu w sprawach o ubezwłasnowolnienie dotyczą proponowane w projekcie korekty, które sprowadzają się do zmiany art. 544 § 1 oraz uchylecia **art. 560 § 3**. Przewiduje się zatem powrót do składu trzech sędziów w sprawach o ubezwłasnowolnienie, zarówno w pierwszej, jak i drugiej instancji. Takie rozwiązanie ma – wobec trwających prac nad zniesieniem instytucji ubezwłasnowolnienia – charakter z założenia przejściowy. Jednak ranga i konsekwencje orzeczeń sądu w przedmiocie ubezwłasnowolnienia uzasadniają rozpoznawanie tych spraw w składzie kolegialnym w obu instancjach.

2. Postępowania toczące się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.

W zakresie postępowań toczących się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. za konieczne uznano przede wszystkim uchycenie art. 388¹-388³ i zmianę brzmienia art. 598⁵ § 3 i 4 oraz art. 598^{5a}. Zmiany te zostały jednak objęte odrębnym projektem ustawy zmierzającym do dostosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego do wymagań określonych w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 lutego 2023 r., C-638/22 PPU, *T.C., Rzecznik Praw Dziecka, Prokurator Generalny, przy udziale M.C. i Prokuratora Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu*, w związku z czym nie znalazły się w niniejszym projekcie. Rozwiązania zawarte w niniejszym przedłożeniu skupiają się natomiast na postępowaniach powrotowych toczących się w Polsce na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. i zmierzają do ich usprawnienia.

W pierwszej kolejności projekt rezygnuje z możliwości wnoszenia przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Dziecka i Rzecznika Praw Obywatelskich skargi kasacyjnej w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. Znajduje to wyraz w proponowanym uchyleniu **art. 519¹ § 2¹ i § 2²**. Przepisy te zostały wprowadzone ustawą z dnia 26 stycznia 2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1236). W poprzednim stanie prawnym skarga kasacyjna w tych sprawach nie była dopuszczalna. Powołaną nowelizacją zdecydowano o przyznaniu podmiotom publicznym legitymacji do wnoszenia skargi kasacyjnej w szczególnej kategorii spraw rodzinnych, jakimi są sprawy prowadzone na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. Uprawnienie to nie służy natomiast samym uczestnikom postępowania. Takie rozwiązanie sprawia, że zainicjowanie postępowania, którego wynikiem mogło być uchylenie lub zmiana orzeczenia sądu drugiej instancji, pozostaje wyłącznie w gestii podmiotów publicznych. Pozostaje to w sprzeczności z koncepcją skargi kasacyjnej w polskim prawie procesowym cywilnym, której jednym z podstawowych założeń jest – odmiennie aniżeli w przypadku rewizji nadzwyczajnej – powierzenie inicjowania kontroli kasacyjnej bezpośrednio zainteresowanym stronom lub uczestnikom postępowania, nie zaś organowi publicznemu. Unormowanie przyjęte *de lege lata* w art. 519¹ § 2¹ i 2² czyni bezpośrednio zainteresowanych zakwestionowaniem przez wniesienie skargi kasacyjnej albo utrzymaniem w mocy orzeczenia sądu drugiej instancji całkowicie zależnymi od decyzji podmiotu publicznego, stawiając ich w pozycji swoistego „petenta” organu władzy publicznej, który może wnieść skargę lub zaniechać jej wniesienia kierując się nietransparentnymi motywami.

Za uchyleniem tego rozwiązania przemawiają także dalsze racje.

Po pierwsze, wniesienie skargi kasacyjnej znacząco przedłuża czas trwania postępowania, a długotrwałość postępowań prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. wpływa negatywnie na dobro dziecka i jest sprzeczna z ogólnym dążeniem do takiego uregulowania tych postępowań, aby mogły się one zakończyć w jak najkrótszym terminie, aby skutecznie zapobiegać zjawisku alienacji rodzicielskiej. Ponadto, przy założeniu, że prawomocne postanowienie nakazujące powrót dziecka powinno zostać niezwłocznie wykonane (z zastrzeżeniem możliwości wstrzymania jego wykonania – art. 388 w związku z art. 13 § 2), ewentualne uchylenie tego postanowienia na skutek skargi kasacyjnej i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji, ponownie destabilizuje nie tylko prawną, lecz także rodzinną i społeczną sytuację dziecka, które po uprawomocnieniu się postanowienia sądu powszechnego powróciło do państwa, w którym znajduje się jego pierwotne miejsce zwykłego pobytu. Nie można przy tym tracić z pola

widzenia, że celem konwencji haskiej z 1980 r. jest jedynie przeciwdziałanie negatywnym skutkom i zniechęcanie do uprowadzania lub zatrzymywania dzieci, które są w pierwszej kolejności ofiarami uprowadzeń rodzicielskich, a postępowanie wszczęte na jej podstawie ma jedynie doprowadzić do przywrócenia stanu faktycznego i prawnego, jaki istniał przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem dziecka i pozwolić na rozstrzygnięcie o sytuacji prawnej dziecka, w tym o pieczy nad nim i kontaktach z dzieckiem, przez sąd państwa jego zwykłego pobytu. Nie są to zatem postępowania, w których stanowczo rozstrzyga się o władzy rodzicielskiej lub kontaktach z dzieckiem. Potrzeba sprawnego prowadzenia tych postępowań wynika zarówno z samej konwencji haskiej z 1980 r., jak i wspierających jej stosowanie norm prawa Unii Europejskiej – rozporządzenia Rady (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (Dz. Urz. UE L 178. s. 1, dalej – „rozporządzenie nr 2019/1111”).

Po drugie, stwierdzić należy, że przepisy art. 519¹ § 2¹ i § 2² spełniły swoją funkcję. W okresie ich stosowania, rozpoznając skargi kasacyjne, Sąd Najwyższy rozstrzygnął najistotniejsze problemy prawne ujawniające się w orzecznictwie sądów powszechnych w sprawach prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. (zob. np. Z. Kubicka-Grupa, *A review of the Polish Supreme Court case law in international family law matters (from January 2015 to April 2021)*, Polski Proces Cywilny 2021, nr 4, s. 641). Sposób rozstrzygania tych spraw na przyszłość został zatem przez Sąd Najwyższy wyznaczony, co uzasadnia rezygnację z dostępu w nich do skargi kasacyjnej. Wyłączenie skargi kasacyjnej nie oznacza poza tym, że Sąd Najwyższy całkowicie utraci możliwość oddziaływania na orzecznictwo w przedmiotowych sprawach, ponieważ w razie ujawnienia się w orzecznictwie nowych zagadnień prawnych możliwe będzie ich rozstrzygnięcie na podstawie art. 390 § 1. Uwzględniając przy tym, że sądem właściwym do rozpoznawania apelacji we wskazanych sprawach jest tylko jeden sąd – Sąd Apelacyjny w Warszawie, ograniczona jest zarazem potrzeba ujednolicenia przez Sąd Najwyższy orzecznictwa sądów powszechnych w tych sprawach.

Po trzecie, na potrzebę ograniczenia do jednego liczby przysługujących środków zaskarżenia od orzeczenia zarządzającego powrót dziecka lub odmawiającego zarządzenia powrotu dziecka na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. wskazuje prawo Unii Europejskiej (por. motyw 42 rozporządzenia nr 2019/1111).

Po czwarte, przeciwko dopuszczalności skargi kasacyjnej w rozważanych sprawach przemawia często płynny stan faktyczny i jego zmiany następujące już po uprawomocnieniu się orzeczenia sądu drugiej instancji. Powoduje to, że orzeczenie Sądu Najwyższego, jako sądu kasacyjnego

związanego okolicznościami faktycznymi stwierdzonymi w podstawie zaskarżonego postanowienia (art. 398¹³ § 2 w związku z art. 13 § 2), może zapadać nierzadko w obliczu zdezaktualizowanych ustaleń faktycznych sądu drugiej instancji, czego Sąd Najwyższy nie mógłby wziąć pod uwagę, mimo twierdzeń podnoszonych przez uczestników (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2021 r., I CSKP 38/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 60).

W związku z powyższym w projekcie proponuje się uchylene art. **art. 519¹ § 2¹ i § 2²**.

Niezależnie od tej zmiany, w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. proponuje się krótsze niż ogólnie przyjęte w projektowanej nowelizacji terminy do wniesienia apelacji i odpowiedzi na apelację (tygodniowy zamiast przewidywanego w przepisach ogólnych w art. 369 § 1 i 371¹ terminu miesięcznego) oraz na wniesienie zażalenia i odpowiedzi na zażalenie (trzy dni w miejsce dwóch tygodni przewidzianych w proponowanych art. 394 § 2 i art. 395 § 1). Skrócenie w wymienionych sprawach terminów do zaskarzania orzeczeń i składania odpowiedzi na środki zaskarżenia jest podyktowane koniecznością zapewnienia szczególnej sprawności postępowania odwoławczego w tych sprawach i dążenia do tego, aby postępowanie mogło zostać prawomocnie zakończone w jak najszybszym terminie. Rozwiązania proponowane w tym zakresie w **art. 569³** korelują również z treścią normy zawartej w projektowanym **art. 569² § 2**, który stanowi, że sąd apelacyjny orzeka najpóźniej w terminie sześciu tygodni od przedstawienia akt przez sąd pierwszej instancji.

Poprawie przejrzystości systematyki Kodeksu postępowania cywilnego służy przeniesienie regulacji zawartej obecnie w **art. 518²**. Przepis stanowi, że sądem drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. oraz rozpoznawanych łącznie z nimi spraw określonych w art. 569¹ § 1¹ jest Sąd Apelacyjny w Warszawie (§ 1) oraz, że sąd ten orzeka w powyższych sprawach w terminie sześciu tygodni od dnia przedstawienia przez sąd pierwszej instancji akt sprawy wraz z apelacją (§ 2). Treści te niezasadnie znalazły się wśród przepisów ogólnych o postępowaniu nieprocesowym, gdyż dotyczą tylko wskazanych w art. 518² kategorii spraw, które należą jednak do spraw ujętych w rozdziale 2 działu II tytułu II księgi drugiej części pierwszej (zatytułowanym „inne sprawy rodzinne oraz sprawy opiekuńcze”). Uzasadnia to uchylene art. 518² i przeniesienie jego treści do dodawanego art. **569²**.

Konsekwencją proponowanego uchylenia art. 518² i przeniesienia jego treści do projektowanego nowego art. 569² są zmiany w **art. 598²**. *De lege lata* w art. 598² § 1 i 4 znajdują się odesłania do art. 518². W związku z tym, że ten ostatni przepis zostanie uchylony, a norma znajdująca się w nim zostanie zamieszczona w art. 569², konieczne jest zastąpienie przewidzianych dziś w art. 598² § 1

i 4 odesłań do art. 518² odesłaniami do art. 569². Zmiany te są wyłącznie porządkujące.

Taki charakter mają również zmiany w **art. 578²**, który wymaga dostosowania do nowej treści art. 87¹. Przepis art. 87¹ § 4 przewiduje wyłączenie obowiązkowego zastępstwa w postępowaniach o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego, a także w przypadkach, gdy stroną, organem strony, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest jedna z osób wymienionych *de lege lata* w art. 578² § 2. Po zmianie art. 87¹ § 4 zbyteczne będzie powtarzanie tej treści w art. 578² § 2. Uzasadnia to zniesienie podziału art. 578² na paragrafy i pozostawienie w nim tylko tej treści, która aktualnie znajduje się w art. 578² § 1, rozbudowanej o wskazanie, że wniosek o wszczęcie postępowania zainteresowany może złożyć osobiście, co aktualnie wynika z art. 578² § 2. W projektowanym art. 87¹ § 4 nie przewiduje się bowiem możliwości samodzielnego złożenia przez zainteresowanego wniosku o wszczęcie postępowania w o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r., przez co uzasadnione jest pozostawienie regulacji przewidującej taką możliwość w przepisie szczególnym.

V. Postępowanie zabezpieczające

1. Zmiany przepisów o doręczeniach w postępowaniu zabezpieczającym

Aktualna treść **art. 740 § 1** zdanie pierwsze została ustalona ustawą nowelizującą z 2019 r. Dokonana wówczas zmiana tego przepisu miała doprowadzić do usunięcia wątpliwości, czy doręczeniu wyłącznie uprawnionemu podlegają wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienia o oddaleniu takich wniosków o zabezpieczenie, które w razie ich uwzględnienia powodowałyby wydanie przez sąd postanowień podlegających wykonaniu przez organ egzekucyjny (tj. np. postanowień o zajęciu ruchomości, czy rachunku bankowego obowiązanego). Zamierzając rozwiązać wskazany problem, ustawodawca zrehabilitował jednak nową treść przepisu art. 740 § 1 w sposób mało precyzyjny, mogący sugerować, że każde postanowienie oddalające wniosek o zabezpieczenie (bez względu na to, czy zabezpieczenie to mogłoby podlegać wykonaniu przez organ egzekucyjny, czy też nie) podlega doręczeniu przez sąd wyłącznie uprawnionemu. Taki sposób wykładni tego przepisu, choć dostrzegalny w praktyce, jest niezgodny nie tylko z prawdopodobną intencją ustawodawcy (zwłaszcza na tle porównania z art. 740 § 4), ale również z założeniami postępowania zabezpieczającego, które nie zawsze jest i powinno być postępowaniem prowadzonym *ex parte*. W projekcie przewiduje się więc zmianę art. 740 § 1, który będzie zakładał, że wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia podlegającego wykonaniu przez organ egzekucyjny (a zatem postanowienie uwzględniające, jak i oddalające wniosek o zabezpieczenie, które podlegałoby wykonaniu przez organ egzekucyjny, jak również

postanowienia o odrzuceniu takiego wniosku lub umorzeniu zainicjowanego nim postępowania) sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Postanowienia o oddaleniu innych wniosków o zabezpieczenie (np. o zabezpieczenie przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego) będą zatem podlegać doręczeniu obu stronom postępowania na zasadach ogólnych, a art. 740 § 1 nie będzie miał do nich zastosowania. Przewiduje się również uproszczenie redakcji tego przepisu przez usunięcie z niego zbędnego fragmentu wskazującego na to, że również „dalsze postanowienia” dotyczące zabezpieczenia, o którym mowa w przepisie, sąd doręcza tylko uprawnionemu. Okoliczność, że postanowienia takie powinny być doręczane na takich samych zasadach jak postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia, zważywszy na cel przepisu, jakim jest zaskoczenie obowiązanej i zapobiegnięcie ewentualnemu zniweczeniu zabezpieczenia, nie budzi wątpliwości. Zbędne jest zatem wyraźne wskazywanie tego w przepisie, co czyniłoby go ponadto nadmiernie rozbudowanym.

Projekt utrzymuje regułę, według której doręczenia odpisu orzeczenia obowiązanej w przypadkach określonych w art. 740 § 1 dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia. W związku z powyższym konieczne staje się jednak doprecyzowanie treści **art. 740 § 2** przez wskazanie, że podmiotem, który w wypadkach objętych § 1 nie doręcza obowiązanej zażalenia uprawnionego ani postanowienia sądu drugiej instancji, jest sąd. Aktualna treść tego przepisu mogłaby sugerować, że postanowienie sądu drugiej instancji zmieniające zaskarżone postanowienie o odmowie zabezpieczenia nie jest w ogóle doręczane obowiązanej, podczas gdy w sytuacjach, gdy postanowienie to podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny, postanowienie to powinno być obowiązanej doręczane przez ten organ na zasadach z art. 740 § 1 zdanie drugie. W projekcie przewiduje się zatem wskazanie w art. 740 § 2, że doręczenia nie dokonuje sąd, który orzeka w przedmiocie zabezpieczenia, może bowiem się zdarzyć, że doręczenia odpisu postanowienia dokona, przystępując do wykonania zabezpieczenia, organ egzekucyjny.

2. Zmiany przepisów o zażaleniu w postępowaniu zabezpieczającym

Część spośród przewidzianych w projekcie zmian przepisów o postępowaniu zabezpieczającym jest związana z przywróceniem w pełnym zakresie dewolutywności zażalenia na postanowienia sądu pierwszej instancji. Argumenty przemawiające za powrotem do pełnej dewolutywności zażalenia na postanowienia sądu pierwszej instancji pozostają bowiem w pełni aktualne także w rozpoznawczej fazie postępowania zabezpieczającego. W konsekwencji konieczne okazało się uchylenie **art. 755⁵ § 4**, a także usunięcie z **art. 741 § 1 i 2** tych fragmentów, w których wskazuje się aktualnie, że zażalenie przysługuje do sądu drugiej instancji. W zakresie nieuregulowanym w

przepisach o postępowaniu zabezpieczającym, odpowiedniemu zastosowaniu do zażaleń na postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia podlegać będą wprowadzone proponowaną nowelizacją przepisy o zażaleniu w procesie. Z przepisów tych wynika, że postanowienia sądu pierwszej instancji podlegają zaskarżeniu zażaleniem o charakterze dewolutywnym, zbędne jest więc powtarzanie tej reguły w przepisach szczególnych dotyczących zażaleń, co odnosi się również do postępowania zabezpieczającego. W tym aspekcie projektowane rozwiązania stanowią powrót do stanu prawnego istniejącego przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 2019 r.

Równolegle w projekcie przyjmuje się, że zażalenie powinno przysługiwać także wtedy, gdy o zabezpieczeniu orzeka sąd drugiej instancji, przy czym uprawnienie do wniesienia zażalenia powinno dotyczyć wszystkich przypadków, w których sąd drugiej instancji orzeka w przedmiocie zabezpieczenia. Za takim rozwiązaniem przemawia znaczenie rozstrzygnięcia o zabezpieczeniu z punktu widzenia stron postępowania przy uwzględnieniu długotrwałości postępowania sądowego i decydującej niekiedy wagi decyzji o zabezpieczeniu dla zapewnienia należytej ochrony prawnej stronom postępowania sądowego. Różnicowanie uprawnienia do wniesienia zażalenia od tego, czy sąd drugiej instancji uwzględnił, czy oddalił wniosek o udzielenie zabezpieczenia, nie jest z tego punktu widzenia przekonujące i koliduje z zasadą równości stron postępowania.

Zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie zabezpieczenia nie przysługuje jednak, jeżeli postanowienie to zapadło na skutek zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji (projektowany **art. 741 § 2** zdanie drugie *in initio*). Od tej ostatniej reguły przewidziano jednak wyjątek, pozwalający na rozwiązanie dostrzeganego w nauce problemu związanego z brakiem możliwości realizowania przez obowiązane prawa do wysłuchania w sytuacjach, w których całe postępowanie zabezpieczające w pierwszej i drugiej instancji zostało przeciwko niemu przeprowadzone *ex parte*. *De lege lata* w sytuacji, gdy sąd odwoławczy, działając na skutek zażalenia uprawnionego, udziela na posiedzeniu niejawnym zabezpieczenia w sposób podlegający wykonaniu przez organ egzekucyjny (lub zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową), ani postanowienie sądu pierwszej instancji (art. 740 § 1 i 4), ani też zażalenie uprawnionego (art. 740 § 2 i 4) nie jest doręczane przez sąd obowiązanemu, zaś postanowienie sądu drugiej instancji – jako wydane w wyniku rozpoznania zażalenia – nie jest zaskarżalne (art. 741 § 1 *in fine*), co pozbawia obowiązane prawa do podniesienia zarzutów dotyczących zasadności udzielonego zabezpieczenia. Obowiązany nie może w takiej sytuacji podjąć obrony przed udzielonym zabezpieczeniem przy wykorzystaniu środka prawnego, o którym mowa jest w art. 742 § 1, przesłanką przewidzianych w tym ostatnim przepisie uchylenia lub zmiany prawomocnego postanowienia o zabezpieczeniu jest bowiem odpadnięcie lub zmiana przyczyny zabezpieczenia, a

więc zmiana, jaka pojawia się następnie w stanie faktycznym sprawy stanowiącym podstawę wydania postanowienia o zabezpieczeniu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 1989 r., II CZ 135/89). Konieczne jest zatem wprowadzenie nowego i wyjątkowego rozwiązania, które będzie pozwalało na to, by również postanowienie sądu drugiej instancji wydane na skutek zażalenia podlegało zaskarżeniu zażaleniem do innego składu tego sądu, jeżeli sąd drugiej instancji na posiedzeniu niejawnym zmieni zaskarżone postanowienie przez uwzględnienie wniosku, a postanowienie zapadłe na skutek zażalenia podlegać będzie wykonaniu przez organ egzekucyjny lub będzie polegać na obciążeniu nieruchomości hipoteką przymusową. Uzasadnione jest przy tym ograniczenie możliwości zaskarżenia przez obowiązane postanowienia sądu drugiej instancji zapadłego na skutek zażalenia tylko do tych sytuacji, w których sąd orzekał na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli bowiem sąd drugiej instancji orzeka na skutek zażalenia po przeprowadzeniu rozprawy, obowiązany ma możliwość bycia wysłuchanym przed sądem, który przed rozpoznaniem zażalenia wzywa strony na termin posiedzenia, nie jest zatem potrzebne przyznawanie mu dodatkowego instrumentu prawnego pozwalającego na przedstawienie stanowiska. Podobnie rzecz się ma w tych sytuacjach, w których sąd orzeka na posiedzeniu niejawnym o udzieleniu zabezpieczenia, które nie podlega wykonaniu przez organ egzekucyjny i które nie polega na ustanowieniu hipoteki przymusowej. W takich bowiem przypadkach zarówno wcześniejsze postanowienie o odmowie zabezpieczenia, jak i zażalenie uprawnionego jest doręczane przez sąd obowiązany (art. 740 § 1 i 2 *a contrario*), przez co problem braku możliwości realizowania przez niego prawa do wysłuchania przed prawomocnym udzieleniem zabezpieczenia nie występuje.

3. Zmiany przepisów o zabezpieczeniu roszczeń w sprawach własności intelektualnej

W projekcie przewiduje się uchylenie niektórych przepisów dotyczących zabezpieczenia roszczeń w sprawach własności intelektualnej. Zagadnienie zabezpieczenia roszczeń w sprawach tego rodzaju niewątpliwie ma swoją specyfikę, zauważaną od lat w literaturze przedmiotu. Specyfikę tę dostrzegł w ostatnim czasie również ustawodawca, decydując się na dodanie ustawą nowelizującą z 2023 r., a wcześniej również ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 1637) kilku przepisów szczególnych, dotyczących wyłącznie postępowania zabezpieczającego w sprawach własności intelektualnej. Przepisy te wywołują jednak liczne wątpliwości interpretacyjne, powodują trudności w ich praktycznym stosowaniu, a przy tym prowadzą do niepotrzebnego rozbudowania – pomimo braku racjonalnej potrzeby – przepisów składających się na kodeksową regulację postępowania zabezpieczającego. Dodanie części spośród nich należy uznać zatem za zbędne.

Przepisem takim jest przede wszystkim **art. 730¹ § 1¹**, w którym przewiduje się, że w sprawach

własności intelektualnej sąd w ramach oceny, czy uprawdopodobniono roszczenie, bierze pod uwagę prawdopodobieństwo unieważnienia prawa wyłącznego w innym toczącym się postępowaniu, przy czym okoliczność tę ustala się w oparciu o informacje pochodzące od stron, chyba że jest ona znana sądowi z urzędu. Nie negując tego, że okoliczność, iż toczy się postępowanie o unieważnienie prawa wyłącznego może mieć znaczenie dla oceny wiarygodności roszczenia wynikającego z naruszenia prawa wyłącznego, którego dotyczy wnioski o zabezpieczenie, zauważyć trzeba, że niepożądane jest wprowadzanie do przepisów o postępowaniu zabezpieczającym kazuistycznych unormowań dotyczących wąskiej grupy roszczeń. Technika legislacyjna Kodeksu postępowania cywilnego nie zakłada swoistego „podpowiadania” sądowi okoliczności, którymi ma się kierować przy ocenie wiarygodności rozmaitych roszczeń mogących stanowić przedmiot zabezpieczenia. Ponadto na uwadze mieć trzeba, że sam fakt, iż wszczęte zostało postępowanie o unieważnienie prawa wyłącznego nie oznacza bynajmniej, że *eo ipso* maleje wiarygodność roszczenia o ochronę prawa wyłącznego. Kwestii tej nie da się zresztą ustalić w postępowaniu zabezpieczającym jedynie w oparciu o informacje pochodzące od stron, jak to przewiduje się w art. 730 § 1¹ zdanie 2. Przepis art. 730 § 1¹ należy więc uchylić jako zbędny i wadliwy, pozostawiając sądowi pełną ocenę wiarygodności zabezpieczanego roszczenia. Uchylenie przepisu nie oznacza wszak, co wymaga podkreślenia, że sąd nie będzie miał możliwości wzięcia pod uwagę okoliczności, iż toczy się postępowanie o unieważnienie prawa wyłącznego. Przeciwnie wręcz, kwestia ta, wraz z argumentami powołanymi na rzecz unieważnienia prawa wyłącznego, powinna podlegać ocenie sądu na zasadach ogólnych wraz z innymi okolicznościami świadczącymi o wiarygodności roszczenia lub jej braku. Istnienie szczególnego przepisu o instrukcyjnym charakterze jest natomiast zbędne, zwłaszcza że orzekanie w sprawach własności intelektualnej należy do wyspecjalizowanych sądów własności intelektualnej.

Konsekwencją proponowanego uchylenia art. 730¹ § 1¹ jest uchylenie **art. 736 § 5**, a więc przepisu przewidującego konieczność zamieszczenia w treści wniosku informacji o postępowaniu w przedmiocie unieważnienia prawa lub oświadczenia o braku wiedzy o takim postępowaniu.

Przepisem wymagającym uchylenia jest również wprowadzony ustawą nowelizującą z 2023 r. **art. 755 § 2³**, z którego wynika aktualnie, że w sprawach własności intelektualnej sąd oddala wniosek o udzielenie zabezpieczenia, jeżeli został on złożony po upływie 6 miesięcy od dnia, w którym strona lub uczestnik postępowania powziął wiadomość o naruszeniu przysługującego mu prawa wyłącznego. Przepis ten opiera się na fałszywym założeniu, że jeśli uprawniony w ciągu 6 miesięcy od powzięcia wiadomości o naruszeniu swego prawa nie wystąpił z takim wnioskiem, to nigdy nie zasługuje na udzielenie mu tymczasowej ochrony prawnej w drodze zabezpieczenia roszczenia. O

ile jednak należy się zgodzić, że przy ocenie, czy uprawniony wykazał przesłankę interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia, sąd co do zasady powinien brać pod uwagę upływ długiego czasu od uzyskania przez uprawnionego wiadomości o naruszeniu jego prawa, który może świadczyć o akceptacji istniejącego stanu rzeczy, względnie niewielkiej dolegliwości naruszenia i tym samym braku potrzeby uzyskiwania zabezpieczenia, o tyle z jednej strony spostrzeżenie to nie odnosi się wyłącznie do spraw własności intelektualnej (adekwatnym przykładem mogą być także sprawy o naruszenie dóbr osobistych), z drugiej zaś mogą niewątpliwie istnieć szczególne sytuacje, w których upływ sztywnego 6-miesięcznego terminu nie przesądza *a priori* o braku potrzeby uzyskania tymczasowej ochrony prawnej (np. przedłużające się rozmowy ugodowe między stronami, czasochłonne czynności mające na celu zgromadzenie materiału potrzebnego do złożenia wniosku o zabezpieczenie, czy choćby zwiększająca się z upływem czasu skala naruszeń, która dopiero po pewnym czasie uzasadnia potrzebę uzyskania zabezpieczenia). Uwzględnienie przez sąd tych wszystkich szczególnych sytuacji, zważywszy na rygoryzm i automatyzm wynikający z art. 755 § 2³, *de lege lata* nie jest możliwe, co stało się przedmiotem krytyki w literaturze [zob. np. M. Balcerzak, *Nowe przepisy dotyczące zabezpieczania roszczeń w sprawach własności intelektualnej (obowiązujące od 1 lipca 2023 r.)*, Radca Prawny. Zeszyty Naukowe 2023, nr 3, s. 110-111; R. Skubisz, A. Jakubecki, w: *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Kępiński, J. Szwaja, Warszawa 2024, s. 781].

W konsekwencji rozważana regulacja powinna podlegać uchyleniu, co pozwoli sądom dokonywać adekwatnej do konkretnego stanu faktycznego oceny wniosków o zabezpieczenie poprzez uwzględnianie tzw. przesłanki pilności przy okazji weryfikacji interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia. Zmiana ta wyeliminuje również asystemową sugestię, jakoby w innych sprawach (np. o naruszenie dóbr osobistych) kwestia czasu upływającego między powzięciem informacji o naruszeniu a wystąpieniem z wnioskiem o zabezpieczenie nie miała istotnego znaczenia.

Wreszcie, uchylenia wymaga również **art. 755¹** (dodany do Kodeksu postępowania cywilnego z dniem 4 września 2018 r.), mający zastosowanie do zabezpieczenia roszczeń z tytułu czynów nieuczciwej konkurencji. W przepisie tym przewidziano, że na wniosek obowiązane, w stosunku do którego orzeczono zabezpieczenie polegające na ustanowieniu zakazów, nakazów lub zajęciu rzeczy ruchomych, mających na celu zaprzestanie wykorzystywania tajemnicy przedsiębiorstwa, sąd może zamiast tego nakazać obowiązanemu złożenie na rachunek depozytowy Ministra Finansów odpowiedniej sumy pieniężnej dla zabezpieczenia roszczeń uprawnionego z tytułu dalszego wykorzystywania tajemnicy przedsiębiorstwa. Ten ostatni sposób zabezpieczenia mógłby być adekwatny w odniesieniu do roszczeń pieniężnych, natomiast nie nadaje się on do skutecznego

zabezpieczenia roszczeń o zaniechanie naruszeń. Ustawodawca – niezależnie od woli uprawnionego – ogranicza jego tymczasową ochronę prawną, pozbawiając go jednocześnie skutecznej możliwości natychmiastowego przerwania naruszeń tajemnicy przez obowiązanego. Dodać trzeba, że zmiana sposobu zabezpieczenia dokonywana jest na podstawie wskazanego przepisu nie tylko bez wniosku, ale nawet bez zgody uprawnionego, przez co dochodzi do zmiany rodzaju ochrony prawnej bez względu na jego stanowisko, co stanowi nieuzasadnioną ingerencję w zasadę dyspozycyjności. Rozwiązanie przewidziane w art. 755¹ jest zatem konstrukcyjnie wadliwe i nie przystaje do specyfiki postępowań zabezpieczających w sprawach o zwalczanie nieuczciwej konkurencji. Z tej przyczyny przepis ten należy uchylić.

4. Zmiany przepisów o zabezpieczeniu roszczeń w sprawach o zapłatę z tytułu transakcji handlowej

Zmiany proponowane w projekcie dotyczą również szczególnych przepisów regulujących problematykę zabezpieczenia roszczeń w sprawach o zapłatę z tytułu transakcji handlowej w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1790).

Korektą taką jest, po pierwsze, propozycja uchylenia art. 730¹ § 2¹, podyktowana dążeniem do zachowania systemowej spójności w ramach przepisów o postępowaniu zabezpieczającym. W przepisie tym posłużono się fikcją prawną istnienia interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia roszczenia o zapłatę z tytułu transakcji handlowej, w przypadku spełnienia przesłanek w nim określonych. Natomiast w art. 753 § 1 zdanie 2 w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych stwierdza się, że podstawą zabezpieczenia jest wyłącznie uprawdopodobnienie roszczenia. Względ na spójność regulacji kodeksowych wymaga zatem, aby zrezygnować z konstrukcji swoistej fikcji istnienia interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia (prowadzącej w istocie do wyłączenia konieczności wykazania tej podstawy zabezpieczenia) na rzecz ustanowienia analogicznego rozwiązania w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń o zapłatę z tytułu transakcji handlowych, jakie przyjęto co do roszczeń alimentacyjnych. Zasadne jest również umieszczenie takiej regulacji nie wśród przepisów ogólnych o postępowaniu zabezpieczającym, ale wśród przepisów o zabezpieczeniu roszczeń pieniężnych, skoro to do zabezpieczenia wyłącznie tej kategorii roszczeń znajduje ona zastosowanie. W miejsce regulacji zamieszczonej dziś w art. 730¹ § 2¹ proponuje się zatem wprowadzenie nowego **art. 753^{1a}**, w którym stanowi się, że w sprawach o należności z tytułu transakcji handlowej, jeśli wartość transakcji nie przekracza siedemdziesięciu pięciu tysięcy złotych, dochodzona należność nie została uregulowana i od dnia upływu terminu jej płatności upłynęły co najmniej trzy miesiące, podstawą zabezpieczenia jest jedynie

uprawdopodobnienie roszczenia. Modyfikacja ta ma porządkujący charakter i nie powinna prowadzić do zmiany dotychczasowej praktyki stosowania art. 730¹ § 2¹.

Problematyki zabezpieczenia roszczeń w sprawach o zapłatę z tytułu transakcji handlowej dotyczy również **art. 735¹**, dodany ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1649), w którym aktualnie przewiduje się, że w sprawach o udzielenie zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, w których żądającym zabezpieczenia jest powód dochodzący należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej, postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może wydać także referendarz sądowy. Przepis ten również proponuje się uchylić, powierzenie bowiem referendarzom sądowym zadań w zakresie wydawania postanowień w przedmiocie zabezpieczenia roszczeń wywołuje zasadnicze wątpliwości co do zgodności takiego rozwiązania z Konstytucją. Dokonywanie zabezpieczenia roszczeń jest zadaniem z zakresu wymiaru sprawiedliwości, a ten mogą sprawować tylko sądy. Nie ma więc podstaw do tego, aby przyznawać kompetencje do orzekania w przedmiocie zabezpieczenia referendarzowi sądowemu, uprawnionemu jedynie do dokonywania czynności z zakresu ochrony prawnej, niestanowiących sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

5. Inne zmiany w postępowaniu zabezpieczającym

a) skład sądu

W **art. 735 § 2** w brzmieniu ustalonym ustawą nowelizującą z 2019 r. przewiduje się, że w sprawie, którą rozpoznaje sąd w składzie trzech sędziów, w przypadku niecierpiącym zwłoki postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może być wydane przez sąd w składzie jednego sędziego. Co do zasady w postępowaniu zabezpieczającym sąd orzeka bowiem w takim składzie, w jakim jest lub będzie rozpoznawana sprawa, w związku z którą zabezpieczenie ma zostać udzielone. Przepis ten aktualnie, po zmianie polegającej na zastąpieniu występującego w nim wcześniej zwrotu „w składzie trzyosobowym” zwrotem „w składzie trzech sędziów” nie przewiduje więc możliwości orzekania w przedmiocie zabezpieczenia przez sąd w składzie jednego sędziego w tych sprawach, które zgodnie z przepisami Kodeksu powinny być rozpoznawane w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (podstawą prawną do orzekania w takim składzie we wskazanych sprawach nie jest art. 47 § 3). Konieczny jest zatem powrót do brzmienia przepisu sprzed nowelizacji z 2019 roku.

b) zasada minimalnej uciążliwości zabezpieczenia (art. 756²)

Inną przewidzianą w projekcie zmianą dotyczącą postępowania zabezpieczającego jest zmiana **art. 756² § 1**, z którego aktualnie wynika, że uwzględniając wniosek o zabezpieczenie przez uregulowanie stosunków na czas trwania postępowania, sposobów kontaktów z dzieckiem lub

sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnim dzieckiem w ten sposób, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, sąd na wniosek uprawnionego może zagrozić obowiązanemu nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego na wypadek naruszenia obowiązków określonych w tym postanowieniu. W przepisie tym nie wskazano maksymalnej wysokości tej sumy pieniężnej, co może pozostawać w sprzeczności z zasadą minimalnej uciążliwości zabezpieczenia. Zawarte w art. 756² § 2 odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 1050¹ i art. 1051¹ pozwalałoby wprowadzić uwzględnić sądom zasadę nieobciążania obowiązanego ponad potrzebę przy orzekaniu o uregulowaniu stosunków na czas trwania postępowania (ze względu na treść art. 1050¹ § 4), w przypadku zabezpieczeń poprzez uregulowanie sposobu kontaktów z dzieckiem albo ustalenie, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, przepis art. 756² § 2 nie odsyła jednak do tej regulacji. Nadto zważywszy, że odesłanie z art. 756² § 2 zakłada wyłącznie odpowiednie stosowanie regulacji przewidzianej w art. 1050¹ § 4, dla osiągnięcia skutku w postaci zapobieżenia przypadkom nadużywania instytucji sumy przymusowej z art. 756² § 1, która może stawać się instrumentem wykorzystywanym w celu szykanowania obowiązanego, konieczne jest mocniejsze zaakcentowanie konieczności stosowania tej zasady już w samym art. 756² § 1. Proponuje się zatem rozbudowanie tego przepisu o zdanie, z którego wynikać będzie, że przy określaniu wysokości sumy pieniężnej, sąd uwzględni konieczność zapewnienia wykonania obowiązku przez obowiązanego, nie obciążając go ponad potrzebę. Odpowiada to ogólnej kierunkowej regule wynikającej z art. 730¹ § 3.

VI. Postępowanie egzekucyjne

1. Zmiany przepisów o nadzorze judykacyjnym sądu nad komornikiem

Przewidziane w projekcie zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego dotyczą między innymi przepisów regulujących zagadnienia nadzoru judykacyjnego nad czynnościami komornika. Nadzór ten sprawowany jest przez sąd aktualnie nie tylko przy okazji rozpoznawania środków zaskarżenia od czynności komornika, ale również z urzędu, w oparciu m. in. o art. 759 § 2. W nauce zgłaszane są propozycje poważnych modyfikacji modelu tego nadzoru, wykraczają one jednak poza zakres niniejszej nowelizacji, która ma na celu wprowadzenie najbardziej potrzebnych i najpilniejszych zmian w rozważanej materii. Zmiany te sprowadzają się do wyeliminowania najbardziej wadliwych rozwiązań wprowadzonych w ostatnich latach do przepisów o nadzorze judykacyjnym oraz korekty mającej doprowadzić do usunięcia dostrzeganych w praktyce trudności przy odczytywaniu i interpretowaniu zarządzeń nadzorczych.

Zmianą stanowiącą odpowiedź na potrzeby praktyki jest modyfikacja **art. 759 § 2** zdanie 1, która polega na wprowadzeniu do tego przepisu wyraźnej podstawy do wskazywania przez sąd, w miarę potrzeby, zasadniczych powodów rozstrzygnięcia przy wydawaniu zarządzeń nadzorczych. Zmiana ta jest po części konsekwencją proponowanego uchylecia art. 357 § 5, który nie będzie już przewidywał podstawy do wskazywania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia, przede wszystkim jednak stanowi ona reakcję na przypadki wydawania niejasnych dla komorników sądowych zarządzeń na podstawie art. 759 § 2 zdanie 1. W praktyce zdarza się, że sama sentencja zarządzenia nadzorczego nie rozwiewa w pełni wątpliwości co do tego, jakie czynności powinny być podejmowane przez organ egzekucyjny w dalszym toku postępowania lub też nie pozwala na precyzyjne ustalenie źródła usuwanych uchybień. Zasadne jest zatem wprowadzenie przepisu przewidującego wprost, że realizując nadzór judykacyjny na podstawie art. 759 § 2 sąd powinien, w miarę potrzeby, wskazać zasadnicze powody swego rozstrzygnięcia. Jeżeli natomiast zarządzenie nadzorcze przewidziane w art. 759 § 2 byłoby zamieszczane w orzeczeniu podlegającym zaskarżeniu (np. co do kosztów egzekucji), które podlegałoby z tej przyczyny obligatoryjnemu uzasadnieniu (art. 766¹), sporządzanie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia nie będzie potrzebne.

Projekt uchyla **art. 759 § 3**, który został dodany ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 771, dalej: „u.k.s.”) i spotkał się ze słuszną krytyką w piśmiennictwie. Uprawnienie sądu do żądania sprawozdań przewidzianych w tym przepisie nie ma jednak charakteru jurysdykcyjnego, a w istocie jest uprawnieniem charakterystycznym dla czynności z zakresu nadzoru administracyjnego i wręcz powiela – wykonywane w ramach tego nadzoru – uprawnienie sędziego wizytatora do kontrolowania wykonania zarządzeń wydanych w trybie art. 759 § 2 (art. 183 ust. 1 pkt 3 u.k.s.). Nadzór judykacyjny nie może spełniać funkcji nadzoru administracyjnego, podobnie jak nadzór administracyjny nie może polegać na wykonywaniu czynności wchodzących w zakres nadzoru judykacyjnego. Przepis art. 759 § 3 jest wyrazem złamania tej zasady, przez co uzasadnione jest jego uchylenie.

Projekt zakłada również uchylenie **art. 767 § 6**, a więc innego przepisu dodanego ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, w którym przewidziano możliwość obciążenia komornika kosztami postępowania wywołanego skargą na jego czynności (zaniechania). Przepis ten wprowadził w istocie odpowiedzialność materialną komornika – niebędącego przecież stroną postępowania skargowego – za jego wynik, co stanowi rozwiązanie bezprecedensowe na gruncie obowiązujących regulacji tworzących system środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym. Rozwiązanie to zostało słuszenie skrytykowane w piśmiennictwie jako istotnie naruszające reguły

systemu środków zaskarżenia oraz systemu sądowego postępowania egzekucyjnego. Ze względu na to proponuje się uchylenie art. 767 § 6 w całości, nie jest bowiem zasadne, aby orzekając o kosztach postępowania sąd rozstrzygał o materialnej odpowiedzialności organu egzekucyjnego za jego działania lub zaniechania.

2. Przedawnienie roszczeń w postępowaniu klauzulowym i egzekucyjnym

Przepisy **art. 782¹ § 1 pkt 2 i § 2**, a także **art. 797 § 1¹** oraz **art. 804 § 2 i 825 pkt 1¹**, wprowadzone ustawą nowelizującą z 2019 r., zakładają konieczność badania przez sąd w postępowaniu klauzulowym, a także przez organ egzekucyjny, czy roszczenie objęte tytułem egzekucyjnym (i odpowiednio – tytułem wykonawczym) uległo przedawnieniu. Przepisy te przełamują zatem fundamentalne zasady rozdziału postępowania rozpoznawczego i wykonawczego (egzekucyjnego) oraz rozdziału postępowania rozpoznawczego od postępowania o nadanie klauzuli wykonalności, przez co ich wprowadzenie jest zasadnie głęboko krytykowane w piśmiennictwie. Rozwiązania, które przepisy te wprowadzają, należy ocenić jako wysoce nietrafne ze względu na funkcje postępowania klauzulowego i egzekucyjnego, charakter tytułu egzekucyjnego i wykonawczego oraz istniejący model obrony praw dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym (powództwo opozycyjne z art. 840 k.p.c.). Kwestia przedawnienia roszczenia należy do zagadnień o charakterze materialnoprawnym, które powinny być rozstrzygane przez organ powołany do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, w postępowaniu rozpoznawczym, którego konstrukcja umożliwia rozpoznanie i rozstrzygnięcie występujących na tym tle sporów zgodnie z dwuinstancyjnym modelem postępowania sądowego i dostępem do skargi kasacyjnej. Struktura i funkcje postępowania egzekucyjnego, a także klauzulowego, nie gwarantują natomiast możliwości rzetelnego i pełnego zbadania, czy roszczenie objęte tytułem uległo przedawnieniu. Z tych zatem względów uzasadnienie znajduje uchylenie wszystkich powyższych przepisów.

3. Odmowa wszczęcia egzekucji

Proponuje się również uchylenie **art. 800¹**, a w konsekwencji także pozostałych przepisów szczególnych przewidujących konstrukcję odmowy wszczęcia egzekucji jako odrębnego rozstrzygnięcia organu egzekucyjnego prowadzącego do zakończenia postępowania egzekucyjnego, tj. **art. 804² § 2 i 3** (oraz art. 804 § 2, który jednak podlega uchyleniu już z przyczyn wskazanych powyżej). Według akceptowanego w doktrynie poglądu, opartego na strukturalnych założeniach sądowego postępowania egzekucyjnego oraz na podstawowych zasadach i instytucjach tego postępowania, odmowa wszczęcia egzekucji może polegać na zwrocie wniosku o wszczęcie egzekucji (z powodu jego braków formalnych), umorzeniu postępowania egzekucyjnego (z

powodu niedopuszczalności egzekucji) oraz na oddaleniu wniosku o wszczęcie egzekucji (z powodu bezzasadności wniosku o wszczęcie egzekucji). Według motywów legislacyjnych mających uzasadniać wprowadzenie art. 800¹, przepis ten miał doprowadzić do normatywnego uporządkowania terminologii w zakresie pojęcia „odmowa wszczęcia egzekucji” oraz ograniczyć jego znaczenie do przypadków procesowej niedopuszczalności wniosku o wszczęcie egzekucji, pozostających w sferze przesłanek procesowych właściwych dla postępowania egzekucyjnego. Bliższa analiza art. 800¹ wskazuje jednak, że cel ten nie został osiągnięty i spowodował wiele perturbacji w jego stosowaniu, zwłaszcza że dyspozycją art. 800¹ objęte zostały nie tylko przyczyny niedopuszczalności wniosku o wszczęcie egzekucji, ale także niektóre przyczyny zwrotu wniosku o wszczęcie egzekucji oraz jego oddalenia z powodu bezzasadności. Niektóre okoliczności objęte art. 800¹ są ponadto nieaktualne w postępowaniu egzekucyjnym. Skutki niedopuszczalności wniosku o wszczęcie egzekucji z przyczyn określonych art. 800¹ zostały przy tym odmiennie uregulowane w innych przepisach ustawy procesowej, tj. np. art. 818 § 1, art. 824 § 1 pkt 1 i 2, art. 824 § 2, które wraz z wprowadzeniem art. 800¹ nie zostały uchylone ani zmienione. Sytuacja taka skutkuje poważnymi problemami interpretacyjnymi co do zachodzących między nimi relacji. Różnice zdań dotyczą także kwestii zaskarżalności postanowienia o odmowie wszczęcia egzekucji oraz związanych z tym kosztów, przy czym w bardzo niewielkim stopniu pomocne w ich usunięciu są motywy legislacyjne wprowadzenia art. 800¹, ze względu na ich lakoniczność i częściową niejasność. Nie bez racji wprowadzenie art. 800¹ spotkało się zatem z szeroką falą krytyki w doktrynie, gdzie wskazuje się na wiele jego mankamentów natury konstrukcyjnej i terminologicznej (zob. np. A. Marciniak, *Odmowa wszczęcia egzekucji sądowej*, Monitor Prawniczy 2023, nr 9 i powołane tam wypowiedzi).

Wobec powyższego uchylenie art. 800¹, a także związanych z nim przepisów art. 804² § 2 i 3 oraz art. 804 § 2 należy uznać za uzasadnione. Konsekwencją proponowanego odstąpienia od używania terminu „odmowa wszczęcia egzekucji” w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym są również proponowane w projekcie zmiany w **art. 10 u.k.s.**, w którym również posłużono się wskazanym sformułowaniem.

4. Zażalenie i skarga na orzeczenie referendarza sądowego

W projekcie przewiduje się również zmiany przepisów regulujących środki zaskarżenia od orzeczeń sądu i referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym. Uchylenie **art. 767⁴ § 1¹-1⁴** pozostaje w związku z projektowanym przywróceniem pełnej dewolutywności zażalenia na postanowienia sądu pierwszej instancji. Aktualność w postępowaniu egzekucyjnym argumentów uzasadniających tę zmianę, a także zachowanie spójności systemowej wymaga przywrócenia

dewolutywności zażalenia także w tym postępowaniu. Projekt przewiduje w związku z tym uchylenie tych przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, które są związane z tzw. zażaleniem „poziomym” (tj. z zażaleniem rozpoznawanym przez inny skład sądu, który wydał zaskarżone postanowienie). Mając na względzie, że do zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym, w zakresie nieuregulowanym, stosuje się na podstawie art. 13 § 2 przepisy ogólne o zażaleniu w procesie, konsekwencją tej zmiany będzie to, że do rozpoznania zażalenia na postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym właściwy będzie sąd drugiej instancji.

Proponowana zmiana treści **art. 767^{3a} § 2** stanowi z kolei powrót do rozwiązania przewidywanego w tym przepisie przed 1 lipca 2023 r, kiedy to przepis ten przewidywał, że jeżeli wniesiono skargę na postanowienie referendarza sądowego wydane na podstawie art. 395 § 2, ponowne wydanie postanowienia na tej podstawie przez referendarza sądowego nie jest dopuszczalne. Od 1 lipca 2023 roku w przepisie tym znalazło się bowiem nieprawidłowe odesłanie do art. 398²² § 4 jako podstawy prawnej wydania przez referendarza sądowego postanowienia w trybie autokontroli własnego orzeczenia wydanego w postępowaniu egzekucyjnym. Przepis art. 398²² § 4 przewiduje wprawdzie stwierdzenie przez referendarza sądowego zasadności wniesionej na jego orzeczenie skargi, nie pozwala jednak referendarzowi sądowemu na to, by samodzielnie uchylić własne orzeczenie, gdyż dotyczy skarg o charakterze anulacyjnym, a więc takich, których samo skuteczne wniesienie powoduje utratę mocy zaskarżonego orzeczenia (zob. A. Sadza, *Zmiany w przepisach o skardze na orzeczenie referendarza sądowego wprowadzone nowelizacją KPC z 9.3.2023 r.*, Monitor Prawniczy 2024, nr 4). W przypadku zaś skarg o charakterze nieanulacyjnym, tj. takich, których wniesienie nie powoduje utraty mocy orzeczenia referendarza sądowego – a taki właśnie charakter ma skarga w postępowaniu egzekucyjnym (art. 767^{3a} § 1) – przeprowadzenie przez referendarza sądowego procedury autokontroli zaskarżonego orzeczenia wymaga uchylenia tego orzeczenia i w miarę potrzeby rozpoznania sprawy na nowo, do czego podstaw prawnych należy upatrywać właśnie we wskazywanym przed 1 lipca 2023 r. w art. 767^{3a} § 2 przepisie art. 395 § 2, który ma odpowiednie zastosowanie do postępowania skargowego na podstawie art. 398²⁴ (a w postępowaniu egzekucyjnym dodatkowo w związku z art. 13 § 2). Zamieszczone z dniem 1 lipca 2023 r. odesłanie do art. 398²² § 4 było zatem wadliwe i prawdopodobnie stanowiło wynik omyłki, odesłanie do tego ostatniego przepisu nie znalazło się bowiem w podobnym do art. 767^{3a} § 2 i również dotyczącym skargi o charakterze nieanulacyjnym przepisie art. 398²³ § 2, który mimo zmiany dokonanej z dniem 1 lipca 2023 roku nadal odsyła do art. 395 § 2. Konieczne jest zatem dokonanie odpowiedniej korekty, zapewniającej spójność między odesłaniami zawartymi w art. 767^{3a} § 2 i art. 398²³ § 2.

Jeżeli chodzi natomiast o zmianę w **art. 767^{3a} § 3**, to jest ona podyktowana takimi samymi względami, jak opisywana wcześniej zmiana art. 398²³ § 3. Aktualnie z przepisu tego wynika, że sąd rejonowy działa jako sąd drugiej instancji jedynie w tych przypadkach, w których dochodzi do „rozpoznania skargi” w rozumieniu tego przepisu, co sprowadza się do wydania orzeczenia o utrzymaniu w mocy lub zmianie zaskarżonego postanowienia referendarza sądowego. Inne orzeczenia sądu wydane na skutek skargi na orzeczenie referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym, w szczególności postanowienie o odrzuceniu tej skargi, nie są zaś w świetle tego przepisu traktowane jako orzeczenia wydane przez sąd działający jako sąd drugiej instancji. Zasadne jest zatem wprowadzenie do tego przepisu reguły, która będzie zakładać, że każde orzeczenie sądu wydane w postępowaniu ze skargi na orzeczenie referendarza sądowego, w tym także np. orzeczenie o odrzuceniu skargi, będzie traktowane jako orzeczenie niezaskarżalne („sąd orzeka w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji”). Pozwoli to na uproszczenie i usprawnienie postępowania oraz osiągnięcie celów, jakie przyświecały ustawodawcy przy wprowadzaniu nieanulacyjnego modelu skargi w postępowaniu egzekucyjnym.

5. Podwyższenie maksymalnej wysokości grzywien w postępowaniu egzekucyjnym

W związku z proponowanym podwyższeniem z trzech do dziesięciu tysięcy maksymalnej wysokości grzywny (zmieniony art. 163 § 1, por. pkt II.14) pozostają przewidziane w projekcie zmiany przepisów przewidujących podstawy do wymierzania grzywien w postępowaniu egzekucyjnym. Maksymalne kwoty tych grzywien, z tych samych przyczyn, które uzasadniają zmianę w art. 163 § 1, w związku z upływem czasu stały się bowiem nieadekwatnie niskie wobec celów, jakie mają być realizowane wskutek stosowania tych środków przymusu.

Aktualnie w **art. 762 § 1** przewiduje się, że grzywna wymierzana przez organ egzekucyjny na tej podstawie nie może być wyższa od dwóch tysięcy złotych. Dążąc do podwyższenia tej grzywny w projekcie proponuje się usunięcie zawartego w nim kwotowego ograniczenia, co sprawi, że wysokość grzywny wymierzonej na podstawie art. 762 § 1 będzie ustalana stosownie do treści art. 163 § 1 zd. 1, a zatem w kwocie do dziesięciu tysięcy złotych.

Ze zmianą tą koreluje również proponowana zmiana treści **art. 764**, która również sprowadza się do podwyższenia maksymalnej wysokości grzywny wymierzonej na podstawie tego przepisu przez komornika. W przepisie tym przewiduje się aktualnie, że w razie niezastosowania się przez osobę zachowującą się niewłaściwie lub przeszkadzającą czynnościom komornika do wydalenia z miejsca czynności, komornik może ukarać ją grzywną w wysokości do tysiąca złotych. Również maksymalna wysokość grzywny wymierzonej na podstawie art. 764 powinna być zatem

odpowiednio podniesiona. Dlatego też proponuje się jej podniesienie do kwoty pięciu tysięcy złotych, co stanowi wyraz podtrzymania stanowiska ustawodawcy, by maksymalna kwota tej grzywny była niższa, niż granica wysokości grzywny wymierzanej w oparciu o art. 762 § 1.

W konsekwencji powyższych zmian w projekcie proponuje się również wprowadzenie korekty w **art. 886 § 1** polegającej na podwyższeniu górnej granicy wysokości grzywny wymierzanej wobec pracodawcy do piętnastu tysięcy złotych. Aktualnie grzywna ta wynosi maksymalnie pięć tysięcy złotych i jest wyższa od grzywien, o których mowa w art. 163 § 1 (trzy tysiące złotych) i art. 762 § 1 (dwa tysiące złotych). W związku z proponowanym podwyższeniem górnej granicy kwotowej grzywny przewidzianej w art. 163 § 1 i 762 § 1 do dziesięciu tysięcy, zasadne jest zatem również odpowiednie podwyższenie maksymalnej wysokości grzywny z art. 886 § 1, która pozostanie wyższa od kwot wskazanych w powyższych przepisach.

Ostatnim zmienianym przepisem przewidującym wysokość grzywny w postępowaniu egzekucyjnym jest **art. 1052** zdanie pierwsze, w którym określa się, jak wysoka grzywna może zostać wymierzona przez sąd w jednym postanowieniu w sprawie o egzekucję czynności niezastępowalnej lub o egzekucję obowiązku zaniechania lub nieprzeszkadzania czynności wierzyciela. Aktualnie wskazana w nim maksymalna wysokość grzywny, będącej środkiem przymusu orzekanym przez sąd działający we wskazanych sprawach jako organ egzekucyjny, wynosi piętnaście tysięcy złotych, z tym zastrzeżeniem, że jeżeli dwukrotne wymierzenie grzywny okazało się nieskuteczne, ograniczenie to już nie obowiązuje. Kwotę przewidzianą w tym przepisie, w konsekwencji podniesienia maksymalnych granic kwotowych grzywien przewidzianych w art. 163 § 1, art. 762 § 1 i art. 886 § 1, proponuje się odpowiednio podwyższyć do dwudziestu pięciu tysięcy złotych.

6. Zmiany w przepisach o egzekucji z ruchomości i nieruchomości

a) zniesienie nadmiernych ograniczeń na etapie zajęcia ruchomości

W projekcie przewiduje się zmianę polegającą na uchyleniu w **art. 845 § 2** zdania drugiego oraz uchyleniu **art. 845 § 2²**. Przepisy te zakładają – odpowiednio – że nie podlegają zajęciu ruchomości, jeżeli z ujawnionych w sprawie okoliczności wynika, że nie stanowią one własności dłużnika (art. 845 § 2 zdanie drugie) oraz, że komornik umarza postępowanie w niezbędnym zakresie, jeżeli przedstawiono niebudzący wątpliwości dowód na piśmie, że zajęte ruchomości nie stanowią własności dłużnika, co nie dotyczy jednak sytuacji, w której sam dłużnik dokonał zbycia ruchomości na rzecz osoby trzeciej (art. 845 § 2²). Dodanie wskazanych przepisów z dniem 1 stycznia 2019 r. (na mocy ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych) spowodowało

w praktyce bardzo poważne ograniczenie liczby prowadzonych egzekucji z ruchomości, która stała się w istocie jednym z najrzadziej wykorzystywanych sposobów egzekucji. Ograniczenia wprowadzone przez wskazane przepisy są zdecydowanie nadmierne, zwłaszcza gdy weźmie się pod uwagę, że osoba trzecia ma przecież zapewnione środki prawne pozwalające na uzyskanie zwolnienia od egzekucji rzeczy, która do niej należy. Prowadzą one ponadto do zatarcia granic między kompetencją komornika, którego działanie powinno się opierać na zewnętrznych znamionach własności, a kompetencją sądu w postępowaniu z powództwa o zwolnienie od egzekucji (art. 841). Przepisy te należy zatem uchylić, co powinno pozwolić na przywrócenie egzekucji z ruchomości statusu jednego z częściej wykorzystywanych sposobów egzekucji i tym samym zwiększyć szanse wierzycieli na uzyskanie zaspokojenia w postępowaniu egzekucyjnym, przy zachowaniu odpowiednich gwarancji procesowych dla osób trzecich, które twierdzą, że skierowanie egzekucji do określonego przedmiotu narusza ich prawa (art. 841).

b) zniesienie obowiązku dołączania dokumentów do wniosku o opis i oszacowanie nieruchomości

W projekcie przewiduje się uchylenie **art. 943 § 1 pkt 1**. W przepisie tym aktualnie nakłada się na wierzyciela obowiązek dołączenia do wniosku o dokonanie opisu i oszacowania nieruchomości wyciągu z księgi wieczystej albo zaświadczenia sądu na podstawie zbioru dokumentów lub wyciągu z katastru. Utrzymywanie tego przepisu jest zbędne. Uzyskanie przez komornika informacji na temat nieruchomości na etapie przystępowania do jej opisu i oszacowania nie wymaga wielu skomplikowanych i czasochłonnych czynności, zwłaszcza gdy uwzględni się fakt, że zdecydowana większość nieruchomości będących przedmiotem egzekucji to nieruchomości mające założoną księgę wieczystą, której treść jest obecnie powszechnie dostępna w systemie teleinformatycznym. Nie jest zatem zasadne obciążanie wierzyciela ciężarem dołączania do wniosku określonych dokumentów dotyczących stanu prawnego egzekwowanej nieruchomości, skoro są one dostępne dla organu egzekucyjnego. Proponowana zmiana powinna pozwolić na usprawnienie egzekucji sądowej z nieruchomości oraz zmniejszenie jej kosztów.

c) zmiany przepisów o elektronicznej licytacji ruchomości i nieruchomości

Zmiany w zakresie **art. 879² § 1 i 2**, **art. 879³**, **art. 879⁵ § 1 i 4**, **art. 879⁶ § 1¹, 2 i 2a**, **art. 986² § 1**, **art. 986³ § 1**, **art. 986⁵ § 1 i 2**, **art. 986⁷ § 1¹ i 2** dotyczą zagadnień związanych z prowadzeniem elektronicznej licytacji ruchomości i nieruchomości.

Po pierwsze, projektowane zmiany wprowadzają zasadę elektronicznej licytacji ruchomości i nieruchomości poprzez zmianę treści **art. 879² § 1 i 2** oraz uchylenie **art. 879³**, zmianę treści **art.**

986² § 1 i uchylenie **art. 986² § 2**, zmianę treści **art. 986³ § 1**. Propozycja ta zmierza do odwrócenia dotychczasowej zasady i przyznania priorytetu licytacji elektronicznej. W takim ujęciu licytacja publiczna następowałaby jedynie na żądanie wierzyciela. Za taką zmianą przemawia postępująca elektroniczacja sądowego postępowania egzekucyjnego oraz wzgląd na skuteczność egzekucji sądowej z ruchomości i nieruchomości. Zebrane w tym zakresie doświadczenia wskazują na większą skuteczność licytacji elektronicznych.

Po drugie, zmiany te mają na celu wprowadzenie nowego sposobu uiszczania rękojmi (zmiana przepisów **art. 879⁵ § 1** i **art. 986⁵ § 1**). Ze względu na postępujący rozwój sposobów płatniczych zasadne jest bowiem dopuszczenie możliwości uiszczenia rękojmi także w formie tzw. preautoryzacji na karcie kredytowej lub debetowej, a więc poprzez tymczasowe zablokowanie określonej kwoty na rachunku karty płatniczej, jeżeli umożliwia to system teleinformatyczny (w tym przypadku za datę złożenia rękojmi będzie uznawać się dzień zablokowania rachunku).

Po trzecie, proponowane zmiany zakładają określenie skutków zdarzającego się w praktyce zakłócenia funkcjonowania (awarii) systemu teleinformatycznego obsługującego licytację elektroniczną w trakcie trwania przetargu (dodanie **art. 879⁶ § 1¹** i **art. 986⁷ § 1¹**). Propozycja uzupełnienia Kodeksu postępowania cywilnego o przepisy regulujące zakłócenie funkcjonowania systemu teleinformatycznego jest oczekiwana i konieczna, dotychczas bowiem żaden z przepisów kodeksowych nie określał konsekwencji jego wystąpienia. W projekcie przewiduje się, że jeśli zakłócenie funkcjonowania systemu nie zostanie usunięte przed upływem 24 godzin do zakończenia przetargu, termin zakończenia przetargu ulegać będzie odroczeniu o jeden dzień roboczy.

Po czwarte, proponowane zmiany w zakresie licytacji elektronicznych polegają na określeniu w nowy sposób terminów przystąpienia do przetargu (zmiana przepisów **art. 879⁵ § 4** i **art. 986⁵ § 2**). Aktualnie obowiązujące przepisy Kodeksu nie określają bowiem wprost terminu przystąpienia do przetargu, tak jak w przypadku terminu do złożenia rękojmi, co w praktyce powoduje trudności z określeniem takiego terminu. W praktyce często zdarza się, że osoba przystępująca do przetargu najpierw wpłaca rękojmię na rachunek bankowy komornika, a następnie dzień przed rozpoczęciem przetargu chce do niego przystąpić, co utrudnia działania komornika w zakresie oceny spełnienia przez licytanta warunków licytacji, decydujących o dopuszczeniu licytanta do udziału w przetargu. W projekcie przewiduje się, że licytant, który ma obowiązek złożenia rękojmi, zobowiązany jest przystąpić do przetargu najpóźniej na dwa dni robocze przed rozpoczęciem przetargu, a jeśli nie ma on obowiązku składania rękojmi – aż do momentu jego zakończenia.

Po piąte, nowe przepisy dotyczące licytacji elektronicznych wprowadzają zasadę, że w przypadku, gdy do przetargu elektronicznego przystąpił tylko jeden licytant, przetarg ulega zakończeniu po bezskutecznym upływie pięciu minut od chwili, w której zaofiarowano cenę nabycia (zmiana **art. 879⁶ § 2** i **art. 879⁶ § 2a**, a także zmiana **art. 986⁷ § 2** zdanie trzecie). W przypadku bowiem, gdy tylko jeden licytant zgłosił się do przetargu oraz zaofiarował cenę nabycia – co może mieć miejsce przecież już w pierwszym dniu trwania przetargu – nie znajduje uzasadnienia to, aby przetarg ten był kontynuowany.

7. Zmiany przepisów o egzekucji czynności zastępowalnych i niezastępowalnych

Projekt w dwóch zasadniczych kwestiach modyfikuje dotychczasowe rozwiązania w zakresie egzekucji świadczeń niepieniężnych. Zmiana **art. 1049 § 1-1⁶** związana jest z koniecznością odejścia od wprowadzonych ustawą nowelizującą z 2023 r. rozwiązań dotyczących egzekucji czynności zastępowalnej. Zmiany te zakładały między innymi konieczność weryfikowania przez sąd będący organem egzekucyjnym w egzekucji czynności zastępowalnej, czy doszło do wykonania czynności wskazanej w tytule wykonawczym. Nałożenie tego obowiązku na organ egzekucyjny pozostaje w sprzeczności z konstrukcyjnymi założeniami postępowania egzekucyjnego i prowadzi do zatarcia różnicy pomiędzy postępowaniem egzekucyjnym, a postępowaniem rozpoznawczym, w które w istocie, zważywszy na wskazany obowiązek sądu, przerodziło się postępowanie z art. 1049 § 1. W systemie prawnym istnieją adekwatne środki prawne, które pozwalają dłużnikowi na obronę przed egzekucją czynności zastępowalnej w sytuacji, gdy obowiązek wskazany w tytule wykonawczym został wykonany, czego można dowodzić w postępowaniu rozpoznawczym wszczętym powództwem o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Brak jest zatem systemowego uzasadnienia dla nakładania na organ egzekucyjny ogólnego obowiązku takiej weryfikacji, mającej poprzedzać stosowanie środka przymusu. Niejasne jest ponadto odesłanie w tym zakresie do przepisów o postępowaniu nieprocesowym, co z jednej strony potwierdza wspomniane już wadliwe zatarcie granicy między postępowaniem rozpoznawczym a wykonawczym, z drugiej zaś stwarza niejasność co do ciężaru przytoczeń i zakresu kompetencji sądu w kwestii badania faktu wykonania czynności przez dłużnika.

Zmiany przewidziane w art. 1049 § 1-1⁶ prowadzą również do uelastycznienia wprowadzonej w 2023 roku nowej konstrukcji postępowania o egzekucję czynności zastępowalnej, która opierała się na niekorzystnym z punktu widzenia wierzyciela egzekwującego założeniu, że udzielenie wierzycielowi umocowania do wykonania czynności zastępowalnej nie może nigdy wiązać się z przyznaniem mu środków na jej wykonanie, przez co czynność tę wierzyciel powinien w istocie

najpierw wykonać na własny koszt, dopiero później może zaś wystąpić do sądu o przyznanie mu od dłużnika zwrotu udokumentowanych i celowych kosztów jej wykonania. Regulacja ta pomijała nierzadkie sytuacje, w których wierzyciel nie dysponuje środkami finansowymi pozwalającymi na samodzielne wykonanie czynności na koszt dłużnika. W takim przypadku dotychczasowe rozwiązania nie zapewniały wierzycielowi żadnych efektywnych instrumentów pozwalających na wykonanie prawomocnego wyroku, czego nie można akceptować.

W nowym brzmieniu art. 1049 § 1 przewiduje się w związku z tym, że już przy udzieleniu umocowania wierzycielowi, na jego żądanie, sąd przyzna mu sumę potrzebną do wykonania czynności, jeżeli natomiast wierzyciel nie zażąda takiej sumy, sąd po zgłoszeniu przez niego wykonania czynności, przyzna mu od dłużnika zwrot wykazanych i celowych kosztów (art. 1049 § 1¹). W przypadku natomiast przyznania wierzycielowi sumy potrzebnej do wykonania czynności przed jej wykonaniem, wierzyciel będzie miał obowiązek wykazania przy zgłoszeniu wykonania czynności, że faktycznie poniósł celowe koszty (gdyby suma przyznana wcześniej wierzycielowi była wyższa, sąd na wniosek dłużnika przyzna dłużnikowi zwrot nadwyżki). Proponuje się również rozwiązanie usprawniające postępowanie, które zakłada, że jeśli wierzyciel nie zgłosi sądowi wykonania czynności na koszt dłużnika w ciągu miesiąca od upływu wyznaczonego mu zgodnie z art. 1049 § 1 terminu, postępowanie podlegać będzie umorzeniu, a sąd na wniosek dłużnika przyzna mu zwrot sumy przyznanej wierzycielowi na wykonanie czynności. Niezależnie od tego, wierzyciel, który został umocowany do wykonania czynności na koszt dłużnika, będzie mógł w każdym przypadku dochodzić zwrotu kosztów wykonania czynności na zasadach ogólnych (art. 1049 § 1⁴). Przewiduje się zarazem, że postanowienia sądu co do przyznania sumy potrzebnej do wykonania czynności, zwrotu kosztów jej wykonania, zwrotu sumy przyznanej na wykonanie czynności albo zwrotu nadwyżki, będą postanowieniami zaskarżalnymi zażaleniem (art. 1049 § 1⁵). Prawomocne postanowienia wydane w przedmiocie przyznania sumy potrzebnej wierzycielowi do wykonania czynności, zwrotu kosztów jej wykonania, zwrotu sumy przyznanej wierzycielowi na wykonanie czynności, a także jej nadwyżki będą tytułami wykonawczymi bez potrzeby nadawania im klauzuli wykonalności (art. 1049 § 1⁶).

Druga z istotnych zmian dotyczy **art. 1049 § 2** i wiąże się z propozycją uchylecia **art. 1050 § 4**. Nowelizacja z dnia 28 lipca 2023 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 1615) wprowadziła do art. 1049 normującego egzekucję czynności zastępowalnych (wykonanie zastępcze) zmianę § 2, w którym stanowi się, że przepisów tego artykułu nie stosuje się nie tylko – jak miało to miejsce w pierwotnym brzmieniu tego przepisu – do czynności polegających na świadczeniu rzeczy oznaczonych co do tożsamości, ale także do czynności polegających na złożeniu oświadczenia

odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w związku z naruszeniem dóbr osobistych. Zmiana ta pozostaje zatem w związku ze zmianami dokonanymi w art. 1050 ustawą nowelizującą z 2023 r., a polegającymi na dodaniu w nim § 4. W przepisie tym przewidziano, że jeżeli w sprawach o naruszenie dóbr osobistych dłużnik nie składa oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie, pomimo wyznaczenia terminu do jego złożenia i zagrożenia mu grzywną, sąd wymierzy dłużnikowi grzywnę do piętnastu tysięcy złotych i nakaże zamieszczenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt dłużnika ogłoszenia odpowiadającego treści wymaganego oświadczenia i we właściwej dla niego formie. W tym przypadku nie stosuje się art. 1052 (wielokrotność nakładania grzywnien z zastrzeżeniem, że ich suma nie może przekroczyć miliona złotych) oraz art. 1053 (zamiana grzywny na areszt na wypadek niezapłacenia).

Zmiany te należy ocenić zdecydowanie krytycznie. W obecnych realiach gospodarczych psychologiczne oddziaływanie zagrożenia jednokrotnego nałożenia grzywny w wysokości 15 tysięcy złotych ma zupełnie iluzoryczny charakter, zwłaszcza w sprawach o dużym natężeniu emocji oraz wobec dłużników o znacznych możliwościach finansowych. Reżim egzekucyjny złożenia przez dłużnika oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w sprawach o ochronę dóbr osobistych jest zatem drastycznie łagodniejszy niż we wszystkich innych przypadkach egzekucji czynności niezastępowalnej. Jeżeli zaś chodzi o zamieszczenie oświadczenia dłużnika w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, to taki sposób publikacji niewątpliwie nie pozwala na zniwelowanie negatywnych skutków naruszenia dobra osobistego wierzyciela. Nie jest to bowiem publikator o jakiegokolwiek nośności społecznej. Wydawany jest jedynie w formie elektronicznej, a jego zawartość sprawia, że z pewnością nie jest to pozycja poczytna. Tego rodzaju „publikacja” może być w istocie postrzegana jako sposób na ukrycie oświadczenia przed opinią publiczną, tymczasem z punktu widzenia wierzyciela niejednokrotnie ważniejsze jest właśnie uprzystępnienie oświadczenia opinii publicznej aniżeli jego osobiste przyjęcie do wiadomości. Podkreślić też trzeba, że *de lege lata* wierzyciel musi zadowolić się obwieszczeniem oświadczenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym niezależnie od tego, w jaki sposób doszło do naruszenia jego dóbr osobistych i w jakiej formie nakazano w wyroku sądowym złożenie oświadczenia. W szczególności zamieszczenie ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym ma następować także wtedy, gdyby zgodnie z wyrokiem sądu miało to mieć miejsce np. w telewizji lub w Internecie albo miałyby polegać na odczytaniu oświadczenia wobec określonej grupy ludzi bądź na podpisaniu listu. Taki sposób złożenia oświadczenia jest zatem z reguły niezgodny z treścią obowiązku dłużnika stwierdzonego w tytule wykonawczym i determinowanego sądową oceną sposobu naruszenia dobra osobistego. W konsekwencji nie może

on prowadzić do realnego usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych w rozumieniu art. 24 § 1 k.c. Unormowanie zamieszczone w art. 1050 § 4, blokując możliwość wyegzekwowania prawomocnego wyroku nakazującego złożenie oświadczenia w sposób adekwatny do dokonanego naruszenia, odbiera zatem osobie dotkniętej naruszeniem dobra osobistego możliwość uzyskania realnej ochrony prawnej, wywołując przez to zasadnicze wątpliwości co do swojej zgodności z art. 30 Konstytucji, stanowiącym konstytucyjne osadzenie ochrony dóbr osobistych i art. 45 ust. 1 Konstytucji w tym aspekcie, w którym obejmuje on prawo do wykonania prawomocnego wyroku. Nie wytrzymuje ono tym samym krytyki i powinno zostać usunięte.

W związku z powyższym zbędny jest zatem również ten fragment art. 1049 § 2, w którym wskazuje się na to, że przepisów o egzekucji czynności zastępowalnych nie stosuje się do wykonania czynności polegających na złożeniu oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w związku z naruszeniem dóbr osobistych. Kwestia, w jakich przypadkach egzekucja oświadczenia zmierzającego do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego może toczyć się na podstawie art. 1049, w jakich zaś jest to wykluczone, powinna być pozostawiona orzecznictwu, które prawidłowo rozwiązywało ten problem przed wejściem w życie art. 1049 § 2, trafnie uwzględniając interes pokrzywdzonego naruszeniem dobra osobistego i rzeczywistą funkcję oświadczenia składanego w celu usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego. W judykaturze tej zauważano, że istotą przeprosin (wyrażenia ubolewania) z tytułu dokonanego naruszenia dobra osobistego jest przede wszystkim skorygowanie obrazu osoby dotkniętej naruszeniem dobra osobistego – najczęściej czci lub dobrego imienia – w oczach opinii publicznej lub innych osób, nie zaś wywołanie u naruszydiciela psychicznego odruchu ekspiacji, co pozwala na uznanie złożenia oświadczenia w większości typowych sytuacji za czynność zastępowalną w rozumieniu art. 1049 (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06, OSNC 2007, nr 1, poz. 11). W związku z uchyleniem art. 1049 § 2 pozostaje również uchylenie art. 480 § 4 k.c.

8. Inne zmiany w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym

a) sporządzanie i doręczanie uzasadnień orzeczeń

W **art. 766¹ § 1** aktualnie przewiduje się, że postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd z urzędu uzasadnia i doręcza z uzasadnieniem, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Przepis ten został wprowadzony ustawą nowelizującą z 2019 r. w związku ze zmianą zasad uzasadniania postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu rozpoznawczym, która polegała na wprowadzeniu **art. 357 § 2¹**, który zakładał, że zaskarżalne postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko na żądanie strony. Ze względu jednak na to, że w projekcie proponuje się zmianę zasad sporządzania uzasadnień postanowień zapadłych na posiedzeniu niejawnym m.in. przez uchylenie **art. 357 § 2¹**, co będzie oznaczać, że również w postępowaniu rozpoznawczym zaskarżalne postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd będzie uzasadniał z urzędu, **art. 766¹ § 1** staje się zbędny. Nakaz doręczania stronie zaskarżalnych postanowień wydanych w postępowaniu egzekucyjnym na posiedzeniu niejawnym z urzędu wraz z uzasadnieniem będzie bowiem można wyprowadzić już z ogólnych przepisów zawartych w **art. 357**, które będą podlegać odpowiedniemu zastosowaniu również w sprawach egzekucyjnych (**art. 13 § 2**).

b) usunięcie odesłania do uchylanego art. 130^{1a} § 1

W projekcie proponuje się uchylenie **art. 797 § 1** zdanie trzecie. Z przepisu tego aktualnie wynika bowiem, że w postępowaniu egzekucyjnym do wniosku o wszczęcie egzekucji lub żądania przeprowadzenia egzekucji z urzędu nie stosuje się przepisu **art. 130^{1a} § 1**. Ten ostatni przepis, jak wskazano, podlegać ma jednak uchyleniu. W tym stanie rzeczy zdanie trzecie **art. 797 § 1** staje się zatem zbędne.

c) zmiana w zakresie podstaw powództwa opozycyjnego

Od 21 sierpnia 2019 roku treść **art. 840 § 1 pkt 2**, a więc przepisu przewidującego podstawy powództwa opozycyjnego, została w związku z wejściem w życie **art. 203¹** rozbudowana w ten sposób, że przepis ten wskazuje aktualnie, iż powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na orzeczeniu sądowym dłużnik może oprzeć, poza zdarzeniami, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, i poza zarzutem spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne, „także na zarzucie potrącenia”. Przed powyższą zmianą w doktrynie wskazywano jednak, że przez „zarzut spełnienia świadczenia”, o którym mowa jest w przepisie, należy rozumieć również zarzut potrącenia, jeżeli jego zgłoszenie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne. W zestawieniu z tym stanowiskiem uzupełnienie

art. 840 § 1 pkt 2 o wskazane sformułowanie bez doprecyzowania, że chodzi wyłącznie o te przypadki, w których zgłoszenie zarzutu potrącenia przed zamknięciem rozprawy było niedopuszczalne, spowodowało szereg poważnych i trudnych do rozwiązania wątpliwości interpretacyjnych. W piśmiennictwie wątpliwości te starano się rozstrzygać przez odstąpienie od wykładni literalnej wskazanego zwrotu na rzecz wykładni celowościowej, opartej na założeniu, że powództwo opozycyjne nie zmierza do podważania prawomocności materialnej orzeczeń sądowych, co wymaga wyeliminowania z jego podstaw, jeżeli kieruje się ono przeciwko tytułowi wykonawczemu, którym jest orzeczenie sądowe, takich okoliczności, które były przedmiotem badania w postępowaniu rozpoznawczym, objętych prekluzją wynikającą z prawomocności, jak również okoliczności, które mogły stać się przedmiotem tego badania, lecz sąd pominął je jako spóźnione

(art. 203¹ § 2) lub które nie zostały w ogóle powołane przez stronę przed zamknięciem rozprawy. Przyjmowano w związku z tym, że wzgląd na trwałość prawomocnego orzeczenia sądu i ochronę wynikającego z niego uprawnienia do prowadzenia egzekucji nie pozwala na taką interpretację art. 840 § 1 pkt 2 *in fine*, która zakładałaby, że możliwe jest skuteczne oparcie powództwa opozycyjnego na zarzucie potrącenia, który nie został poddany badaniu w postępowaniu rozpoznawczym w związku z zaniechaniem strony bądź został wprawdzie powołany, lecz sąd zakwestionował go w toku postępowania.

Podzielając ten kierunek interpretacji, za zasadną należy uznać korektę rozważanego przepisu, która upraszcza jego redakcję, a jednocześnie wskazuje *expressis verbis*, że powództwo opozycyjne może być oparte także na zarzutach, których zgłoszenie w postępowaniu prowadzącym do wydania orzeczenia stanowiącego tytuł egzekucyjny było z mocy ustawy niedopuszczalne. Jeżeli bowiem ustawodawca – dążąc do przyspieszenia postępowania – ogranicza *ex lege* kognicję sądu w postępowaniu rozpoznawczym wyłączając możliwość powoływania określonych zarzutów, należy otworzyć drogę do ich powołania w postępowaniu o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Dotyczy to również zarzutu potrącenia, jeżeli jego zgłoszenie – z uwagi na ustawowe ograniczenia – było z mocy ustawy niedopuszczalne (por. projektowane art. 493 § 3 pkt 1¹ i art. 383 § 2). Powództwo opozycyjne nie powinno natomiast stwarzać kolejnej szansy dla dłużnika do powoływania się na okoliczności objęte prekluzją związaną z prawomocnością materialną wyroku.

VII. Międzynarodowe postępowanie cywilne

Projekt zawiera jedną zmianę dotyczącą części czwartej Kodeksu postępowania cywilnego, odnoszącą się do dopuszczalności wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego na orzeczenie kasatoryjne (art. 394¹ § 1¹) w postępowaniach w sprawie o ustalenie uznania orzeczenia sądu zagranicznego, stwierdzenie wykonalności zagranicznego orzeczenia oraz odmowę wykonania orzeczenia lub innego tytułu pochodzącego z państwa członkowskiego Unii Europejskiej objętego automatyczną wykonalnością. Zagadnienie to może obecnie uchodzić za sporne, co uzasadnia jego wyraźne unormowanie przez wyłączenie w **art. 1148¹ § 3**, **art. 1151¹ § 3** i **art. 1153²⁴** zastosowania w postępowaniach przewidzianych w tych przepisach zażalenia na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji. Jest to zgodne z założeniem, że od wydawanych w tych postępowaniach postanowień, mimo ich merytorycznego charakteru, przysługuje zażalenie, nie zaś apelacja. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji jest natomiast powiązane przede wszystkim z przyjętym w polskim postępowaniu cywilnym modelem apelacji pełnej, a ponadto uproszczony charakter postępowania zażaleniowego sprzeciwia się obciążaniu tego postępowania dodatkowym instrumentem kontroli ze strony Sądu Najwyższego, ograniczonym do samej formuły przyjętego rozstrzygnięcia. Stosowanie art. 394¹ § 1¹ w tych sprawach byłoby zatem nieuzasadnione i mogłoby prowadzić do nadmiernego przedłużania czasu ich trwania.